

Ekonomiutskottet

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av lagen om offentlig upphandling och koncession och till lagar som har samband med den

INLEDNING

Remiss

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av lagen om offentlig upphandling och koncession och till lagar som har samband med den (RP 2/2026 rd): Ärendet har remitterats till ekonomiutskottet för betänkande och till grundlagsutskottet, förvaltningsutskottet, jord- och skogsbruksutskottet och social- och hälsovårdsutskottet för utlåtande.

Utlåtanden

Följande utlåtanden har lämnats i ärendet:

- jord- och skogsbruksutskottet JsUU 11/2026 rd
- grundlagsutskottet GrUU 17/2026 rd
- förvaltningsutskottet FvUU 9/2026 rd
- social- och hälsovårdsutskottet ShUU 5/2026 rd

Sakkunniga

Utskottet har hört

- ledande sakkunnig Riikka Hietanen, arbets- och näringsministeriet
- handelsråd Olli Hyvärinen, arbets- och näringsministeriet
- ledande expert Terhi Kauti, arbets- och näringsministeriet
- statens cybersäkerhetsdirektör Rauli Paananen, kommunikationsministeriet
- marknadsrättsdomare Markus Ukkola, marknadsdomstolen
- specialsakkunnig Juhani Puisto, Transport- och kommunikationsverket, Cybersäkerhetscentret
- upphandlingsexpert Kaisa Lindholm, Försörjningsberedskapscentralen
- utredningschef Elisa Haatainen, Konkurrens- och konsumentverket
- forskningshandledare Jan Jääskeläinen, Konkurrens- och konsumentverket
- Director, Travel Industry Cooperation Mervi Toivonen, Visit Finland
- ledande jurist Eeva-Riitta Högnäs, Finlands Kommunförbund
- jurist Annika Korpela, Valfärdsområdesbolaget Hyvil Ab
- affärsområdesdirektör Peter Aho, Administer Abp
- ekonomidirektör Kalle Lehtonen, Administer Abp
- chefsjurist Jukka-Pekka Salmela, Hansel Ab
- verkställande direktör Tomi Tura, Lahden Seudun Kehitys LADEC Oy

Betänkande

- senior vice vd i Nordeuropa Jari Vihervuori, Lindström Oy
- vice verkställande direktör Aki Haukilahti, Sydänsairaala Oy
- verkställande direktör Raija Tapio, Tekonivelsairaala Coxa Oy
- ledande expert Sanna-Maria Bertell, Finlands näringsliv rf
- ledande expert Jarno Talvitie, Hyvinvointiala HALI ry
- styrelseordförande Salli Kortelainen, Julkishallinnon palvelukumppanit - Kustos ry
- chefen för juridiska ärenden Keijo Karhumaa, Förbundet för den offentliga sektorn och välfärdsområdena JHL rf
- vice verkställande direktör Johanna Sipola, Centralhandelskammaren
- jurist Veli-Matti Aittoniemi, Turism- och Restaurangförbundet rf
- verkställande direktör Minna Vanhala-Harmanen, Familjeföretagens förbund rf
- ansvarig jurist Risto Aunio, Byggnadsindustrin RT rf
- ledande expert Marjukka Turunen, Sailab - MedTech Finland ry
- verkställande direktör Rasmus Roiha, Software Finland ry
- ledande expert Pia Björkbacka, Finlands Fackförbunds Centralorganisation FFC rf
- verksamhetsledare Jaakko Helenius, Finlands Regionala Utveclingsorganisationer rf.
- ekonomisk-politisk expert Katja Rajala, Företagarna i Finland rf
- verkställande direktör Jessica Karhu, Teknologiindustrin rf
- professor Petri Kuoppamäki
- professor Kirsi-Maria Magga
- docent i förvaltningsrätt, juris doktor Tuomas Pöysti
- professor Juha Raitio
- professor Janne Tukiainen
- professor Tomi Voutilainen.

Skriftligt yttrande har lämnats av

- finansministeriet
- miljöministeriet
- högsta förvaltningsdomstolen
- Svenska Finlands folkting
- Senatfastigheter
- UF-centret
- Landskapsförbunden för Södra Finland
- Östra Finlands landskapsförbund
- Landskapsförbunden för Västra Finland
- Norra Finlands landskapsförbund
- De sex största städerna
- Lapplands förbund
- Savitaipale kommun
- Vörå kommun
- verkställande direktör Jorma Saariketo, Handata Oy
- Lahden seutu - Lahti Region Oy
- Vasaregionens Turism Ab
- Rådet för yrkeshögskolornas rektorer Arene rf
- FiCom rf
- Kiinteistönomistajat ja rakennuttajat Rakli ry

Betänkande

- Centralförbundet för lant- och skogsbruksproducenter MTK
- Mikro- och ensamföretagare rf
- Servicefacket PAM rf
- Sailab - MedTech Finland ry
- Finlands Advokater
- Finlands Regionala Utvecklingsorganisationer rf
- Finlands universitetsrektorers råd UNIFI rf
- Tekstiilihuoltoliitto ry
- professor Katri Kauppi
- forskare Pekka Lith.

PROPOSITIONEN

I propositionen föreslås det att lagen om offentlig upphandling och koncession, det vill säga den så kallade upphandlingslagen, lagen om upphandling och koncession inom sektorerna vatten, energi, transporter och posttjänster, det vill säga den så kallade försörjningslagen, straffregisterlagen samt lagen om vattentjänster ändras.

De ändringar som föreslås i upphandlingslagen och försörjningslagen beaktar de mål som hänförs till upphandlingslagen i regeringsprogrammet för statsminister Petteri Orpos regering. Enligt propositionen ökar ändringarna effektiviteten och ger större kostnadsbesparingar vid offentlig upphandling. De ändringar som gäller planeringen av upphandlingar ska främja genomförandet av upphandlingar i form av ändamålsenliga helheter så att de upphandlande enheternas behov kan täckas på ett kostnadseffektivt sätt. Den ändring som gäller anknutna enheter ska likaså förbättra den offentliga sektorns effektivitet och öka den regionala livskraften och förutsättningarna för företagande. Syftet med propositionen är att öka i synnerhet små och medelstora företags förutsättningar att delta i upphandlingar och möjligheter att delta i offentliga anbudsförfaranden. De ändringar som gäller försörjningsberedskap och ansvars- och miljöaspekter vid upphandling ska främja beaktandet av säkerhetsaspekter som ett led i upphandlingsprocessen och under kontraktperioden. Enligt förslaget fogas till upphandlingslagen och försörjningslagen en bestämmelse enligt vilken en lagakraftvunnen dom för grovt bokföringsbrott och för vissa miljöbrott utgör en obligatorisk grund för uteslutning av en anbudsgivare. Därför föreslås det också att straffregisterlagen ändras. Dessutom ska de upphandlande enheternas rätt att få uppgifter om byte av underleverantörer och resursheter, när obligatoriska eller av prövning beroende grunder för uteslutning kan tillämpas på dem, förtydligas.

Lagarna avses träda i kraft våren 2026.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Bakgrund och mål

De allmänna målen för bestämmelserna om offentlig upphandling är en fungerande och konkurrensutsatt marknad samt en effektiv användning av de skattemedel som används för

Betänkande

upphandlingar. Genom regleringen uppmuntras de upphandlande enheterna dessutom att beakta aspekter som gäller säkerhet samt miljömässigt och socialt ansvar.

Syftet med de ändringar som föreslås i propositionen är att öka effektiviteten, konkurrensen och kostnadsbesparingarna vid offentlig upphandling samt att främja tryggheten av högkvalitativa offentliga tjänster. Målet är att öka möjligheterna för i synnerhet små och medelstora företag att delta i anbudsförfaranden för offentlig upphandling. Dessutom strävar man efter att revidera regleringen så att försörjningsberedskaps-, säkerhets- och hållbarhetsrelaterade behov bättre än för närvarande kan beaktas vid offentlig upphandling som en del av upphandlingsprocessen och under avtalsperioden. Förslaget baserar sig på en skrivning i regeringsprogrammet för statsminister Petteri Orpos regering.

De viktigaste förslagen i propositionen gäller regleringen av upphandlande enheters anknutna enheter samt målet att förbättra en omsorgsfull planering och beredning av offentliga upphandlingar. Den grundliga beredningen av upphandlingar avses utvecklas särskilt genom att utveckla regleringen om upphandlande enheters marknadskartläggning. Vid sidan av ändringarna i bestämmelserna om anknutna enheter främjas öppenheten på marknaden genom ändringar i upphandlingslagens bestämmelser om uppdelning av upphandlingar samt om avbrytande och förnyad konkurrensutsättning av upphandlingar.

Ekonomiutskottet anser att förslagen i huvudsak är motiverade. Utskottet tillstyrker lagförslagen med följande kommentarer och ändringsförslagen i detaljmotiveringen.

Offentlig upphandling och möjligheterna till ekonomisk tillväxt

Enligt propositionen uppgår de offentliga upphandlingarna till cirka 38 miljarder euro per år. Utskottet anser det vara ytterst viktigt att denna betydande del av Finlands samhällsekonomi och den offentliga sektorns verksamhet också utnyttjas som ett medel för att påskynda samhällets och ekonomins utveckling mot hållbar tillväxt.

EU:s upphandlingsdirektiv och den nationella upphandlingslagstiftningen syftar till att styra de upphandlande enheterna att göra sina upphandlingar kostnadseffektivt och utnyttja konkurrensen på marknaden på bästa möjliga sätt. Hur de offentliga upphandlingarna genomförs har stor betydelse. Särskilt genom innovativa och effektbaserade upphandlingar har det varit möjligt att främja innovationer och kompetenser som är centrala för den ekonomiska tillväxten, såsom utvecklingen av teknik med låga utsläpp, införandet av nya digitala lösningar och utvecklingen av affärsmodeller som behövs inom den cirkulära ekonomin, samt att finna verkningsfulla lösningar för behov inom sysselsättningen eller social- och hälsovårdstjänsterna. Samtidigt uppmuntras företagen till forsknings-, utvecklings- och innovationsverksamhet samt till kommersialisering av nya lösningar och tillträde till marknaden.

Förslagets förhållande till EU-regleringen om offentlig upphandling

De ändringar i upphandlingslagstiftningen som föreslås i propositionen grundar sig på nationella ändringsbehov, och syftet med dem är att hitta lösningar särskilt på nationella särfrågor, såsom den mycket omfattande och delvis felaktiga användningen av anknutna enheter. Europeiska

Betänkande

kommissionen har under åren 2024 och 2025 gjort en preliminär administrativ bedömning av Finlands praxis när det gäller anknutna enheter. Granskningen har uttryckligen gällt frågor som gäller små innehav enligt den gällande lagen. Enligt utredning finns det risk för att kommissionen inleder ett överträdelseförfarande mot Finland.

Kommissionen har också meddelat att den inom den närmaste framtiden kommer att lägga fram ett förslag till reform av EU:s lagstiftning om offentlig upphandling. Förslaget innehåller och förhållande till den aktuella reformen av upphandlingslagen är ännu inte känt. Det är i vilket fall som helst fråga om en mycket omfattande helhet, vars behandling på EU-nivå och genomförande i den nationella lagstiftningen kommer att ta flera år.

Grundlagsutskottets utlåtande

Grundlagsutskottet har i sitt utlåtande (GrUU 17/2026 rd) bedömt regleringen i 15 § i lagen om offentlig upphandling och koncession (lagförslag 1) om upphandlande enheters upphandlingar hos anknutna enheter. Grundlagsutskottet har särskilt tagit ställning till det föreslagna nya 15 § 2 mom., enligt vilket en förutsättning, utöver vad som föreskrivs i 1 mom., för användning av en anknuten enhet är att den upphandlande enhetens ägarandel i den anknutna enheten är minst 10 procent.

Enligt grundlagsutskottet kan lagförslagen behandlas i vanlig lagstiftningsordning.

Grundlagsutskottet anser att de föreslagna bestämmelserna är av betydelse framför allt med avseende på bestämmelserna i 121 § i grundlagen om kommunal och annan regional självstyrelse. Enligt grundlagsutskottets etablerade praxis avses med den kommunala självstyrelsen att kommuninvånarna har rätt att besluta om sin kommuns förvaltning och ekonomi. Självstyrelsen inbegriper bland annat kommunernas beskattningsrätt och kommuninvånarnas rätt till förvaltningsorgan som de själva valt. (RP 1/1998 rd, s. 175/II)

De centrala särdragen i den kommunala självstyrelsen preciseras genom bestämmelserna i 121 § 2 och 3 mom. i grundlagen (RP 1/1998 rd, s. 176). Grundlagsutskottet anser således att med de centrala särdragen hos den kommunala självstyrelsen avses de krav som föreskrivs i 121 § 1—3 mom. i grundlagen, det vill säga kravet på att kommunens förvaltning ska grunda sig på demokrati, att de allmänna grunderna för kommunens förvaltning och de uppgifter som åläggs kommunerna ska grunda sig på lag samt att kommunerna har självständig beskattningsrätt. Det går inte att genom vanlig lag göra sådana ingrepp i självstyrelsens mest centrala särdrag att den urholkas i sak (se t.ex. GrUU 20/2013 rd, s. 6, GrUU 22/2006 rd, s. 2, GrUU 65/2002 rd, s. 2, och GrUU 31/1996 rd, s. 1/II).

Vid bedömningen av bestämmelserna i 15 § 2 mom. i upphandlingslagen bör enligt grundlagsutskottets uppfattning uppmärksamhet fästas också vid kommunernas och välfärdsområdenas möjligheter att efter ändringen sköta sina uppgifter och göra upphandlingar. Den föreslagna ändringen begränsar för det första inte den upphandlande enhetens prövningsrätt i fråga om huruvida den producerar de tjänster den behöver själv, köper dem av en marknadsaktör eller köper dem av en anknuten enhet. Den föreslagna bestämmelsen i 15 § 2 mom. sätter en nedre gräns för ägarandelen i anknutna enheter och begränsar därmed i någon mån möjligheterna att

Betänkande

organisera verksamhet i bolagsform. Trots ägarbegränsningen står det kommunerna och välfärdsområdena fortfarande fritt att organisera tjänster i olika strukturer, och ändringen innebär inte en skyldighet att konkurrensutsätta och lägga ut tjänster på marknaden.

Den föreslagna bestämmelsen gäller dessutom endast aktörer i bolagsform och ger fortfarande kommunerna och välfärdsområdena möjlighet att organisera sina funktioner i olika organisationsformer. Om tjänsteproduktionen behöver organiseras så att flera kommuner kan utnyttja den tillsammans, kan de bilda en samkommun eller affärsverkssamkommun enligt kommunallagen (eller en välfärdssammanslutning eller affärsverkssamkommun enligt lagen om välfärdsområden). Tjänster kan också ordnas mellan kommuner eller välfärdsområden med stöd av undantaget om horisontellt samarbete i 16 § i upphandlingslagen. Också överföring av behörighet som baserar sig på den så kallade värdkommunmodellen och ett samarbetsavtal är enligt grundlagsutskottets uppfattning möjliga förfaringsätt. I propositionen föreslås det inte heller ändringar i 20 § 4 mom. om undantag enligt vilket upphandlingslagen inte tillämpas på tjänstekontrakt mellan en upphandlande enhet och en inköpscentral som gäller produktion av centraliserad inköpsverksamhet eller av stödverksamhet för upphandling.

Grundlagsutskottet konstaterar i sitt utlåtande att den nu föreslagna regleringen begränsar den kommunala självstyrelsen, eftersom kommunens beslutanderätt begränsas särskilt när det gäller hur kommunala tjänster organiseras och genomförs. Regleringen ingriper dock inte i självstyrelsens centrala särdrag på det sätt som avses i grundlagsutskottets hittillsvarande praxis och i förarbetena till grundlagsreformen, det vill säga i kravet på att den kommunala förvaltningen ska vara demokratisk eller kravet på bestämmelser i lag, som är centralt för tryggheten av den kommunala självstyrelsen. Det föreslagna kravet på ett innehav på 10 procent i en anknuten enhet är därför inte ett så väsentligt tilläggskrav att det i sak gör självstyrelsen betydelslös. Den föreslagna regleringen kan inte heller bedömas leda till en sådan omfattande försämring eller väsentlig begränsning av kommunernas ekonomiska självstyrelse att den äventyrar kommunernas möjligheter att självständigt besluta om sin ekonomi.

Bestämmelserna har när det gäller välfärdsområdena betydelse med avseende på den bestämmelse i grundlagens 121 § 4 mom. där det står att bestämmelser om självstyrelse på större förvaltningsområden än kommuner ska utfärdas genom lag. Enligt grundlagsutskottet tolkning förblir dock välfärdsområdenas självstyrelse rätt ytlig på grund av statens styrning, begränsningarna i sättet att ordna uppgifter och den föreslagna finansieringsmodellen. Den nu föreslagna regleringens förhållande till den kommunala självstyrelsen blir således inte heller problematisk med avseende på 121 § 4 mom. i grundlagen.

Grundlagsutskottet konstaterar emellertid att ändringen av 15 § 2 mom. i upphandlingslagen kan ha även betydande konsekvenser för kommunernas och välfärdsområdenas verksamhet, och mot bakgrund av inkommen utredning varierar konsekvenserna avsevärt bland annat mellan kommuner av olika storlek och belägna i olika delar av landet. Enligt grundlagsutskottets uppfattning hade det varit motiverat att granska propositionens konsekvenser för olika typer av kommuner mer ingående än vad som framgår av propositionen.

Grundlagsutskottet anser det nödvändigt att genomförandet av regleringen om anknutna enheter bevakas särskilt med avseende på hur den påverkar kommunernas förmåga att ändamålsenligt

Betänkande

sköta sina lagstadgade uppgifter och tillgången till tjänster. Bevakningen bör också omfatta eventuella ökade skillnader mellan kommuner och kommuninvånare, och åtgärder bör vidtas om det framkommer problem. Grundlagsutskottet anser dessutom att ekonomiutskottet redan nu, under lagstiftningsfasen, bör bedöma konsekvenserna för kommuner av olika karaktär mer ingående än vad som görs i propositionen.

De föreslagna ändringarna i bestämmelserna om enheter anknutna till den upphandlande enheten

Offentligt ägda anknutna enheter i bolagsform, det vill säga in-house-bolag, har under de senaste åren blivit vanligare inom kommunerna och välfärdsområdena. Även om in-house-bolag i bästa fall är en flexibel och effektiv del av den offentliga förvaltningen, kan de utgöra ett problem när en aktör inom den offentliga sektorn är verksam på marknaden och konkurrerar med företag som påverkas av den risk företagande innebär. Syftet med de ändringsförslag om anknutna enheter som föreslås i propositionen är att ta itu med detta problem i enlighet med skrivningarna i regeringsprogrammet.

Enligt 15 § i den gällande upphandlingslagen tillämpas lagen inte på upphandling som den upphandlande enheten gör hos anknutna enheter. Med anknutna enheter avses enheter som är formellt fristående från den upphandlande enheten och självständiga med tanke på beslutsfattandet. En förutsättning är dessutom att den upphandlande enheten självständigt eller tillsammans med andra upphandlande enheter utövar ett bestämmande inflytande över den anknutna enheten på samma sätt som över sina egna verksamhetsställen och att den anknutna enheten bedriver högst fem procent av sin affärsverksamhet och med högst en andel på 500 000 euro tillsammans med andra aktörer än de upphandlande enheter som utövar ett bestämmande inflytande över den. I enheter anknutna till upphandlande enheter får inte finnas annat kapital än de upphandlande enheternas kapital.

Den gällande upphandlingslagen innehåller inga kvantitativa begränsningar av de upphandlande enheternas innehav i anknutna enheter, och de upphandlande enheterna har utnyttjat anknutna enheter i sina upphandlingar även när de endast har ägt några få procent av enheten. I 15 § 2 mom. i upphandlingslagen föreslås enligt propositionen ett tilläggskrav om en minimiägarandel i anknutna enheter, enligt vilket den upphandlande enheten ska äga minst tio procent av aktierna i den anknutna enheten för att kunna utnyttja den anknutna enheten för att tillgodose sina servicebehov. I enlighet med regeringsprogrammet gäller förslaget endast anknutna enheter i aktiebolagsform.

Syftet med förslaget är att förebygga marknadsstörningar i anslutning till anknutna enheters verksamhet, att stävja oändamålsenliga och konkurrensnedvridande förfaranden, att förbättra förutsättningarna och möjligheterna för i synnerhet små och medelstora företag att delta i anbuds förfaranden för offentlig upphandling samt att begränsa de upphandlande enheternas möjligheter att kringgå upphandlingslagen med hjälp av anknutna enheter. Ett ytterligare mål är att minska de offentliga kostnaderna på medellång sikt. Enligt propositionen ska ändringen genomföras så att kommunerna och välfärdsområdena också i fortsättningen har möjlighet att ordna sina uppgifter på ett sätt som tryggar försörjningsberedskapen, patientsäkerheten, de språkliga rättigheterna och andra motsvarande omständigheter av centralt allmänt intresse.

Betänkande

Ekonomiutskottet har vid sakkunnigutfrågningen utrett förhållandet mellan EU-rätten och det föreslagna kravet på minimi innehav i anknutna enheter. I flera sakkunnigyttranden som representerar juridisk sakkunskap konstateras det att förslaget syftar till att öka konkurrensen och förbättra konkurrensneutraliteten är förenligt med unionsrättens mål och att det föreslagna kravet på ett minimi innehav på tio procent är möjligt inom ramen för det handlingsutrymme som EU:s upphandlingsdirektiv medger. Enligt arbets- och näringsministeriets svar av den 27 april 2026 ska förslaget anses vara förenligt med upphandlingsdirektivet, eftersom

- propositionen inte ingriper i eller tar ställning till de förutsättningar för ställningen som anknuten enhet som fastställs i EU:s upphandlingsdirektiv,
- propositionen inte ingriper i eller tar ställning till den upphandlande enhetens bestämmande inflytande över anknutna enheter eller till hur detta ska verifieras,
- de upphandlande enheterna fortfarande kan vara delägare i ett bolag som är en anknuten enhet tillsammans med flera upphandlande enheter; och
- de upphandlande enheterna fortfarande kan köpa varor och tjänster av en anknuten enhet utan upphandlingsförfarande enligt upphandlingslagen, förutsatt att de äger minst tio procent av aktierna i bolaget som är en anknuten enhet och att övriga förutsättningar som föreskrivs för upphandlingar hos anknutna enheter uppfylls.

Undantag från kravet på minimi innehav i anknutna enheter

Enligt 15 § 8 mom. i lagförslaget ska kravet på en minimi ägarandel på tio procent inte tillämpas på anknutna enheter som har inrättats på grund av allmänt intresse för att producera endast en avgränsad och lagstadgad tjänst eller informationssystem med direkt anknytning till produktionen av en sådan tjänst. Ett ytterligare krav är att en sådan anknuten enhets omsättning inte får överstiga en miljon euro per år och att ett sådant tjänsteavtal som ingåtts med en anknuten enhet får vara i kraft i högst fyra år.

Ekonomiutskottet anser, i likhet med flera sakkunnigyttranden, att det är bra att det i motiveringarna till propositionen uttryckligen anges att kravet på en minimi ägarandel inte gäller samkommuner enligt kommunallagen (410/2015). Utskottet hänvisar till arbets- och näringsministeriets tilläggsutredning av den 11 maj 2026 och konstaterar att undantaget också gäller välfärdssammanslutningar enligt lagen om välfärdsområden (611/2021).

I flera sakkunnigyttranden föreslås det att omsättningsgränsen i den undantagsbestämmelse som avses i 15 § 8 mom. höjs till en avsevärt högre nivå, eftersom den föreslagna omsättningsgränsen på en miljon euro begränsar undantagets tillämpningsområde mycket kraftigt. I några sakkunnigyttranden föreslås det att tillämpningsområdet för undantagsbestämmelsen utöver höjningen av omsättningsgränsen utvidgas till att omfatta icke-vinstdrivande allmännyttiga tjänster, så att bland annat kommunala och regionala utvecklingsbolag samt bolag för främjande av turism som fungerar som anknutna enheter skulle omfattas av undantaget. Utskottet hänvisar till arbets- och näringsministeriets tilläggsutredning av den 12 maj 2026 och konstaterar att tillämpningsområdet för den föreslagna undantagsbestämmelsen har avsetts vara snävt, så att den möjliggör användning av små anknutna enheter i begränsade fall, såsom i anknutna enheter som

Betänkande

har inrättats för bibliotekstjänster och anskaffning av biblioteksmaterial, där den anknutna enhetens verksamhet inte äventyrar marknadens funktion.

Omvända upphandlingar hos anknutna enheter och upphandlingar hos in-house-sisters

Enligt 15 § 6 mom. i den gällande upphandlingslagen tillämpas upphandlingslagen inte på situationer där en anknuten enhet som också är upphandlande enhet gör en upphandling hos en upphandlande enhet som utövar bestämmande inflytande över den (omvänd upphandling hos en anknuten enhet) eller hos en annan anknuten enhet över vilken samma upphandlande enhet utövar bestämmande inflytande (in-house sisters-upphandling).

I propositionen föreslås det inga ändringar i nämnda 15 § 6 mom. i upphandlingslagen, men i specialmotiveringen till 15 § konstateras det att det undantag för anknutna enheter som avses i artikel 12 i upphandlingsdirektivet och i gällande 15 § 6 mom. i upphandlingslagen inte tillämpas på anknutna enheter med fler än en ägare. Således är det inte tillåtet för en anknuten enhet att göra upphandlingar hos ägaren eller en anknuten enhet som är en systerenhet, om den anknutna enheten har fler än en ägare.

Ekonomiutskottet instämmer i social- och hälsovårdsutskottets utlåtande (ShUU 5/2026 rd) och konstaterar att det tydligt måste föreskrivas i lag om kraven enligt upphandlingsdirektivet och andra krav som gäller upphandling. Utskottet föreslår att 15 § 6 mom. i lagförslag 1 ändras på det sätt som anges nedan i detaljmotiveringen, så att det motsvarar bestämmelserna i artikel 12 i upphandlingsdirektivet.

Förslagets konsekvenser för kommuner av olika storlek och i olika regioner

Enligt propositionen och de sakkunnigytranden som ekonomiutskottet fått påverkar förslaget på olika sätt möjligheterna för kommuner och välfärdsområden av olika storlek och typer att ordna sin verksamhet och sina tjänster. Även kostnadseffekterna för olika kommuner kan variera avsevärt. Ekonomiutskottet konstaterar i likhet med grundlagsutskottet (GrUU 17/2026 rd) och förvaltningsutskottet (FvUU 9/2026 rd) att det i propositionen hade varit motiverat att granska förslagets konsekvenser för olika typer av kommuner mer ingående än vad som gjorts.

I sakkunnigytrandena konstateras det att det föreslagna kravet på en minimiägarandel på tio procent i praktiken inte påverkar möjligheterna att utnyttja anknutna enheter i de kommuner vars ägarandel i den anknutna enheten uppgår till minst tio procent. Däremot måste anknutna enheter som har fler än tio ägare och anknutna enheter som har färre än tio ägare men i vilka en eller flera ägare har en ägarandel på mindre än tio procent reagera på reformen.

I propositionen (s. 65) hänvisas det till Konkurrens- och konsumentverkets utredning, enligt vilken de omedelbara negativa konsekvenserna av ändringen i synnerhet hänför sig till små upphandlande enheter på längre avstånd från större stadsregioner och upphandlande enheter inom sektorer där marknaden är utvecklad och tillhandahållandet av tjänster bundet till tid och plats. I vissa sakkunnigytranden anses det sannolikt att det enda återstående alternativet för ett flertal små kommuner längre bort från tillväxtcentra är att de själva börjar producera de tjänster som de

Betänkande

behöver och som de inte längre kan upphandla hos anknutna enheter eller för vilka det inte finns någon alternativ leverantör på marknaden.

Ekonomiutskottet konstaterar utifrån inkommen utredning att det föreslagna kravet på minimiägarandel i fråga om anknutna enheter påverkar kommuner av olika storlek och med olika geografiskt läge på olika sätt och att det kan medföra utmaningar särskilt när det gäller ordnandet av vissa tjänster och andra centrala funktioner i små kommuner som är belägna långt från tillväxtcentra. Utskottet anser det nödvändigt att genomförandet av regleringen bevakas särskilt med avseende på hur den påverkar kommunernas förmåga att ändamålsenligt sköta sina lagstadgade uppgifter och tillgången till tjänster samt att de problem som uppdragas vid uppföljningen åtgärdas. (*Utskottets förslag till uttalande 1*).

Utskottet har bedömt förslagets konsekvenser för olika kommuner och upphandlande enheter enligt följande:

Förslagets konsekvenser med avseende på olika branscher och tjänster av olika karaktär

Enligt regeringsprogrammet ska regeringen förbättra effektiviteten inom den offentliga sektorn och stärker livskraften och förutsättningarna för företagande i regionerna genom att avgränsa den offentliga sektorns möjligheter att vid in-house-enheter producera sådana stödtjänster som det finns en fungerande marknad för, såsom städtjänster, ekonomiförvaltning, matjänster och IKT-tjänster.

Ekonomiutskottet har i stor utsträckning hört företrädare för olika sektorer. Enligt sakkunnigytrandena varierar konsekvenserna av det föreslagna kravet på en ägarandel på tio procent för anknutna enheter mycket beroende på vilken sektor och vilka tjänster det är fråga om. Utifrån inkommen utredning har utskottet gjort följande anmärkningar om tjänster inom de sektorer som är centrala för de upphandlande enheterna:

Ekonomiförvaltningstjänster. Enligt propositionen hör ekonomiförvaltningstjänster till de tjänster som i störst omfattning upphandlas hos anknutna enheter av sådana upphandlande enheter vars ägarandel i den anknutna enheten är mindre än tio procent. Enligt utredning till utskottet kan upphandlande enheter i många fall uppnå betydande kostnadsfördelar genom att konkurrensutsätta och upphandla tjänsterna på marknaden. Enligt ett exempel i ett sakkunnigytrande sparar en finländsk kommun med cirka 9 000 invånare årligen 30 procent av kostnaderna för ekonomi- och löneförvaltningen genom att den konkurrensutsatt tjänsterna och upphandlat dem hos en privat aktör i stället för hos en anknuten enhet.

Enligt utredning till ekonomiutskottet är kostnadsbesparingar möjliga, eftersom ekonomiförvaltningstjänster finns väl tillgängliga på marknaden. I de senaste konkurrensutsättningarna har det kunnat delta upp till 15 tjänsteleverantörer. Ekonomiförvaltningstjänster är inte heller verksamhet som är bunden till en viss plats, varför tjänsteleverantörens geografiska läge inte påverkar dess möjligheter att erbjuda tjänster.

IKT-tjänster och informationsförvaltningstjänster. Också IKT-tjänster och informationsförvaltningstjänster är typiskt sådana tjänster som upphandlande enheter köper av

Betänkande

anknutna enheter i vilka de har en ägarandel på under tio procent. Enligt propositionen och sakkunnigytrandena består IKT-tjänster och informationsförvaltningstjänster av mycket varierande typer av tjänster, av vilka merparten enligt den utredning som PricewaterhouseCoopers (PwC) har gjort för arbets- och näringsministeriet i samband med beredningen av regeringens proposition i fortsättningen relativt enkelt kan upphandlas från marknaden under den föreslagna övergångsperioden, och för vilka det inte förväntas uppstå betydande omställningskostnader.

Å andra sidan behöver och utnyttjar kommunerna och välfärdsområdena också sådana branschbundna IKT-tjänster där kraven är desamma mellan upphandlande enheter men skiljer sig från den privata sektorns behov. Till dessa hör exempelvis geografiska informationssystem samt lösningar för småbarnspedagogik och undervisning. Därutöver behövs även skräddarsydda lösningar, såsom patientdatasystem. Att ersätta denna typ av tjänster med tjänster från marknadsaktörer kan vara mycket utmanande inom ramen för den föreslagna övergångsperioden. Enligt PwC:s bedömning kan dessutom omställningskostnaderna för dessa tjänster vara stora.

Ekonomiutskottet fäster dessutom uppmärksamhet vid det som sägs i propositionen om att integrationskostnaderna i synnerhet vid IKT-upphandlingar och kostnaderna för byte av avtalspart kan vara stora. En uppdelning av upphandlingen i alltför små delar kan göra IKT-tjänsterna svårhanterliga och kostsamma. Å andra sidan kan förslaget i vissa fall bidra till att undvika och bryta upp leverantörslåsningar som är skadliga för den upphandlande enheten. Med leverantörslås avses en situation där kunden av tekniska eller avtalsmässiga skäl tvingas upphandla tjänster från en viss leverantör, exempelvis på grund av höga kostnader förknippade med att byta leverantör. Enligt PwC:s utredning förekommer det problematiska drag av leverantörslåsning i relationerna mellan ett flertal upphandlande enheter och deras anknutna enheter.

Måltidstjänster. Enligt propositionen tillreder de offentliga aktörerna inom måltidstjänster årligen mer än 350 miljoner måltider. Offentliga livsmedels- och måltidstjänster ordnas av kommunerna, samkommunerna, staten, välfärdsområdena och församlingarna. Offentliga livsmedelsupphandlingar görs allt oftare via kommunernas anknutna enheter eller som gemensamma upphandlingar via det statligt och kommunalt samägda Hansel Ab eller någon annan organisation för samordnad upphandling. Samtidigt har konkurrensen vid offentliga livsmedelsupphandlingar minskat och upphandlingarna koncentreras i allt högre grad till några få stora partiaffärer. Ekonomiutskottet konstaterar att ändringar i upphandlingslagen nämns i regeringsprogrammet och i slutrapporten från den parlamentariska gruppen för bedömning av jordbrukets resultat- och utvecklingsutsikter (Maka-rapporten) som en av åtgärderna för att utveckla balansen i livsmedelskedjan i en mer rättvis riktning.

Måltidstjänsterna ordnas ofta i Finland av regionala anknutna enheter som ägs av kommunerna och välfärdsområdena. Enligt jord- och skogsbruksutskottets utlåtande (JsUU 11/2026 rd) är omsättningen för den mathållning som anknutna enheter ansvarar för 570 miljoner euro. Andelen offentliga samfund med ett innehav som underskrider än tio procent är 61,7 procent. Kravet på minimiinnehav i propositionen har därför stor betydelse för ordnandet av måltidstjänster framöver.

Betänkande

Jord- och skogsbruksutskottet konstaterar i sitt utlåtande att den föreslagna regleringen av anknutna enheter bidrar till att stävja vissa oändamålsenliga och konkurrensnedvridande förfaranden som iakttagits i offentlig upphandling och som hindrar en stor del av primärproducenterna och andra varuleverantörer från att komma in på marknaden för måltidstjänster. Ekonomiutskottet anser det i likhet med jord- och skogsbruksutskottet vara viktigt att man kan ingripa i utnyttjandet av anknutna enheter i de fall där innehav i anknutna enheter har förvärvats i syfte att kringgå upphandlingslagen. Å andra sidan kan den föreslagna regleringen om anknutna enheter medföra betydande utmaningar för de upphandlande enheter som inte har möjlighet att uppnå en ägarandel på tio procent och som är verksamma inom sektorer där det sannolikt inte uppstår konkurrens. Därtill ska det beaktas att leverantörer av kosttjänster förutsätts ha omfattande näringskunskap, bland annat när det gäller olika specialdieter.

Förslagets konsekvenser för cybersäkerheten och beredskapen

De bedömningar av konsekvenserna av bestämmelserna om anknutna enheter för cybersäkerheten som framförs i propositionsmotiven baserar sig på kommunikationsministeriets och Cybersäkerhetscentrets bedömningar. I propositionen konstateras det att det i det rådande geopolitiska läget måste fästas särskild uppmärksamhet vid säkerhets- och försörjningsberedskapsaspekter. Med tanke på beredskapen är det väsentligt att tjänster produceras också i situationer där detta ur en privat tjänsteproducents perspektiv inte skulle vara lönsamt eller annars möjligt.

I kommunerna är cybersäkerheten en oskiljaktig del av ordnandet av IKT-tjänster. Små och medelstora kommuner står ofta inför de största utmaningarna i fråga om kompetens och resurser, och de bästa resultaten har uppnåtts genom frivilligt regionalt samarbete. Enligt förvaltningsutskottets utlåtande (FvUU 9/2026 rd) och vissa sakkunnigyttranden är det föreslagna kravet på minimiägarandel i anknutna enheter utmanande och skulle sannolikt försvaga nivån på cybersäkerheten till följd av fragmentering av servicestrukturen, sårbarheter i övergångsskedet samt en försvagning av kompetens och kapacitet. Dessutom ökar kostnaderna och riskerna i fråga om tillgången till tjänster åtminstone initialt, särskilt när det gäller kontinuerliga cybersäkerhetstjänster såsom övervakning dygnet runt. I fortsättningen bör man vid upphandlingar fästa uppmärksamhet vid databehandlingens säkerhet och suveränitet.

Ekonomiutskottet anser det vara mycket viktigt att konsekvenserna av förslaget för cybersäkerhetens nivå och genomförande följs noggrant. Utskottet hänvisar till propositionsmotiven (s. 114), enligt vilka den i lagförslaget föreslagna längre övergångsperioden än normalt, det vill säga fram till den 30 juni 2030, lämpar sig också i situationer där uppsägning av ett kontrakt i förtid kan äventyra cybersäkerheten.

Förslagets konsekvenser för kommunernas närings- och utvecklingsbolag och turistfrämjande verksamhet

Kommunernas närings- och utvecklingsbolag. Över hälften av kommunerna i Finland utför livskraftsarbete, som hör till kommunernas grundläggande uppgifter, via ett eller flera kommunägda utvecklingsbolag med ställning som anknutna enheter. Utvecklingsbolagen är icke-vinstdrivande organisationer som ägs och finansieras av kommunerna och som utvecklar

Betänkande

livskraften i regionen, och de flesta av dem verkar inom flera kommuners områden. Ägarstrukturen i utvecklingsbolagen formas typiskt enligt naturliga funktionella samarbetsområden, såsom en viss kommungrupp, en region eller ett pendlingsområde. Enligt flera sakkunnigyttranden fungerar dessa utvecklingsbolag, som ägs av flera kommuner och rentav omfattar hela landskapet, som effektiva plattformar för regionens livskraftsarbete.

I de sakkunnigyttranden som ekonomiutskottet fått betonas utvecklingsbolagens betydelse som pådrivare av regional tillväxt. De kan bygga nätverk och tillväxtkluster som överskrider kommun- och regiongränserna och där företag, forskningsorganisationer och offentliga aktörer deltar. Sådana kluster finns bland annat inom livsmedelsindustrin, eldrivna transporter och cirkulär ekonomi. Utvecklingsbolagen har också i sina regioner lyckats samla små och medelstora företag i större nationella värdekedjor. I Lahtisregionens maritima kluster deltar till exempel över hundra företag. Dessutom samarbetar kommunernas utvecklingsbolag nära med nätverket Team Finland för att främja finländska företags tillväxt, internationalisering och investeringar.

Enligt sakkunnigyttrandena försvårar kravet på minimiägarandel i anknutna enheter kommunernas livskraftsarbete och begränsar kommunernas möjligheter att använda gemensamma utvecklingsbolag inom större, naturliga funktionella samarbetsområden. Många små kommuner äger mindre än 10 procent av dessa utvecklingsbolag och skulle inte längre på samma sätt kunna delta i verksamheten inom ramen för utvecklingsbolagen. En del kommuner flyttar sannolikt livskraftsarbetet till den egna kommunorganisationen, varvid till exempel organiseringen av tillväxtkluster som byggts upp inom utvecklingsbolagen splittras upp i kommunvisa verksamheter.

Regionala turistorganisationer. Turismen är i Finland en betydande och växande näring som sysselsätter direkt cirka 5,3 procent av alla sysselsatta. Samtidigt är turismen en av de snabbast växande tjänsteexportbranscherna, vars tillväxtpotential i den nationella strategin har identifierats som mycket betydande. Turismen har exceptionellt omfattande regionalekonomiska konsekvenser och medför arbete och livskraft också i glesbygden och i regioner som drabbats av strukturomvandling och där tillväxtpotentialerna är begränsade. Turismen är därför både en tillväxtbransch och ett centralt verktyg för att stärka regional livskraft, sysselsättning och företagsverksamhet i hela Finland.

I Finland finns cirka 20 regionala turistorganisationer. Dessa regionala och landskapsbaserade organisationer har uppstått ur ett praktiskt behov av att förena centralstäder, mindre kommuner och företag som verkar i deras områden i en gemensam utvecklings- och marknadsföringsstruktur för att erbjuda turisttjänster till både inhemska och internationella besökare. Turistföretagens produktutveckling och internationalisering främjas också i regionala och tematiska samarbetsnätverk mellan regionorganisationerna och Visit Finland, som verkar i anslutning till Business Finland.

I flera sakkunnigutlåtanden betonas att de regionala turistorganisationerna har en central betydelse för turismnäringens framgång och för utvecklingen av internationellt konkurrenskraftig turism i Finland. Till följd av det föreslagna kravet på ägarandel på tio procent faller små kommuner som äger mindre än 10 procent av anknutna enheter utanför samarbetet. Samtidigt

Betänkande

försvagas deras koppling till det nationella turismsystemet. I synnerhet mikro- och småföretag har i praktiken inte längre möjlighet att marknadsföra och erbjuda sina tjänster lika brett eller att samarbeta med Visit Finland utan stöd av regionorganisationerna.

Ekonomiutskottet anser att det också i framtiden bör vara möjligt för kommunernas närings- och utvecklingsbolag samt regionorganisationerna inom turismen att bedriva verksamhet som möjliggör och utvecklar företagsamhet och regional livskraft.

Kommunernas möjligheter att genomföra sina upphandlingar på andra sätt än via anknutna enheter

Ekonomiutskottet hänvisar till propositionen och arbets- och näringsministeriets svar av den 27 april 2026 och konstaterar att alla upphandlande enheter fortfarande har tillgång till alla andra metoder för att ordna sina tjänster enligt upphandlingslagen och kommunallagen också efter att användningen av anknutna enhetsupphandlingar har inskränkts. Sådana andra metoder är till exempel konkurrensutsättning av kommunernas gemensamma upphandlingar genom en inköpscentral som avses i 20 § i upphandlingslagen, gemensam upphandling som baserar sig på avtal mellan de upphandlande enheterna samt ordnande av tjänster tillsammans som samkommun. Det finns också ett stort utbud av konkurrensutsättningstjänster på marknaden som de upphandlande enheterna kan utnyttja vid behov. Centralt är även att stärka kompetensen i fråga om konkurrensutsättning samt att effektivt utnyttja de föreslagna övergångstiderna.

Konsekvenser av bestämmelserna om anknutna enheter för upphandling av social- och hälsovårdstjänster

Social- och hälsovårdsutskottet konstaterar i sitt utlåtande (ShUU 5/2026 rd) att anknutna enheter har en etablerad och central roll i tillhandahållandet av lagstadgade tjänster, såsom kliniska kärnfunktioner inom primärvården och den specialiserade sjukvården, för samarbetet mellan välfärdsområdena och för att uppnå målen för social- och hälsovårdsreformen. Med hjälp av anknutna enheter har de gemensamma resurserna inom välfärdsområdena kunnat användas mer effektivt genom stordriftsfördelar.

Många välfärdsområden har till exempel koncentrerat sina laboratorietjänster och bilddiagnostiska tjänster till samägda anknutna enheter. En särskild roll har de haft i tillhandahållandet av tjänster vid universitetssjukhusen som kräver specialkompetens och beredskap, såsom diagnostik och behandling av allvarliga och sällsynta sjukdomar. Inom social- och hälsovården tillhandahåller anknutna enheter dessutom allmänna stödtjänster, såsom mathållning samt tjänster inom IKT och ekonomiförvaltning.

Enligt social- och hälsovårdsutskottets utlåtande finns det inom social- och hälsovårdssektorn tre bolag som är anknutna enheter och har fler än tio ägare. Två av dem producerar företagshälsovårdstjänster, medan Landskapens lokalcentral Ab är välfärdsområdenas nationella kompetenscenter för lokal- och fastighetsförvaltning. Välfärdsområdena äger också ett stort antal helheter av olika storlek i bolag inom andra sektorer (bl.a. IKT, allmän förvaltning och ekonomiförvaltning, mathållning och tvätteritjänster).

Betänkande

I sakkunnigytranden uttrycktes oro över att kravet på en minimiägarandel i anknutna enheter kan äventyra patientsäkerheten, eftersom det för närvarande inte finns något utbud på marknaden för laboratorietjänster, blodcentralsverksamhet och krävande specialiserad sjukvård dygnet runt eller med tillräcklig svarstid. Dessutom kan bland annat cybersäkerheten inom social- och hälsovården försvagas om enhetliga IKT-tjänster fragmenteras, om användning av anknutna enheter som producerar tjänster inte längre är möjlig för alla aktörer på grund av skyldigheten att uppfylla kravet på minimiägarandel i anknutna enheter.

I några sakkunnigytranden till ekonomiutskottet påpekas det att det föreslagna kravet på minimiägarandel tillsammans med gränsen för extern försäljning för anknutna enheter enligt 15 § i upphandlingslagen (5 procent av den årliga omsättningen och högst 500 000 euro) innebär att anknutna enheter inte heller kan delta i konkurrensutsättningar av tjänster som ordnas av delägare som äger mindre än 10 procent. Dessutom förbjuder den föreslagna regleringen i 15 § 6 mom. i upphandlingslagen, som baserar sig på EU:s upphandlingsdirektiv, upphandlingar av ett systerbolag till en anknuten enhet som har också andra upphandlande enheter som ägare. Det är då exempelvis inte möjligt att upphandla laboratorieupphandlingar dygnet runt hos systerbolag för tjänster som kräver specialiserad sjukvård. Enligt utredning till ekonomiutskottet försvårar förslaget exempelvis verksamheten vid ledprotessjukhuset Coxa och Hjärtsjukhuset, som är anknutna enheter.

Ekonomiutskottet hänvisar till social- och hälsovårdsutskottets utlåtande och anser det vara viktigt att säkerställa ett kontrollerat genomförande av den föreslagna ändringen med hjälp av de föreslagna övergångstiderna samt genom tillräcklig nationell styrning och tillräckligt nationellt stöd. Utskottet välkomnar att ställningen för de små välfärdsområdena och kommunerna har beaktats i propositionen på så sätt att kravet på minimiägarandel i anknutna enheter träder i kraft stegvis. Under övergångsperioden har välfärdsområdena och kommunerna tid att anpassa sin verksamhet, bereda konkurrensutsättningar eller i mån av möjlighet vid behov öka sina ägarandelar i anknutna enheter. Ekonomiutskottet anser att också en längre övergångsperiod i anslutning till IKT-systemen inom social- och hälsovårdssektorn är motiverad och behövlig.

Ekonomiutskottet konstaterar att utöver upphandlingar hos anknutna enheter är välfärdsområdenas gemensamma upphandlingar ett centralt medel för att effektivisera upphandlingarna, uppnå kostnadsbesparingar och centralisera kompetensen. Välfärdsområdena kan också utnyttja de avtal om gemensam upphandling som Hansel Ab erbjuder och som täcker ett brett utbud av produkter och tjänster, såsom IT-utrustning, programvara, kontorsförnödenheter och experttjänster. Enligt utredning till utskottet kan välfärdsområdena dessutom fortsättningsvis genom regionala upphandlingsgrupper utnyttja regionalt samarbete som grundar sig på den tidigare sjukvårdsdistriktsstrukturen.

Ekonomiutskottet anser det viktigt att det i propositionen (s. 114) slås fast att konsekvenserna av det ändringsförslag som gäller ägande i anknutna enheter inom social- och hälsovårdssektorn kommer att bevakas. Utskottet anser det vara viktigt att följa ändringens konsekvenser i särskilt i fråga om välfärdsområdenas förmåga att sköta sina lagstadgade uppgifter samt i fråga om tillgången till tjänster och patientsäkerheten.

Betänkande

De kostnader som den föreslagna regleringen av anknutna enheter medför för de offentliga finanserna

Konsekvenserna för kommunerna och välfärdsområdena av kravet på en minimiägarandel på 10 procent enligt den föreslagna regleringen har bedömts i avsnitt 5.4.2 i propositionen. Innehållet i konsekvensbedömningen baserar sig i stor utsträckning på slutsatserna i en utredning som arbets- och näringsministeriet beställt av PricewaterhouseCoopers (PwC) och på slutsatserna i Konkurrens- och konsumentverkets (KKV) undersökning om enheter anknutna till upphandlande enheter. Dessutom har ändringskostnaderna bedömts i en promemoria som bifogats arbets- och näringsministeriets svar av den 27 april 2026.

PwC:s utredning grundar sig på antagandet att kostnaden för omorganisering av den anknutna enheten är 30 procent av den årliga omsättningen för den tjänst som respektive anknutna enhet producerar. Enligt utredning till ekonomiutskottet fördelar sig denna andel på 30 procent på konkurrensutställningskostnader (10 procent av omsättningen), införandekostnader (15 procent av omsättningen) och kostnader för avveckling av tjänsten (5 procent av omsättningen). Bedömningen gäller IKT-tjänster, som utgör en betydande del av små ägarandelar i anknutna enheter.

I propositionen och i den tilläggsutredning som bifogats arbets- och näringsministeriets svar betonas att den ovan beskrivna nivån på omställningskostnaderna och deras fördelning bygger på genomsnittliga antaganden. I praktiken kan situationerna och kostnaderna variera avsevärt mellan olika kommuner. En del små och medelstora kommuner har ett betydande antal små ägarandelar i anknutna enheter, medan andra kommuner inte har sådana ägarandelar alls. För en enskild kommun kan betydande merkostnader uppstå till exempel om kommunen blir stående ensam utanför en anknuten enhet utan en fungerande ersättande organisationsmodell. Det kan särskilt vara fallet när det gäller en platsbunden tjänst och kommunen är belägen i ett glest befolkat område där marknadsbaserade tjänster inte uppstår. Det kan ha betydande konsekvenser för den enskilda kommunens ekonomi, men konsekvenserna bedöms inte vara betydande med tanke på hela nationalekonomin.

Enligt propositionen bedöms omställningskostnaderna för små upphandlande enheter bero på att de förlorar de volymbaserade kostnadsfördelar som anknutna enheter ger samt på kostnader som uppstår när de själva genomför konkurrensutställning av tjänster. Små upphandlande enheters förhandlingsstyrka är ofta svag i förhållande till potentiella tjänsteleverantörer, och deras inköpsvolym är för små för att de ska kunna dra nytta av stordriftsfördelar. De kan inte nödvändigtvis heller konkurrensutställa tjänster effektivt, och de kan sakna resurser och kompetens för att genomföra konkurrensutställningar. Inom områden och tjänster där marknaden är utvecklad kan samtidig och omfattande konkurrensutställning av nya kontrakt höja priserna jämfört med priserna på tjänster som tidigare skaffats från anknutna enheter. Enligt Konkurrens- och konsumentverkets uppskattning ökar de upphandlande enheternas konkurrensutställningskostnader med något under 7 miljoner euro per år.

Kostnaderna för ändringarna i bestämmelserna om anknutna enheter beräknas dock stabiliseras på lång sikt när marknadsutbudet och de upphandlande enheternas upphandlingskompetens utvecklas. Enligt Konkurrens- och konsumentverket medför den ökade konkurrensen till följd av

Betänkande

lagändringen som gäller minimiägarandelen i anknutna enheter årliga besparingar på 37—74 miljoner euro för den offentliga sektorn. Om sju år är besparingarna 185—370 miljoner euro, eftersom besparingarna väntas börja realiseras cirka två år efter lagändringens ikraftträdande.

Enligt propositionen är återbetalningstiden för reformen ur den offentliga ekonomins perspektiv 8—14 år. Med detta avses den tid under vilken de upphandlande enheterna täcker förändringskostnaderna med besparingar till följd av den ökade konkurrensen. I uppskattningen av återbetalningstiden beaktas inte andra dynamiska och indirekta fördelar som en ökad konkurrens medför eller fördelar som till exempel anknyter till brytandet av eventuella leverantörslåsningar. Sådana fördelar förkortar återbetalningstiden.

De övergångstider som gäller kravet på en ägarandel på 10 procent i en anknuten enhet enligt 15 § 2 mom. i förslaget samt de föreslagna bestämmelsernas konsekvenser för giltighetstiden för avtal mellan upphandlande enheter och anknutna enheter.

Enligt förslaget är huvudregeln att 15 § 2 mom. om kravet på en minimiägarandel på tio procent i upphandlande enheters anknutna enheter ska tillämpas från och med den 1 juli 2027. På anknutna enheter som producerar vissa lagstadgade hälso- och sjukvårdstjänster eller sådana centraliserade tjänster inom den specialiserade hälso- och sjukvården som anges i hälso- och sjukvårdslagen samt informationssystem för produktion av dessa tjänster ska kravet enligt 15 § 2 mom. dock tillämpas först från och med den 1 juli 2029.

Enligt ikraftträdandebestämmelsen i lagförslag 1 i propositionen ska den upphandlande enheten säga upp avtal som ingåtts med stöd av 15 § så att de upphör före utgången av den övergångsperiod som tillämpas på avtalet, det vill säga i regel senast den 30 juni 2027, om kravet på en minimiägarandel på tio procent i den anknutna enheten inte uppfylls. Fram till den 30 september 2026 kan dessutom nya tidsbundna avtal med anknutna enheter ingås för högst ett år oberoende av kravet på ägarandel.

Enligt flera sakkunnigyttranden är övergångsperioderna för tillämpning av 15 § 2 mom. för korta. Enligt dem möjliggör övergångsperioderna inte nödvändigtvis konkurrensutsättning av tjänster som är nödvändiga för fullgörandet av lagstadgade uppgifter. I sådana fall tvingas ägarorganisationerna till lösningar som kan genomföras på kort sikt, det vill säga produktion av tjänster i egen regi eller i mindre anknutna enheter än för närvarande.

Enligt förslaget kan ett avtal mellan en upphandlande enhet och en anknuten enhet undantagsvis av tvingande skäl som hänför sig till det allmänna intresset sägas upp så att det upphör först den 30 juni 2030, om en uppsägning av avtalet har exceptionellt oskäligen följder eller en uppsägning av ett kontrakt är förenad med betydande ekonomiska risker. Den föreslagna undantagsbestämmelsen är inte begränsad till vissa sektorer, så om lagens villkor uppfylls kan den tillämpas på avtal inom alla sektorer.

Utskottet anser att den föreslagna bestämmelsen behövs för att säkerställa en tillräckligt lång övergångsperiod inom sektorer och i enskilda situationer där de föreslagna relativt korta övergångsperioderna inte möjliggör kontinuitet i tjänster som är viktiga med tanke på allmänintresset. I regeringens proposition nämns säkerställandet av vissa hälso- och

Betänkande

sjukvårdstjänster samt cybersäkerheten som sådana situationer där hänsyn måste tas till det allmänna intresset.

Ekonomiutskottet konstaterar vidare att upphandlingslagen gäller förfarandena vid offentlig upphandling och att den inte kan åsidosätta de allmänna principerna i avtalsrätten eller innehållet i befintliga avtal. Till exempel kan uppsägning av befintliga tidsbegränsade avtal medföra skadeståndsansvar om de inte innehåller någon uppsägningsklausul.

Sektorspecifika undantag från bestämmelserna om anknutna enheter

I propositionen föreslås det att lagen om vattentjänster kompletteras med en ny 4 f §, enligt vilken det föreslagna minimikravet på 10 procents ägarandel enligt 15 § 2 mom. i upphandlingslagen inte tillämpas på vattentjänstverk eller partivattentjänstverk som är en enhet anknuten till den upphandlande enheten. Syftet med förslaget är att regleringen ska vara enhetlig för alla anknutna enheter inom vattenförsörjningssektorn.

Vattentjänsterna är en kritisk infrastrukturtjänst som kommunerna ansvarar för att ordna och som sköts via fasta vatten- och avloppsnät samt vattentjänstverk. Största delen av vattentjänsterna hör till tillämpningsområdet för försörjningslagen (1298/2016) (lagen om upphandling och koncession inom sektorerna vatten, energi, transporter och posttjänster), och den lagen innehåller inget krav på en minimiägarandel på tio procent. Däremot tillämpas upphandlingslagen på upphandlingar som uteslutande hänför sig till bortledning eller behandling av spillvatten eller dagvatten. Det föreslagna kravet på en minimiägarandel på tio procent i anknutna enheter gäller följaktligen endast de vattentjänstverk och partivattentjänstverk som uteslutande har till uppgift att leda bort spillvatten eller dagvatten. Uppdelningen av vattenförsörjningsverksamheten mellan två lagars tillämpningsområden när det gäller upphandling grundar sig på EU-lagstiftningen och ökar redan nu den administrativa bördan för många vattentjänstverk. Ekonomiutskottet anser den föreslagna regleringen vara motiverad, särskilt eftersom vattenförsörjningen ska betraktas som ett naturligt monopol och det inte förekommer konkurrens inom vattenförsörjningssektorn.

I några sakkunnigyttranden anses det att en undantagsbestämmelse om vattentjänster bör tas in i upphandlingslagen i stället för i lagen om vattentjänster. Ekonomiutskottet identifierar den oro som sakkunnigyttrandena uttrycker över fragmenteringen av regleringen, men anser i likhet med arbets- och näringsministeriet att förslaget följer samma logik som de andra sektorspecifika undantag som gäller den föreslagna regleringen av anknutna enheter. Exempelvis är avsikten att undantaget för CSC – IT-centret för vetenskaps ställning som anknuten enhet ska regleras i en separat lag (EKUU 15/2026 rd — RP 18/2026 rd). Också undantaget i fråga om avfallshanteringen från kravet på minimiägarandel i anknutna enheter kommer i enlighet med regeringens riktlinjer att genomföras i samband med revideringen av avfallslagen. Utskottet konstaterar att beredningen av regleringen i avfallslagen bör följas aktivt för att säkerställa att det undantag från regleringen om anknutna enheter i upphandlingslagen som ska tas in där träder i kraft samtidigt som den reglering som ingår i den nu aktuella propositionen.

Betänkande

Öppenhet i fråga om anknutna enheters inköpsfakturadata

Ekonomiutskottet noterar att anknutna enheter som huvudsakligen är verksamma i aktiebolagsform varken enligt den gällande lagstiftningen eller den aktuella propositionen är skyldiga att publicera uppgifter om inköpsfakturor eller sända dem till ett centralt datalager. I praktiken innebär detta att de anknutna enheternas kostnadsstruktur, inköpsbeteende och verksamhetens effektivitet förblir intransparenta och att ägarstyrningen och det politiska beslutsfattandet sker på basis av bristfälliga uppgifter.

Utskottet anser detta vara ett betydande problem, eftersom det utan inköpsfakturadata inte är möjligt att objektivt bedöma om anknutna enheter är kostnadseffektiva i förhållande till marknaden. Verksamheten är också förenad med en betydande risk för snedvridning av konkurrensen och kringgående av upphandlingslagen, eftersom anknutna enheter till skillnad från andra företag kan verka i en miljö som är stängd för marknaden utan krav på transparens i deras verksamhet. Inköpsfakturadata från anknutna enheter behövs också vid planering av upphandlingar, konkurrensutsättning och utvärdering av effekterna.

Enligt utredning till utskottet uppgår det sammanlagda värdet av de upphandlingar som görs via anknutna enheter till cirka 8—10 miljarder euro per år, det vill säga en mycket betydande andel av alla offentliga upphandlingar. Följaktligen har effektiviteten i de anknutna enheternas verksamhet och deras konkurrensbeteende betydande konsekvenser ur ett nationalekonomiskt perspektiv och med tanke på möjligheterna till ekonomisk tillväxt. I de sakkunnigyttranden som ekonomiutskottet fått har man i stor utsträckning stött offentligheten för de anknutna enheternas uppgifter om inköpsfakturor. Utskottet ser det som nödvändigt att de anknutna enheternas inköpsfakturadata utan dröjsmål görs offentliga.

Ekonomiutskottet anser att det med tanke på propositionens mål och konkurrensneutraliteten är nödvändigt att anknutna enheter åläggs skyldighet att offentliggöra inköpsfakturadata och att lämna in dem till upphandlingsdatalagret på samma grunder som enheternas ägare. Dessutom bör inköpsfakturadata vara i ett sådant format att de kan tolkas utan särskilda hjälpmedel. (*Utskottets förslag till uttalande 2*).

Marknadsundersökning

Bestämmelser om marknadsundersökning finns i 65 § i upphandlingslagen, som baserar sig på artikel 40 i EU:s upphandlingsdirektiv. Enligt paragrafen kan en upphandlande enhet genomföra en marknadsundersökning innan den inleder ett upphandlingsförfarande.

Det centrala syftet med marknadsundersökningen är att öka den upphandlande enhetens marknadskännet. Med hjälp av den kan man vid planeringen av kommande konkurrensutsättningar kartlägga utbudet på marknaden och det lämpligaste sättet att genomföra upphandlingen enligt upphandlingslagen. Även om marknadsundersökning enligt den gällande lagen är frivillig för de upphandlande enheterna, utnyttjar de upphandlande enheterna enligt propositionen marknadsundersökningar i stor utsträckning. Lagen innehåller inga särskilda kriterier för marknadsundersökningar, så beroende på upphandlingens storlek, betydelse och karaktär kan sättet att genomföra den variera från en grundlig bedömning med hjälp av

Betänkande

analysverktyg till enkel informationsinhämtning via nätet. Å andra sidan har det vid etablerade och sedvanliga upphandlingar inte alltid ansetts nödvändigt med en marknadsundersökning.

I propositionen föreslås det att bestämmelserna om marknadsundersökning i 65 § i upphandlingslagen kompletteras så att paragrafen nämner fler sätt och metoder för att genomföra marknadsundersökningen. Centrala metoder vid valet av sättet att genomföra upphandlingen är att kartlägga marknaden genom att höra företag inom branschen och använda analysverktyg, såsom olika tekniska system. Syftet med förslaget är att främja lyckade konkurrensutsättningar, öka konkurrensen och på så sätt uppnå betydande kostnadsbesparingar på medellång sikt.

I enlighet med regeringsprogrammet föreslås det i propositionen att de upphandlande enheterna vid upphandlingar som överstiger 10 miljoner euro ska bedöma olika genomförandealternativ för upphandlingen som en del av upphandlingsplaneringen. Då ska den upphandlande enheten identifiera och analysera vilket upphandlingsförfarande enligt 5 kap. som är ändamålsenligt med tanke på konkurrensutsättningen, samt försöka uppskatta kostnaderna för olika förfaranden vid den aktuella upphandlingen. Vid upphandlingar på mindre än tio miljoner euro är det fortfarande frivilligt att genomföra en marknadsundersökning, men genom att genomföra en marknadsundersökning på förhand kan den upphandlande enheten undvika en obligatorisk delning av upphandlingen i delar i enlighet med 75 § 1 mom. eller skyldigheten enligt det föreslagna 125 § 1 mom. att avbryta upphandlingsförfarandet, om den upphandlande enheten i ett öppet förfarande har fått endast ett anbud.

I de sakkunnigyttranden som ekonomiutskottet fått anses de åtgärder som sporrar till marknadsundersökningar och marknadsdialog i anslutning till offentlig upphandling allmänt vara viktiga och välkomna. I sakkunnigyttrandena har det dock framförts olika åsikter om de ändringar och kompletteringar av marknadsundersökningen som föreslås i propositionen.

I en del sakkunnigyttranden understöds förslagen, men skyldigheten att göra en marknadsundersökning bör gälla alla upphandlingar som överstiger de nationella tröskelvärdena enligt upphandlingslagen. I några sakkunnigyttranden anses dessutom den marknadsundersökning som upphandlingslagen förutsätter vara en mycket grundläggande form av beredning, och de innehållsmässiga kraven på marknadsundersökningar bör stärkas genom att marknadsdialogen görs till en fast del av upphandlingsprocessen. I några sakkunnigyttranden konstateras det dessutom att marknadsundersökningarna bättre än för närvarande bör beakta små och medelstora företags och mikroföretags möjligheter att delta i anbudsförfaranden.

I en del sakkunnigyttranden anses den föreslagna tvingande regleringen om marknadskartläggning inte vara ett nödvändigt eller effektivt sätt att förbättra den förberedande planeringen av upphandlingar. Enligt dessa har omfattande och omsorgsfullt genomförda marknadskartläggningar, särskilt vid stora upphandlingar, även utan tvingande reglering upplevts som ett fungerande och ofta nödvändigt medel för att genomföra bättre och mer kostnadseffektiva upphandlingar, varför upphandlande enheter i vilket fall som helst satsar på omsorgsfulla marknadsundersökningar. Dessutom medför det sannolikt inte några påföljder för den upphandlande enheten att åsidosätta bestämmelsen. Enligt vissa sakkunnigyttranden kan skyldigheten att göra en marknadsundersökning och i synnerhet de anknyttande diskussionerna

Betänkande

mellan olika aktörer under beredningen av upphandlingen öka risken för sådant lagstridigt eller diskriminerande samarbete mellan näringsidkare som är förbjudet enligt 3 § i lagen.

Ekonomiutskottet välkomnar förslagen i propositionen om att marknadsundersökningar ska vara förpliktande samt att utnyttjandet av marknadsundersökningar och marknadsdialog utökas och kvaliteten förbättras. Utskottet anser att marknadskartläggningar och marknadsdialog effektivt kan främja lyckade konkurrensutsättningar, öka konkurrensen och därigenom uppnå betydande kostnadsbesparingar på medellång sikt.

Utskottet konstaterar att marknadsundersökning i upphandlingslagen avser en mycket bred uppsättning åtgärder som även omfattar olika former av marknadsdialog. Upphandlande enheter kan också i stor utsträckning självständigt besluta hur de genomför marknadsundersökningar för att uppnå lyckade och kostnadseffektiva upphandlingar. Denna breda uppsättning av olika åtgärder har formats och fortsätter att formas genom den praktiska tillämpningen av regleringen. Utskottet instämmer i arbets- och näringsministeriets svar av den 27 april 2026, enligt vilket det inte är ändamålsenligt att på författningsnivå särskilja och definiera termerna marknadsundersökning och marknadsdialog var för sig.

Ekonomiutskottet anser det vara viktigt att följa hur den föreslagna regleringen fungerar och vilka konsekvenser den har för ökad konkurrens, företagens tillträde till marknaden och kostnadsbesparingar, och att vid behov skärpa kraven på marknadsundersökningarnas kvalitet och omfattning samt utvidga deras förpliktande karaktär till att omfatta ett större antal offentliga upphandlingar än vad som nu föreslås. (*Utskottets förslag till uttalande 3*).

Skyldighet att dela upp upphandlingen i delar och ändringssökande vid underlåtenhet att uppfylla denna skyldighet

Enligt regeringsprogrammet ska upphandlingslagen ändras så att man endast av särskilda skäl kan låta bli att dela upp en upphandling som överstiger EU-tröskelvärdet. Därtill möjliggörs överklagande av ett beslut.

Enligt 75 § 1 mom. i propositionen ska ett upphandlingskontrakt som överstiger EU:s tröskelvärde i princip delas upp. Vid upphandling som underskrider EU:s tröskelvärde är det fortfarande frivilligt att dela upp upphandlingarna.

Syftet med förslaget är att öka konkurrensen och ge små och medelstora företag bättre möjligheter att delta i anbudsförfaranden för offentlig upphandling. Genom att dela upp upphandlingar kan upphandlande enheter dessutom effektivare än tidigare utnyttja lösningar som erbjuds av olika tjänsteleverantörer. En upphandling kan också delas upp i delar genom att minst två leverantörer väljs för ett ramavtal eller genom att ett dynamiskt inköpssystem införs.

Avvikelse från skyldigheten att dela upp upphandlingen kan dock göras av de motiverade skäl som nämns i bestämmelsen. Upphandlingen kan också lämnas odelad i en situation där den har föregåtts av en marknadsundersökning enligt 65 § i upphandlingslagen. Beslutet att inte dela upp upphandlingen i delar ska motiveras i detalj. Dessutom föreslås det att den upphandlande

Betänkande

enhetens beslut att inte dela upp en upphandling i delar ska kunna överklagas hos marknadsdomstolen.

I de flesta sakkunnigyttranden välkomnas förslaget om uppdelning av upphandlingar allmänt, eftersom det förbättrar små och medelstora företags och mikroföretags möjligheter att delta och nå framgång i offentliga upphandlingar. Uppdelning av upphandlingar anses också främja införandet av innovativa lösningar, öka regionernas livskraft samt förhindra uppkomsten av privata monopol.

I några sakkunnigyttranden påpekas det att grunderna för att avvika från skyldigheten att dela upp upphandlingar är relativt allmänt hållna och prövningsbaserade. I sakkunnigyttrandena framförs det också att det inte klart framgår av förslaget på vilken grund beslutet att inte dela upp en upphandling kan överklagas och från vilken tidpunkt besvärstiden ska räknas.

Ekonomiutskottet välkomnar förslaget om uppdelning av upphandlingar och förslagets syfte att förbättra små och medelstora företags och mikroföretags möjligheter att delta i offentliga anbudsfordaranden. Utskottet anser i enlighet med regeringsprogrammet att det för att säkerställa att bestämmelsen fungerar effektivt bör vara möjligt att anföra besvär hos marknadsdomstolen över att upphandlingar inte har delats upp.

Enligt utredning till utskottet kan det med stöd av 146 § 1 mom. i upphandlingslagen anföras besvär över att upphandlingen inte har delats upp. Utöver upphandlingsbeslutet kan också något annat avgörande av den upphandlande enheten som påverkar anbudssökandens eller anbudsgivarens ställning föras till marknadsdomstolen. Sådana lösningar kan enligt etablerad rättspraxis vara till exempel tekniska specifikationer och andra villkor i anbudsförfrågan (EU-domstolens mål C-230/02 Grossmann Air Service mot Republiken Österrike samt marknadsdomstolens etablerade praxis).

I arbets- och näringsministeriets svar av den 27 april 2026 konstateras det att ändringssökande vid beslut att inte dela upp en upphandling avser innehållet i anbudsförfrågan, varvid besvär ska anföras innan anbudstiden löper ut. Ändringssökanden kan till exempel vara en potentiell anbudsgivare som anser att denne hade kunnat delta i upphandlingen om upphandlingen hade delats upp i delar.

Avbrytande av upphandling och skyldighet att förnya anbudsfordarandet i situationer med ett enda anbud

Enligt föreslagna 125 § i upphandlingslagen ska upphandlingsfordarandet avbrytas och anbudsfordarandet i princip göras om, om endast ett anbud har lämnats i ett öppet fordarande enligt 32 § och upphandlingen överstiger EU:s tröskelvärde. Ett nytt anbudsfordarande ska dock ordnas endast en gång. Förslaget baserar sig på en skrivning i regeringsprogrammet.

Enligt förslaget finns det dock ingen skyldighet att avbryta upphandlingsfordarandet och förnya anbudsfordarandet, om den upphandlande enheten har genomfört en marknadsundersökning enligt 65 § eller delat upp upphandlingen i delar i enlighet med vad som föreskrivs i 75 §. Dessutom får avvikelser från skyldigheten att avbryta upphandlingsfordarandet i en situation där

Betänkande

endast ett anbud har lämnats även göras av särskilt vägande skäl. Enligt detaljmotiven till propositionen kan ett särskilt vägande skäl anses vara till exempel att föremålet för upphandlingen är så komplext eller till sin natur eller storlek annars sådant att utbudet i fråga är mycket begränsat. En sådan situation kan uppstå till exempel vid upphandling av innovativa lösningar. I arbets- och näringsministeriets svar av den 27 april 2026 konstateras det att ett särskilt vägande skäl också kan grunda sig på strikta krav som följer av viss sektorspecifik reglering och som begränsar konkurrensen.

Ekonomiutskottet anser i likhet med flera sakkunnigyttranden att förslaget och dess mål att öka konkurrensen på marknaden kan understödjas. Enligt olika undersökningar leder ett större antal anbud till lägre priser och besparingar. Utskottet anser det dock vara viktigt att kontrollera att de undantagsgrunder som föreslås inte i rättspraxis blir alltför omfattande på ett sätt som förhindrar att bestämmelsens mål uppnås. Samtidigt är det nödvändigt att säkerställa att regleringen inte leder till onödiga förseningar eller kostnadsökningar i situationer där det endast finns ett begränsat antal anbudsgivare på marknaden, till exempel på regionalt avgränsade tjänstemarknader.

Ekonomiutskottet konstaterar vidare att upphandling i vissa i 40 § i upphandlingslagen mycket noggrant avgränsade situationer kan genomföras som direktupphandling, om endast ett anbud har inkommit till anbudsförfrågan. Vid direktupphandling förhandlar den upphandlande enheten med de leverantörer som den väljer om villkoren i upphandlingsavtalet utan att på förhand publicera en upphandlingsannons. På samma sätt och under samma förutsättningar kan man förfara i en marknadsbristsituation där inga anbud alls har inkommit. De strikta förutsättningarna för direktupphandling enligt 40 § i upphandlingslagen ska tolkas restriktivt, och den upphandlande enheten ansvarar för att de lagstadgade förutsättningarna uppfylls.

Övrigt

Upphävande av 12 kap. i upphandlingslagen om social- och hälsovårdstjänster samt andra särskilda tjänsteupphandlingar

Regeringen föreslår att bestämmelserna om social- och hälsovårdstjänster och andra särskilda tjänsteupphandlingar i 12 kap. i upphandlingslagen upphävs. Möjligheten till direktupphandling som tryggar kontinuiteten i klientens vårdrelation förblir dock oförändrad och tas in i 100 § i upphandlingslagens 11 kap. om nationella förfaranden. Enligt förslaget ska 11 kap. i upphandlingslagen i fortsättningen tillämpas på konkurrensutsättning av social- och hälsovårdstjänster som omfattas av upphandlingslagens tillämpningsområde.

I några sakkunnigyttranden och i social- och hälsovårdsutskottets utlåtande ombeds ekonomiutskottet bedöma möjligheten att i upphandlingslagstiftningen bevara också 12 kap. 108 § i den gällande upphandlingslagen, som gäller beaktande av tjänsteanvändarnas behov i upphandlingen och vars syfte har varit att säkerställa att de upphandlande enheterna beaktar kvalitets- och tillgänglighetsfaktorer som avses i paragrafen när de konkurrensutsätter social- och hälsovårdstjänster.

Betänkande

I propositionen och i arbets- och näringsministeriets svar av den 27 april 2026 sägs det att 12 kap. och dess 108 § i den gällande upphandlingslagen har stiftats före den gällande lagstiftningen om välfärdsområden. För närvarande finns det heltäckande och betydligt mer detaljerade bestämmelser om både välfärdsområdenas och tjänsteproducenternas skyldigheter i sektorsspecifik lagstiftning än i upphandlingslagen, såsom till exempel 3 kap. i lagen om ordnande av social- och hälsovård (612/2021), äldreomsorgslagen (980/2012), lagen om funktionshindervisning (675/2023), hälso- och sjukvårdslagen (1326/2010) och lagen om patientens ställning och rättigheter (785/1992). Sektorslagstiftningen innehåller dessutom skyldigheter som inte ingår i upphandlingslagen. Vidare kan klagomål som gäller kvaliteten på upphandlingen inte prövas av marknadsdomstolen med stöd av upphandlingslagen, utan i dessa frågor tillämpas sektorsspecifik lagstiftning.

Ekonomiutskottet anser det vara nödvändigt att vid upphandling av social- och hälsovårdstjänster beakta tjänsteanvändarnas individuella och långvariga behov på det sätt som förutsätts i sektorsspecifik lagstiftning. Också i avsnitt 2.4 i regeringsprogrammet för statsminister Petteri Orpos regering konstateras det att de särskilda behoven hos personer med funktionsnedsättning och servicens kontinuitet tillgodoses inom ramen för bestämmelserna i upphandlingslagen, och att möjligheterna till skräddarsydda direktupphandlingar beaktas vid upphandlingar. Utskottet anser att tjänsteanvändarnas individuella och långsiktiga behov vid upphandling av social- och hälso- och sjukvårdstjänster bäst och mest ändamålsenligt kan definieras och beaktas i sektorsspecifik lagstiftning.

Tillsyn över upphandlingar av byggtreprenader

Regeringen föreslår att 141 och 154 § i upphandlingslagen ändras till den del de gäller de påföljder för byggtreprenader som avses i 25 § 1 mom. 2 punkten i den lagen och Konkurrens- och konsumentverkets möjlighet att föra en byggtreprenad som genomförts som olaglig direktupphandling till marknadsdomstolen för prövning. Enligt förslaget ska Konkurrens- och konsumentverket kunna göra en framställning till marknadsdomstolen, och marknadsdomstolen kan påföra påföljd också för en byggnadsentreprenad som genomförs genom direktupphandling och som överstiger det nationella tröskelvärdet (150 000 euro).

Syftet med förslaget är att effektivisera tillsynen över byggnadsentreprenader. Enligt 154 § i den gällande upphandlingslagen kan påföljdsavgift påföras för byggtreprenader som genomförs som olaglig direktupphandling endast om upphandlingens värde överstiger EU-tröskelvärdet för byggtreprenader. Eftersom EU-tröskelvärdet för byggtreprenader är anmärkningsvärt högt (5 404 000 euro) och betydligt högre än EU-tröskelvärdena för varu- och tjänsteupphandling, har Konkurrens- och konsumentverket och marknadsdomstolen med stöd av den gällande lagen endast mycket begränsade möjligheter att ingripa i byggtreprenader som genomförts olagligt genom direktupphandling. Ekonomiutskottet hänvisar till arbets- och näringsministeriets svar och anser att förslaget är motiverat.

Språkliga krav vid offentliga upphandlingar

Enligt 101 § i den gällande upphandlingslagen ska den upphandlande enheten i fråga om upphandlingar som uppgår till minst det nationella tröskelvärdet sända en upphandlingsannons

Betänkande

för elektronisk publicering på finska eller svenska på en särskild webbplats avsedd för upphandlingsannonser. I propositionen föreslås det att bestämmelsen ändras så att upphandlingsannonserna ska sändas för publicering på finska, svenska eller båda språken. Dessutom hänvisas det i bestämmelsen till myndigheternas skyldigheter enligt språklagen (423/2003) att sörja för befolkningens informationsbehov. Ekonomiutskottet konstaterar att förslaget går i rätt riktning och anser det vara ytterst viktigt att upphandlingsannonser och anbudsfrågningar från statliga myndigheter, forskningsinstitut och upphandlande enheter som verkar i tvåspråkiga områden publiceras på båda nationalspråken och att de konkurrensutsatta tjänsterna fungerar på både finska och svenska i dessa områden. Utskottet hänvisar vidare till den utredning om tvåspråkighet i upphandlingar som Rådgivningsenheten för offentlig upphandling vid Finlands kommunförbund rf har utarbetat för arbets- och näringsministeriet, enligt vilken Hilma-kanalen för upphandlingsannonser bör utvecklas så att den bättre än för närvarande möjliggör publicering av upphandlingsannonser på flera språk.

Avslutningsvis

Ekonomiutskottet välkomnar de föreslagna ändringarna i upphandlingslagen med tanke på främjandet av den ekonomiska tillväxten, konkurrensen på marknaderna för offentliga tjänster och konkurrensneutraliteten. Förslaget underlättar i synnerhet små och medelstora företags möjligheter att delta i offentliga upphandlingar. Ökad konkurrens möjliggör i sin tur mer kostnadseffektiva offentliga upphandlingar. Samtidigt konstaterar utskottet att förslaget kan få olika konsekvenser för kommuner och välfärdsområden av olika storlek och med olika geografiskt läge, och anser det vara viktigt att särskilt följa regleringens konsekvenser för tillgången till tjänster i små kommuner som är belägna längre bort från tillväxtcentra.

DETALJMOTIVERING

1. Lagen om ändring av lagen om offentlig upphandling och koncession

Ingressen. Ekonomiutskottet föreslår ändringar i lagens ingress.

4 §. Definitioner. Ekonomiutskottet föreslår en teknisk justering i 32 punkten.

15 §. Upphandling hos enheter anknutna till den upphandlande enheten. Ekonomiutskottet föreslår att 2 mom. i paragrafen preciseras så att det entydigt framgår att kravet på minimiägarandel i anknutna enheter endast gäller anknutna enheter i aktiebolagsform.

Dessutom föreslår utskottet att det nuvarande 6 mom. om omvänd upphandling hos anknutna enheter och syskonbolag enligt den gällande lagen preciseras så att skyldigheten att konkurrensutsätta inte tillämpas på omvänd upphandling hos anknutna enheter och syskonbolag i situationer där en anknuten enhet som är en sådan upphandlande enhet som avses i lagen gör en upphandling hos en upphandlande enhet som ensam utövar ett bestämmande inflytande över den eller hos en annan anknuten enhet som samma upphandlande enhet utövar uteslutande bestämmande inflytande över. På så sätt framgår det tydligt av bestämmelsen att undantaget för

Betänkande

anknutna enheter enligt 6 mom. inte tillämpas på sådana anknutna enheter som har fler än en ägare, i enlighet med kraven i artikel 12 i upphandlingsdirektivet (2014/24/EU).

78 §. Byte av underleverantörer. Ekonomiutskottet föreslår att den sista meningen i paragrafen stryks, så att det tydligt framgår av paragrafens ordalydelse att förutsättningarna för byte av underleverantör bedöms enligt samma grunder som uteslutning av en anbudssökande eller anbudsgivare från anbudsförfarandet.

99 §. Bestämmelser som tillämpas på upphandlingar enligt detta kapitel. Ekonomiutskottet föreslår att 3 mom. förtydligas så att de bestämmelser i upphandlingslagen som avses i 3 mom. tillämpas på nationella upphandlingsförfaranden som avses i 11 kap. samt på upphandlingsförfaranden som gäller social- och hälsovårdstjänster och andra tjänsteupphandlingar enligt bilaga E, om inte den upphandlande enheten anger något annat i upphandlingsdokumenten. Därigenom framgår det tydligt av bestämmelsen att de bestämmelser som avses i 3 mom. tillämpas, om inte den upphandlande enheten anger något annat.

105 §. Anbudsgivares lämplighet och uteslutning av anbudsgivare. Ekonomiutskottet föreslår att 2 mom. kompletteras så att 77 § om underleverantörer, 78 § om byte av underleverantörer och 92 § om anbudsförfaranden i grupp och utnyttjande av andra enheters kapacitet också kan tillämpas på upphandlingar som avses i 11 kap. Det är ändamålsenligt att dessa bestämmelser kan tillämpas även i flera nationella upphandlingar enligt 11 kap. i upphandlingslagen. Syftet med förslaget är att förtydliga regleringen och förbättra dess transparens.

2. Lagen om ändring av lagen om upphandling och koncession inom sektorerna vatten, energi, transporter och posttjänster

Ingressen. Ekonomiutskottet föreslår en korrigerings i lagens ingress.

62 §. Annonser om upphandling. Ekonomiutskottet föreslår att 1 mom. 7 punkten ändras så att den upphandlande enheten är skyldig att publicera en annons i efterhand också i fråga om direktupphandlingar enligt 40 och 41 §. Därigenom bringas regleringen i överensstämmelse med den motsvarande ändring som föreslås i 58 § i lagförslag 1.

FÖRSLAG TILL BESLUT

Ekonomiutskottets förslag till beslut:

Riksdagen godkänner lagförslag 3 och 4 i proposition RP 2/2026 rd utan ändringar.

*Riksdagen godkänner lagförslag 1 och 2 i proposition RP 2/2026 rd med ändringar.
(Utskottets ändringsförslag)*

Riksdagen godkänner tre uttalanden. (Utskottets förslag till uttalanden)

Betänkande

Utskottets ändringsförslag

1.

Lag

om ändring av lagen om offentlig upphandling och koncession

I enlighet med riksdagens beslut

upphävs i lagen om offentlig upphandling och koncession (1397/2016) 107–115 §, av dem 114 § sådan den lyder delvis ändrad i lag 499/2021,

ändras 2 § 1 och 2 mom., 4 § 32 punkten, 15 § 6 mom. 58 § 1 mom. 6 punkten, 60 § 1 mom. 7 punkten, 65 § 2 mom., 75 § 1 mom., 78 §, det inledande stycket i 80 § 1 mom., 80 § 2 och 5 mom., 81 § 1 mom. 11 punkten, 82 § 1 mom., 88 § 4–7 mom., 92 § 2 mom., rubriken för 11 kap., 99 §, 100 § 1 mom., 101 §, rubriken för 102 §, rubriken för 103 §, 105 § 2 mom., 124 § 1 mom. 11 punkten, 125 § 1 mom., det inledande stycket i 136 § 1 mom., 136 § 2 mom. 5 punkten, det inledande stycket i 141 § 1 mom., 146 § 2 mom. 2 punkten, 150 § 1 mom. samt 154 § 3 mom.,

av dem 60 § 1 mom. 7 punkten, det inledande stycket i 80 § 1 mom. och 88 § 4 mom. sådana den lyder i lag 499/2021 samt 101 § sådan den lyder delvis ändrad i lag 499/2021, och

fogas till 4 § en ny 33 punkt, till 15 § ett nytt 2 mom., varvid de nuvarande 2–5 och det ändrade 6 mom. blir 3–7 mom., till 15 § ett nytt 8 mom., till 65 § ett nytt 3 mom., till 71 § ett nytt 4 mom., till 81 § 1 mom. en ny 12 punkt, till 100 § ett nytt 3 mom., till lagen en ny 101 a §, till 105 § ett nytt 3 mom., till 106 § ett nytt 2 mom. samt till 124 § 1 mom. en ny 12 punkt som följer:

2 §

Lagens ändamål

Denna lag har till ändamål att effektivisera användningen av allmänna medel och främja innovativ och ekologiskt, socialt och ekonomiskt hållbar upphandling av hög kvalitet. Lagens syfte är att beakta tillgodoseendet av försörjningsberedskapen och säkerhetsaspekterna vid offentlig upphandling och garantera lika möjligheter för företag och andra sammanslutningar att erbjuda varor, tjänster och byggtreprenader vid anbudsförfaranden för offentlig upphandling.

De upphandlande enheterna ska sträva efter att ordna och planera sin upphandling så att den kan genomföras på ett så kostnadseffektivt och högkvalitativt sätt som möjligt genom att utnyttja befintliga konkurrensförhållanden. För att minska de administrativa uppgifterna i anslutning till upphandlingen kan de upphandlande enheterna utnyttja ramavtal samt genomföra gemensamma upphandlingar eller utnyttja andra samarbetsmöjligheter vid anbudsförfaranden för offentlig upphandling.

Betänkande

4 §

Definitioner

I denna lag och i bestämmelser som utfärdats med stöd av den avses med

---

32) *program och programmaterial* ett audiovisuellt program som avses i 3 § 1 punkten i informationssamhällsbalken och radioprogram,

33) *resursenhet* en enhet som är fristående från anbudssökanden eller anbudsgivaren och vars kapacitet anbudssökanden eller anbudsgivaren utnyttjar för att uppfylla de krav som den upphandlande enheten ställer i fråga om ekonomisk och finansiell ställning enligt 85 § eller i fråga om teknisk prestanda och yrkesmässiga kvalifikationer enligt 86 §.

15 §

Upphandling hos enheter anknutna till den upphandlande enheten

Utöver vad som föreskrivs i 1 mom. är en förutsättning för användning av en anknuten enhet som drivs i aktiebolagsform att den upphandlande enhetens direkta ägarandel i den anknutna enheten är minst 10 procent, ~~till vilken räknas ägarandelen i den anknutna enhetens moderbolag samt i den anknutna enhetens dotter- och intressebolag.~~

Denna lag tillämpas inte på situationer där en anknuten enhet som är en upphandlande enhet gör en upphandling hos en upphandlande enhet som ensam utövar ett bestämmande inflytande över den eller hos en annan anknuten enhet som samma upphandlande enhet utövar uteslutande bestämmande inflytande över. (Nytt)

Den förutsättning för användning av en anknuten enhet som föreskrivs i 2 mom. tillämpas inte på sådana anknutna enheter som har inrättats på grund av allmänt intresse för att producera endast en avgränsad och lagstadgad tjänst eller informationssystem med direkt anknytning till produktionen av en sådan tjänst. En sådan anknuten enhets omsättning får inte överstiga en miljon euro per år. Ett sådant tjänsteavtal som ingåtts med en anknuten enhet får vara i kraft i högst fyra år.

58 §

Annonsering om upphandling

En upphandlande enhet ska sända följande annonser för publicering:

---

6) en annons i efterhand om upphandlingar och koncessioner som avses i 1–4 punkten och om direktupphandlingar som avses i 40 och 41 §,

---

Betänkande

60 §

Publicering av upphandlingsannonser

Följande annonser enligt 58 § ska på elektronisk väg och på det standardformulär som avses i 59 § 1 mom. sändas för publicering på webbadressen www.hankintailmoitukset.fi

7) annonser i efterhand som gäller 1–4 och 8 punkten och om direktupphandlingar som avses i 40 och 41 §,

65 §

Marknadsundersökning

Vid en marknadsundersökning får den upphandlande enheten höra företag inom branschen, oberoende experter, eller andra aktörer. Marknadsundersökningen får också genomföras med hjälp av olika bedömningsverktyg. De råd som olika aktörer ger får användas som hjälp vid planeringen och genomförandet av upphandlingsförfarandet, men användningen av råden får dock inte leda till att en viss leverantör gynnas eller på något annat sätt leda till att konkurrensen snedvrids och inte heller leda till ett förfarande i strid med principerna enligt 3 § om icke-diskriminering och öppenhet.

Om det uppskattade sammanlagda värdet, exklusive mervärdesskatt, av en upphandling överstiger 10 miljoner euro, ska den upphandlande enheten genomföra en marknadsundersökning eller bedöma olika alternativ för genomförande av upphandlingen som en del av planeringen av upphandlingen.

71 §

Beskrivning av föremålet för upphandlingen

Den upphandlande enheten får i beskrivningen av föremålet för upphandlingen ställa sådana villkor avseende säkerhet och beredskap genom vilka det kan säkerställas att en produkt, tjänst eller entreprenad som upphandlas finns tillgänglig, fungerar och kan användas störningsfritt på det sätt som förutsätts i anbudsförfrågan för föremålet för upphandlingen under hela dess livscykel. Upphandlingar som hänför sig till beredskap får konkurrensutsättas villkorligt.

75 §

Uppdelning av upphandlingskontrakt i delar

Den upphandlande enheten ska dela upp en upphandling i separata delar eller konkurrensutsätta delarna genom separata anbudsförfaranden. En upphandling kan också delas

Betänkande

upp i delar genom att minst två leverantörer väljs för ett ramavtal eller genom att ett dynamiskt inköpssystem införs. Skyldigheten att dela upp en upphandling i delar gäller inte upphandling inom ramavtal enligt 43 §. Den upphandlande enheten får ange storleken på och föremålet för de delar som delas upp. Den upphandlande enheten kan dock låta bli att dela upp en upphandling i delar, om en uppdelning av grundad anledning inte är möjlig på grund av upphandlingens eller upphandlingsförfarandets art eller omfattning, genomförandesättet, det övergripande ansvaret eller de risker som är förenade med uppdelningen av upphandlingen, eller om upphandlingen föregås av en i 65 § avsedd marknadsundersökning. Den upphandlande enheten kan dessutom låta bli att dela upp upphandlingen i delar, om uppdelningen avsevärt ökar den upphandlande enhetens eller leverantörens administrativa kostnader eller skulle leda till en ständig kostnadsökning. Om den upphandlande enheten inte delar upp upphandlingskontraktet i delar, ska den ange skälen till detta i upphandlingsdokumenten, upphandlingsbeslutet eller den särskilda rapporten om upphandlingsförfarandet.

---

78 §

Byte av underleverantörer

En upphandlande enhet får i enlighet med 87–89 § kontrollera om en obligatorisk grund för uteslutning enligt 80 § eller en av prövning beroende grund för uteslutning enligt 81 § gäller i fråga om en underleverantör. Om en obligatorisk grund för uteslutning gäller i fråga om en underleverantör, ska den upphandlande enheten kräva att anbudsgivaren byter ut underleverantören. Om en frivillig uteslutningsgrund gäller i fråga om en underleverantör, får den upphandlande enheten kräva att underleverantören byts ut mot en annan underleverantör. ~~På underleverantören tillämpas då vad som i 80 och 81 § föreskrivs om anbudssökande och anbudsgivare.~~

80 §

Obligatoriska grunder för uteslutning

Den upphandlande enheten ska genom sitt beslut utesluta en anbudssökande eller anbudsgivare ur anbuds-förfarandet, om den upphandlande enheten fått kännedom om att anbudssökanden eller anbudsgivaren, en ledamot i dess förvaltnings-, lednings- eller tillsynsorgan eller en person som är behörig att företräda, fatta beslut om eller kontrollera anbudssökanden eller anbudsgivaren, genom en lagakraftvunnen dom som framgår av straffregistret dömts till straff för något av följande brott:

Den upphandlande enheten ska genom sitt beslut utesluta en anbudssökande eller anbudsgivare ur anbuds-förfarandet, om den upphandlande enheten fått kännedom om att en ledamot i anbudssökandens eller anbudsgivarens förvaltnings-, lednings- eller tillsynsorgan eller en person som är behörig att företräda, fatta beslut om eller kontrollera anbudssökanden eller anbudsgivaren genom en lagakraftvunnen dom som framgår av straffregistret dömts för grovt bokföringsbrott enligt 30 kap. 9 a § i strafflagen, arbetarskydds-brott enligt 47 kap. 1 §, arbetstidsbrott enligt 47 kap. 2 §, diskriminering i arbetslivet enligt 47 kap. 3 §, ockerliknande diskriminering i arbetslivet

Betänkande

enligt 47 kap. 3 a §, kränkning av arbetstagares organisationsfrihet enligt 47 kap. 5 §, anlitande av utländsk arbetskraft som saknar tillstånd enligt 47 kap. 6 a §, grov miljöförstöring enligt 48 kap. 2 § eller grovt naturskyddsbrott enligt 48 kap. 5 a § i den lagen.

En anbudssökande eller anbudsgivare får inte uteslutas ur ett anbudsförfarande, om

- 1) mer än fem år har förflutit sedan den lagakraftvunna domen för ett brott som avses i 1 eller 3 mom. eller en försummelse som avses i 4 mom. gavs, eller
- 2) mer än tre år har förflutit sedan den lagakraftvunna domen för ett brott som avses i 2 mom. gavs.

81 §

Av prövning beroende grunder för uteslutning

Den upphandlande enheten får genom sitt beslut utesluta en anbudssökande eller anbudsgivare ur anbudsförfarandet, om anbudssökanden eller anbudsgivaren

---

11) otillbörligt har försökt påverka den upphandlande enhetens beslutsprocess, tillägna sig konfidentiell information som kan ge anbudssökanden eller anbudsgivaren otillbörliga fördelar i upphandlingsförfarandet eller avsiktligt lämna vilseledande uppgifter som kan ha en väsentlig inverkan på beslutet om val av anbudsgivare eller anbud,

12) har konstaterats vara otillförlitlig i sådan grad att en risk för den nationella eller lokala säkerheten är uppenbar.

---

82 §

Anbudssökandes och anbudsgivares avhjälpande åtgärder

En anbudssökande eller anbudsgivare kan lägga fram bevis på sin tillförlitlighet trots att en grund för uteslutning enligt 80 eller 81 § föreligger för anbudssökanden eller anbudsgivaren, dennas underleverantör enligt 77 § eller dennas resursenhet enligt 92 §. Om den upphandlande enheten anser att bevisen och tillförlitligheten är tillräckliga, får den inte utesluta anbudssökanden eller anbudsgivaren i fråga ur anbudsförfarandet.

---

88 §

Utredning av huruvida grunder för uteslutning föreligger och lämplighetskraven uppfylls

I fråga om de obligatoriska grunder för uteslutning som avses i 80 § i denna lag ska som bevismedel enligt 1 mom. godkännas ett utdrag enligt 6 § 8 mom. och 6 b § i straffregisterlagen (770/1993) eller ett straffregisterutdrag utfärdat av en behörig myndighet i ursprungslandet eller etableringslandet för anbudssökanden eller anbudsgivaren eller dennas resursenhet eller underleverantör eller en medlem i dess förvaltnings-, lednings- eller tillsynsorgan eller en person

Betänkande

som utövar representations-, besluts- eller tillsynsmakt. Ett straffregisterutdrag får inte vara äldre än tolv månader. En upphandlande enhet eller en anbudssökande eller anbudsgivare eller dennas resursenhet eller underleverantör får inte ta en kopia av straffregisterutdraget eller spara det för egen del. Den upphandlande enheten ska när grunderna för uteslutning har utretts förstöra straffregisterutdraget eller returnera det till den person som utdraget gäller. Uppgifter som framgår av straffregistret får inte uppges för andra personer än sådana som nödvändigt behöver dem för att utreda grunderna för uteslutning. Om inte ovannämnda utdrag eller intyg utfärdas i anbudssökandens eller anbudsgivarens eller dennas resursenhets eller underleverantörs etableringsland, ska i stället för dessa som bevis godtas en försäkran under ed eller högtidlig försäkran enligt lagstiftningen i etableringslandet som avlagts av en representant för anbudssökanden eller anbudsgivaren eller dennas resursenhet eller underleverantör.

I fråga om 81 § 1 mom. 1, 2 och 4 punkten ska ett intyg utfärdat av en behörig myndighet godkännas som bevis. Om sådana intyg inte utfärdas i anbudssökandens eller anbudsgivarens etableringsland, ska som bevis godtas en försäkran under ed eller högtidlig försäkran enligt etableringslandets lagstiftning som avlagts av en representant för anbudssökanden, anbudsgivaren eller dennas resursenhet eller underleverantör.

Bevis på en anbudssökandes eller anbudsgivares eller dennas resursenhets eller underleverantörs ekonomiska och finansiella ställning kan utgöras av ett eller flera av de dokument som anges i bilaga D. Om en anbudssökande eller anbudsgivare av godtagbara skäl inte kan lämna de dokument som den upphandlande enheten begär, får anbudssökanden eller anbudsgivaren eller dennas resursenhet eller underleverantör redogöra för sin ekonomiska och finansiella ställning med hjälp av något annat dokument som den upphandlande enheten godtar.

---

92 §

Deltagande i anbudsförfaranden i grupp och utnyttjande av andra enheters kapacitet

---

En anbudssökande eller anbudsgivare får utnyttja andra enheters kapacitet för att uppfylla de krav i fråga om ekonomisk och finansiell ställning som avses i 85 § och de krav i fråga om teknisk prestanda och yrkesmässiga kvalifikationer som avses i 86 §, oberoende av den rättsliga arten av förbindelserna mellan anbudsgivaren eller anbudssökanden och resursenheten. Också en grupp får för fullgörande av kontraktet utnyttja kapaciteten hos andra enheter. Kapacitet som gäller kvalifikationer och erfarenhet hos personalen vid andra enheter får användas endast om de berörda andra enheterna genomför de byggtreprenader eller tillhandahåller de tjänster som är föremål för upphandlingen eller delar av dem. En anbudssökande eller anbudsgivare eller en grupp av dessa ska för den upphandlande enheten visa dokumentation över sin ekonomiska och finansiella ställning, tekniska prestanda och yrkesmässiga kvalifikationer och uppfyllandet av övriga krav.

Betänkande

11 kap.

Nationella förfaranden, social- och hälsovårdstjänster samt andra särskilda tjänsteupphandlingar

99 §

Bestämmelser som tillämpas på upphandlingar enligt detta kapitel

Förutom bestämmelserna i avdelning I och IV ska bestämmelserna i detta kapitel tillämpas på varu- och tjänsteupphandlingar, projekttävlingar och byggentreprenader vars värde underskrider det EU-tröskelvärde som anges i 26 § men uppgår till minst de nationella tröskelvärden som anges i 25 § 1 mom. 1 eller 2 punkten.

Förutom bestämmelserna i avdelning I och IV ska bestämmelserna i detta kapitel tillämpas på social- och hälsovårdstjänster samt de tjänsteupphandlingar som förtecknas i bilaga E och vars värde uppgår till minst de nationella tröskelvärden som anges i 25 § 1 mom. 3 eller 4 punkten.

Utöver vad som föreskrivs i 1 och 2 mom. ~~kan~~ tillämpas på upphandlingar enligt detta kapitel ~~tillämpas~~ bestämmelserna om marknadsundersökning i 65 § och bestämmelserna om onormalt låga anbud i 96 §, om inte den upphandlande enheten anger något annat i upphandlingsdokumenten.

100 §

Upphandlingsförfarande

Den upphandlande enheten ska vid konkurrensutsättning av upphandling använda ett förfarande där principerna enligt 3 § 1 mom. följs. Den upphandlande enheten ska i upphandlingsannonsern eller anbudsfrågan beskriva det upphandlingsförfarande som används. Den upphandlande enheten kan vid sina upphandlingar enligt detta kapitel också tillämpa de förfaranden som avses i 5 kap.

Utöver det som föreskrivs i 2 mom. får den upphandlande enheten använda direktupphandling i enskilda fall vid upphandling av social- och hälsovårdstjänster enligt detta kapitel, om det med hänsyn till tryggheten av ett för klienten betydelsefullt vård- eller klientförhållande skulle vara uppenbart oskäligt eller särskilt oändamålsenligt att ordna ett anbudsförfarande eller byta tjänsteleverantör.

101 §

Annonsering om nationell upphandling

Den upphandlande enheten ska genom att använda den blankett som är avsedd för nationella upphandlingsannonser sända en annons om en sådan upphandling eller projekttävling enligt 25 § som uppgår till minst det nationella tröskelvärdet för elektronisk publicering på webbadressen www.hankintailmoitukset.fi på finska, svenska eller båda språken. De myndigheter som avses i 3

Betänkande

§ 1 mom. i språklagen (423/2003) ska sörja för befolkningens informationsbehov på det sätt som avses i 32 § 3 mom. i språklagen.

Den upphandlande enheten får även publicera en upphandlingsannons på ett eller flera andra språk än finska eller svenska. Den upphandlande enheten får dessutom publicera en upphandlingsannons i andra medier. En annons får inte publiceras någon annanstans förrän den har publicerats på det sätt som avses i 1 mom. När en upphandlande enhet publicerar en upphandlingsannons på två eller flera språk samtidigt ska den upphandlande enheten i förfrågningsunderlaget specificera vilken språkversion som är rättskraftig.

Den upphandlande enheten ska publicera en annons i efterhand om en upphandling och en projekttävling enligt detta kapitel. Annonserna i efterhand ska sändas inom 30 dagar från det att ett upphandlingskontrakt har ingåtts.

101 a §

Annonsering om upphandling vid upphandling av social- och hälsovårdstjänster samt andra särskilda tjänsteupphandlingar

Den upphandlande enheten ska annonsera om upphandling av social- och hälsovårdstjänster enligt detta kapitel samt andra särskilda tjänsteupphandlingar på det sätt som föreskrivs i 7 kap.

102 §

Innehållet i en nationell upphandlingsannons

---

103 §

Informationsutbyte

---

105 §

Anbudsgivares lämplighet och uteslutning av anbudsgivare

I fråga om uteslutning av anbudssökande och anbudsgivare ur anbudsproceduren och vid ställande av krav på lämplighet vid sådan upphandling enligt 25 § som uppgår till minst det nationella tröskelvärdet ~~kan~~ tillämpas bestämmelserna i 80–86 och 88 § ~~läggs~~, om inte den upphandlande enheten anger något annat i upphandlingsdokumenten. Dessutom tillämpas bestämmelserna om underleverans i 77 §, om byte av underleverantörer i 78 § och om grupper och resursenheter i 92 §, om inte den upphandlande enheten anger något annat i upphandlingsdokumenten.

Vid upphandling av social- och hälsovårdstjänster samt vid andra särskilda tjänsteupphandlingar ska den upphandlande enheten tillämpa de grunder för uteslutning som

Betänkande

anges i 80 § och den kan tillämpa de grunder för uteslutning som anges i 81 § på anbudssökande och anbudsgivare. Grunderna för uteslutning kan också tillämpas på underleverantörer och resursenheter. På avhjälpande åtgärder som anbudssökande och anbudsgivare eller deras underleverantörer vidtar och på ställande av krav på lämplighet kan bestämmelserna i 82–86 och 88 § tillämpas.

106 §

Val av det ekonomiskt mest fördelaktiga anbudet

Om den upphandlande enheten vid upphandling av social- och hälsovårdstjänster samt vid andra särskilda tjänsteupphandlingar använder endast det lägsta priset som grund för bedömningen av vilket anbud som är det ekonomiskt mest fördelaktiga ska den ange skälen till detta i upphandlingsdokumenten, upphandlingsbeslutet eller den särskilda rapporten om upphandlingsförfarandet.

124 §

Rapport om upphandlingsförfarandet

För upphandlingskontrakt som överskrider EU-tröskelvärdena samt för upphandlingskontrakt om i bilaga E avsedd tjänsteupphandling som överskrider det nationella tröskelvärdet, ramavtal som ingås, i 43 § 3 mom. avsedd upphandling som grundar sig på ramavtal eller dynamiskt inköpssystem som införs ska det utarbetas en rapport. Någon separat rapport behöver inte utarbetas när motsvarande uppgifter framgår av beslutet om upphandling, annonsen i efterhand eller av andra upphandlingsdokument. Rapporten ska innehålla följande:

-
- 11) en beskrivning av de intressekonflikter som eventuellt konstaterats i upphandlingsförfarandet och de åtgärder som vidtagits med anledning av dem,
  - 12) en beskrivning av hur den upphandlande enheten har förberett upphandlingen.
-

125 §

Avbrytande av upphandlingsförfarandet

Upphandlingsförfarandet får avbrytas endast av en faktisk och grundad anledning. Upphandlingsförfarandet vid upphandling som överstiger de tröskelvärden som anges i 26 § ska avbrytas, om endast ett anbud har lämnats i ett öppet förfarande enligt 32 §. Om den upphandlande enheten fortfarande vill genomföra upphandlingen av kontraktets föremål som offentlig upphandling, ska den ordna ett nytt anbuds-förfarande. Ett nytt anbuds-förfarande ska ordnas endast en gång. Någon skyldighet att avbryta upphandlingsförfarandet föreligger inte, om den upphandlande enheten har genomfört en marknadsundersökning enligt 65 § eller delat upp upphandlingen i delar i enlighet med vad som föreskrivs i 75 §. Avvikelse från skyldigheten att

Betänkande

avbryta upphandlingsförfarandet i en situation där endast ett anbud har lämnats får även göras av särskilt vägande skäl.

---

136 §

Ändring av upphandlingskontrakt under kontraktperioden

I upphandlingskontraktet eller ramavtalet får inte göras några väsentliga ändringar under kontraktperioden utan ett nytt upphandlingsförfarande enligt denna lag. Som en väsentlig ändring betraktas åtminstone

---

Trots bestämmelserna i 1 mom. är det tillåtet att göra en ändring i upphandlingskontraktet eller ramavtalet utan ett nytt upphandlingsförfarande

---

5) om det är fråga om en ändring av ringa värde vid upphandling som gäller de tjänster som avses i bilaga E samt vid koncessioner underskrider de nationella tröskelvärdena, vid andra upphandlingar underskrider EU-tröskelvärdena eller vid byggtreprenader enligt 25 § 1 mom. 2 punkten underskrider tröskelvärdet, och att ändringen inte påverkar kontraktets övergripande karaktär.

---

141 §

Konkurrens- och konsumentverkets framställning till marknadsdomstolen

Om den upphandlande enheten som direktupphandling har gjort en upphandling som överstiger EU-tröskelvärdena eller har genomfört en byggtreprenad eller gjort en i bilaga E avsedd tjänstepphandling eller ingått en koncession som överstiger de nationella tröskelvärdena utan en grund som anges i denna lag och om det i ärendet redan har ingåtts ett upphandlingskontrakt, kan Konkurrens- och konsumentverket göra en framställning till marknadsdomstolen om att

---

146 §

Föremålet för och begränsningar av ändringssökande

Ett beslut eller annat avgörande av en upphandlande enhet kan inte föras till marknadsdomstolen genom besvär när beslutet eller avgörandet gäller

---

2) den upphandlande enhetens i 124 § avsedda beskrivning av hur upphandlingen har förberetts, eller

---

Betänkande

150 §

Hur ändringssökande påverkar ingående av ett upphandlingskontrakt

Den upphandlande enheten får inte ingå ett upphandlingskontrakt om en upphandling vars värde uppgår till minst EU-tröskelvärdet, om ärendet har förts till marknadsdomstolen genom besvär.

---

154 §

Påföljder som bestäms av marknadsdomstolen

Ogiltighetspåföljd, påföljdsavgift och förkortning av kontraktperioden kan bestämmas vid byggentreprenader som överskrider det nationella tröskelvärdet, vid upphandling och koncession som gäller i bilaga E avsedda tjänster och överstiger det nationella tröskelvärdet samt vid annan upphandling som överstiger EU-tröskelvärdet.

Denna lag träder i kraft den 20 . Lagens 75 § 1 mom. och 125 § 1 mom. träder dock i kraft först den 1 oktober 2026.

Bestämmelserna i 15 § 2 mom. tillämpas från och med den 1 juli 2027. Det momentet tillämpas dock först från och med den 1 juli 2029 på sådana anknutna enheter vars huvudsakliga syfte är att producera lagstadgade hälso- och sjukvårdstjänster som direkt upprätthåller liv och hälsa eller sådana centraliserade tjänster inom den specialiserade hälso- och sjukvården som anges i hälso- och sjukvårdslagen (1326/2010), eller informationssystem för produktion av dessa tjänster.

Oberoende av den förutsättning för anlitan av en anknuten enhet som föreskrivs i 15 § 2 mom. i denna lag får den upphandlande enheten fram till den 30 september 2026 ingå nya tidsbundna avtal som avses i nämnda paragraf med sin anknutna enhet. Giltighetstiden för dessa avtal får vara högst ett år. Om den förutsättning för användning av en anknuten enhet som föreskrivs i 15 § 2 mom. inte uppfylls, får den upphandlande enheten till och med den 30 juni 2027 utnyttja kontrakt som den ingått med sin anknutna enhet före ikraftträdandet av denna lag. Den upphandlande enheten ska säga upp sådana kontrakt så att de upphör senast den nämnda dagen. Om en uppsägning av ett kontrakt skulle ha exceptionellt oskäligena följder eller en uppsägning av ett kontrakt är förenad med betydande ekonomiska risker, kan kontraktet dock av tvingande hänsyn till det allmänna intresset sägas upp så att det upphör senast den 30 juni 2030. Den upphandlande enheten ska senast den 30 september 2026 göra en anmälan om ett sådant kontrakt till Statskontoret. Statskontoret publicerar uppgifter om anmälningar på sin webbplats.

På upphandlingsförfaranden som inletts före denna lags ikraftträdande och som var anhängiga vid ikraftträdandet tillämpas de bestämmelser som gällde vid ikraftträdandet.

Betänkande

2.

Lag

om ändring av lagen om upphandling och koncession inom sektorerna vatten, energi, transporter och posttjänster

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om upphandling och koncession inom sektorerna vatten, energi, transporter och posttjänster (1398/2016) 2 § 1 och 2 mom., 4 § 34 punkten, 62 § 1 mom. 7 punkten, 82 §, det inledande stycket i 84 § 1 mom., 84 § 2 och 5 mom. samt 86 § 4–8 mom.,
av dem 86 § 4 mom. sådant det lyder i lag 500/2021, och
fogas till 4 § en ny 35 punkt, till 75 § ett nytt 4 mom. och till 128 § ett nytt 2 mom. som följer:

2 §

Lagens ändamål

Denna lag har till ändamål att effektivisera användningen av allmänna medel och främja innovativ och ekologiskt, socialt och ekonomiskt hållbar upphandling av hög kvalitet. Lagens syfte är att beakta tillgodoseendet av försörjningsberedskapen och säkerhetsaspekterna vid offentlig upphandling och garantera lika möjligheter för företag och andra sammanslutningar att erbjuda varor, tjänster och byggentreprenader vid anbudsförfaranden för offentlig upphandling.

De upphandlande enheterna ska sträva efter att ordna och planera sin upphandling så att den kan genomföras på ett så kostnadseffektivt och högkvalitativt sätt som möjligt genom att utnyttja befintliga konkurrensförhållanden. För att minska de administrativa uppgifterna i anslutning till upphandlingen kan de upphandlande enheterna utnyttja ramavtal samt genomföra gemensamma upphandlingar eller utnyttja andra samarbetsmöjligheter vid anbudsförfaranden för offentlig upphandling.

4 §

Definitioner

I denna lag och i bestämmelser som utfärdats med stöd av den avses med

34) *program och programmaterial* ett audiovisuellt program som avses i 3 § 1 punkten i informationssamhällsbalken och radioprogram,

35) *resursenhet* en enhet som är fristående från anbudssökanden eller anbudsgivaren och vars kapacitet anbudssökanden eller anbudsgivaren utnyttjar för att uppfylla de krav som den upphandlande enheten ställer i fråga om ekonomisk och finansiell ställning enligt 85 § i lagen om

Betänkande

offentlig upphandling och koncession (1397/2016), nedan *upphandlingslagen*, eller i fråga om teknisk prestanda och yrkesmässiga kvalifikationer enligt 86 § i den lagen.

62 § (Ny)

Annonser om upphandling

Den upphandlande enheten ska sända följande annonser för publicering:

7) en annons i efterhand om de upphandlingar och koncessioner som avses i 1–4 punkten, ~~och~~ om det leverantörsregister som avses i 6 punkten **och om direktupphandlingar som avses i 43 och 44 §**,

75 §

Beskrivning av föremålet för upphandlingen

Den upphandlande enheten får i beskrivningen av föremålet för upphandlingen ställa sådana villkor avseende säkerhet och beredskap genom vilka det kan säkerställas att en produkt, tjänst eller entreprenad som upphandlas finns tillgänglig, fungerar och kan användas störningsfritt på det sätt som förutsätts i anbudsförfrågan för föremålet för upphandlingen under hela dess livscykel. Upphandlingar som hänför sig till beredskap får konkurrensutsättas villkorligt.

82 §

Byte av underleverantörer

En upphandlande enhet får i enlighet med i 85–87 § kontrollera om det föreligger grunder för att utesluta underleverantörer med stöd av 83 eller 84 §. På underleverantören tillämpas då vad som i de nämnda paragraferna föreskrivs om anbudssökande och anbudsgivare. Om en obligatorisk grund för uteslutning gäller i fråga om en underleverantör, ska den upphandlande enheten kräva att anbudsgivaren byter ut underleverantören. Om en frivillig uteslutningsgrund som avses i 81 § i upphandlingslagen gäller i fråga om en underleverantör får den upphandlande enheten kräva att underleverantören byts ut mot en annan underleverantör.

84 §

Obligatoriska grunder för uteslutning

Den upphandlande enheten ska genom sitt beslut utesluta en anbudssökande eller en anbudsgivare ur anbudsförfarandet, om den upphandlande enheten fått kännedom om att anbudssökanden, anbudsgivaren eller underleverantören, eller en ledamot i dess förvaltnings-, lednings- eller tillsynsorgan eller en person som är behörig att företräda, fatta beslut om eller

Betänkande

kontrollera anbudssökanden, anbudsgivaren eller underleverantören, genom en lagakraftvunnen dom som framgår av straffregistret dömts till straff för något av följande brott:

Den upphandlande enheten ska genom sitt beslut utesluta en anbudssökande eller anbudsgivare ur anbudsförfarandet, om den fått kännedom om att en ledamot i anbudssökandens eller anbudsgivarens förvaltnings-, lednings- eller tillsynsorgan eller en person som är behörig att företräda, fatta beslut om eller kontrollera anbudssökanden eller anbudsgivaren genom en lagakraftvunnen dom som framgår av straffregistret dömts för grovt bokföringsbrott enligt 30 kap. 9 a § i strafflagen, arbetarskyddsbrott enligt 47 kap. 1 §, arbetstidsbrott enligt 47 kap. 2 §, diskriminering i arbetslivet enligt 47 kap. 3 §, ockerliknande diskriminering i arbetslivet enligt 47 kap. 3 a §, kränkning av arbetstagares organisationsfrihet enligt 47 kap. 5 §, anlitande av utländsk arbetskraft som saknar tillstånd enligt 47 kap. 6 a §, grov miljöförstöring enligt 48 kap. 2 § eller grovt naturskyddsbrott enligt 48 kap. 5 a § i den lagen.

En anbudssökande eller anbudsgivare får inte uteslutas ur ett anbudsförfarande, om

1) mer än fem år har förflutit sedan den lagakraftvunna domen för ett brott som avses i 1 eller 3 mom. eller en försummelse som avses i 4 mom. gavs, eller

2) mer än tre år har förflutit sedan den lagakraftvunna domen för ett brott som avses i 2 mom. gavs.

86 §

Utredning av huruvida grunder för uteslutning föreligger och lämplighetskraven uppfylls

I fråga om de obligatoriska grunder för uteslutning som avses i 84 § i denna lag ska som bevismedel enligt 1 mom. godkännas ett utdrag enligt 6 § 8 mom. och 6 b § i straffregisterlagen (770/1993) eller ett straffregisterutdrag utfärdat av en behörig myndighet i ursprungslandet eller etableringslandet för anbudssökanden, anbudsgivaren eller resursenheten eller dennas underleverantören eller en medlem i dess förvaltnings-, lednings- eller tillsynsorgan eller en person som utövar representations-, besluts- eller tillsynsmakt. Ett straffregisterutdrag får inte vara äldre än tolv månader. En upphandlande enhet, eller en anbudssökande, anbudsgivare eller dennas resursenhet eller en underleverantör får inte ta en kopia av straffregisterutdraget eller spara det för egen del. Den upphandlande enheten ska när grunderna för uteslutning har utretts förstöra straffregisterutdraget eller returnera det till den person som utdraget gäller. Uppgifter som framgår av straffregistret får inte uppges för andra personer än sådana som nödvändigt behöver dem för att utreda grunderna för uteslutning. Om ovannämnda utdrag eller intyg inte utfärdas i anbudssökandens, anbudsgivarens eller resursenhetens eller dennas underleverantörs etableringsland, ska i stället för dessa som bevis godtas en försäkran under ed eller högtidlig försäkran enligt lagstiftningen i etableringslandet som avlagts av en representant för anbudssökanden eller anbudsgivaren.

I fråga om vad som föreskrivs i 81 § 1 mom. 1, 2 och 4 punkten ska ett intyg utfärdat av en behörig myndighet godkännas som bevis. Om sådana intyg inte utfärdas i anbudssökandens eller anbudsgivarens etableringsland, ska som bevis godtas en försäkran under ed eller högtidlig försäkran enligt etableringslandets lagstiftning som avlagts av en representant för anbudssökanden, anbudsgivaren eller dennas resursenhet eller underleverantör.

Betänkande

Bevis på en anbudssökandes, anbudsgivares eller dennas resursenhets eller underleverantörs ekonomiska och finansiella ställning kan ges med hjälp av ett eller flera av de dokument som anges i bilaga E. Om en anbudssökande, anbudsgivare eller dennas underleverantör eller resursenhet av godtagbara skäl inte kan lämna de dokument som den upphandlande enheten begär, får denna redogöra för sin ekonomiska och finansiella ställning med hjälp av något annat dokument som den upphandlande enheten godtar.

Bevis på en anbudssökandes, anbudsgivares eller dennas resursenhets eller underleverantörs tekniska kvalifikationer får lämnas i en eller flera av de former som anges i bilaga E, beroende på arten, mängden eller betydelsen av och användningsändamålet för föremålet för upphandlingen.

En upphandlande enhet får inte kräva att den valda anbudsgivaren, eller dennas resursenhet eller underleverantör lägger fram bevis för de ändamål som avses i 1 mom. om den upphandlande enheten kan få tillgång till behövliga intyg, utredningar och övriga uppgifter via en kostnadsfri databas i Finland eller någon annan stat inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet. En anbudsgivare ska inte vara tvungen att lämna in dokument som bevis, om den upphandlande enheten redan innehar de behövliga, uppdaterade dokumenten.

128 §

Tillämpning av upphandlingslagens bestämmelser om ändringsökande och påföljder

---

Ett beslut eller annat avgörande av en upphandlande enhet om att ett upphandlingskontrakt inte delas upp i delar med stöd av 79 § kan inte föras till marknadsdomstolen genom besvär.

Denna lag träder i kraft den 20 . Lagens 75 § 1 mom. och 125 § 1 mom. träder dock i kraft först den 1 oktober 2026.

Bestämmelserna i 15 § 2 mom. tillämpas från och med den 1 juli 2027. Det momentet tillämpas dock först från och med den 1 juli 2029 på sådana anknutna enheter vars huvudsakliga syfte är att producera lagstadgade hälso- och sjukvårdstjänster som direkt upprätthåller liv och hälsa eller sådana centraliserade tjänster inom den specialiserade hälso- och sjukvården som anges i hälso- och sjukvårdslagen (1326/2010), eller informationssystem för produktion av dessa tjänster.

Oberoende av den förutsättning för anlitan av en anknuten enhet som föreskrivs i 15 § 2 mom. i denna lag får den upphandlande enheten fram till den 30 september 2026 ingå nya tidsbundna avtal som avses i nämnda paragraf med sin anknutna enhet. Giltighetstiden för dessa avtal får vara högst ett år. Om den förutsättning för användning av en anknuten enhet som föreskrivs i 15 § 2 mom. inte uppfylls, får den upphandlande enheten till och med den 30 juni 2027 utnyttja kontrakt som den ingått med sin anknutna enhet före ikraftträdandet av denna lag. Den upphandlande enheten ska säga upp sådana kontrakt så att de upphör senast den nämnda dagen. Om en uppsägning av ett kontrakt skulle ha exceptionellt oskäligen följder eller en uppsägning av ett kontrakt är förenad med betydande ekonomiska risker, kan kontraktet dock av tvingande hänsyn till det allmänna intresset sägas upp så att det upphör senast den 30 juni 2030. Den upphandlande enheten ska senast den 30 september 2026 göra en anmälan om ett sådant kontrakt till Statskontoret. Statskontoret publicerar uppgifter om anmälningar på sin webbplats.

På upphandlingsförfaranden som inletts före denna lags ikraftträdande och som var anhängiga vid ikraftträdandet tillämpas de bestämmelser som gällde vid ikraftträdandet.

Betänkande

3.

Lag

om ändring av 6 b § i straffregisterlagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i straffregisterlagen (770/1993) 6 b § 2 mom. 8 punkten, sådan den lyder i lag 1399/2016, och
fogas till 6 b § 2 mom., sådant det lyder i lagarna 1399/2016, 502/2021 och 1272/2021, nya 9 och 10 punkter som följer:

6 b §

I utdraget antecknas uppgifter om lagakraftvunna beslut genom vilket personen har dömts för
-----

8) arbetarskyddsbrott med stöd av 47 kap. 1 § i strafflagen, arbetstidsbrott med stöd av 47 kap. 2 §, diskriminering i arbetslivet med stöd av 47 kap. 3 §, ockerliknande diskriminering i arbetslivet med stöd av 47 kap. 3 a §, kränkning av arbetstagares organisationsfrihet med stöd av 47 kap. 5 § eller anlitande av utländsk arbetskraft som saknar tillstånd med stöd av 47 kap. 6 a § i den lagen,

9) grovt bokföringsbrott med stöd av 30 kap. 9 a § i strafflagen,

10) grov miljöförstöring med stöd av 48 kap. 2 § i strafflagen eller grovt naturskyddsbrott med stöd av 48 kap. 5 a § i den lagen.

Denna lag träder i kraft den 20 .

Betänkande

4.

Lag

om ändring av lagen om vattentjänster

I enlighet med riksdagens beslut
fögas till lagen om vattentjänster (119/2001) en ny 4 f § som följer:

1 kap.

Allmänna bestämmelser

4 f §

En anknuten enhets ställning inom vattentjänster

På ett sådant vattentjänstverk eller partivattentjänstverk som är en enhet anknuten till den upphandlande enheten enligt lagen om offentlig upphandling och koncession (1397/2016) tillämpas inte den i 15 § 2 mom. i den lagen föreskrivna förutsättningen för användning av en anknuten enhet.

Denna lag träder i kraft den 20 .

Utskottets förslag till uttalanden

1. Riksdagen förutsätter att genomförandet av regleringen bevakas särskilt med avseende på hur den påverkar kommunernas förmåga att ändamålsenligt sköta sina lagstadgade uppgifter, tillgången till tjänster och skillnaderna mellan kommuner och kommuninvånare, och att åtgärder vidtas om det framkommer problem.
2. Riksdagen förutsätter att statsrådet utan dröjsmål bereder lagstiftning enligt vilken anknutna enheter ska publicera inköpsfakturadata och sända dem till upphandlingsdatalagret på samma grunder som deras ägare. Inköpsfakturadata bör vara i ett sådant format att de kan tolkas utan särskilda hjälpmedel.
3. Riksdagen förutsätter att statsrådet följer hur regleringen om marknadsundersökning fungerar och vilka konsekvenser den har för ökad konkurrens, företagens tillträde till

Betänkande

marknaden och kostnadsbesparingar, och att skyldigheten att göra en marknadsundersökning vid behov utsträcks till att omfatta ett större antal offentliga upphandlingar än vad som nu föreslås.

Helsingfors 27.5.2026

I den avgörande behandlingen deltog

ordförande Vilhelm Junnila saf
vice ordförande Pauli Aalto-Setälä saml
medlem Noora Fagerström saml
medlem Kaisa Garedeu saf
medlem Timo Harakka sd
medlem Pertti Hemmilä saml
medlem Hilikka Kemppi cent
medlem Miapetra Kumpula-Natri sd
medlem Timo Mehtälä cent
medlem Matias Mäkynen sd
medlem Mikko Ollikainen sv
medlem Merja Rasinkangas saf
medlem Oras Tynkkynen gröna
medlem Heikki Vestman saml
medlem Johannes Yrttiaho vänst
ersättare Teemu Kinnari saml (delvis).

Sekreterare var

utskottsråd Johanna Rihto-Kekkonen.

Betänkande Reservation 1

Reservation 1

Motivering

Allmänt

Genom de föreslagna ändringarna i upphandlingslagen och försörjningslagen (RP 2/2026 rd) eftersträvas effektivitet och kostnadsbesparingar i offentliga upphandlingar. Regeringens mål är också att stärka den regionala livskraften och förutsättningarna för företagande. Syftet med propositionen är att öka i synnerhet små och medelstora företags förutsättningar att delta i upphandlingar och möjligheter att delta i offentliga anbudsförfaranden. Målen är i sig värda att understödja, men de lagstiftningsändringar som regeringen föreslår främjar inte uppnåendet av dessa mål utan leder till motsatta konsekvenser. Samtidigt minskar de föreslagna ändringarna avsevärt kommunernas självstyrelse och ökar kommunernas och välfärdsområdenas kostnader och administrativa börda. En stor del av dem som gett yttranden anser att propositionen är skadlig och inte bör godkännas som sådan.

EU:s upphandlingsdirektiv

EU:s upphandlingsdirektiv är föremål för översyn. Kommissionen har ännu inte lagt fram något förslag till revidering av direktivet, så dess innehåll och förhållande till den nu aktuella revideringen av upphandlingslagen är därför ännu okänt. Enligt den senaste informationen till ministeriet strävar kommissionen efter att lämna ett första utkast till direktivreformen i slutet av juli 2026. Direktivreformen kan sammanfalla med tidpunkten då delar av upphandlingslagen träder i kraft. En lagstiftning som fortlöpande ändras är inte önskvärd med tanke på förutsebarheten. Eftersom de nationella ändringarna i upphandlingslagen inte är brådskande bör man först avvakta de ändringar som kommissionen föreslår och därefter göra en samlad revidering av lagstiftningen.

Nuläget för in-house-bolag

Propositionen riktar sig särskilt till så kallade in-house-bolag som ägs av kommuner och andra aktörer inom den offentliga förvaltningen. In-house-bolagen har i betydande grad ökat konkurrensen på de finländska marknaderna. In-house-bolagen konkurransutsätter och köper i genomsnitt 55 procent av sin omsättning direkt på marknaden. Av de offentliga upphandlingarna på totalt 38 miljarder euro avser endast cirka 7 miljarder euro upphandlingar från anknutna enheter, det vill säga upphandlingar som görs via in-house-bolag. Resterande 31 miljarder euro består av upphandlingar som staten, kommunerna, samkommunerna, församlingarna och försvarsmakten har konkurransutsatt och köper direkt på marknaden.

De anknutna enheternas tjänster är ofta sådana som för närvarande inte produceras på marknadsvillkor. In house-bolaget har inte heller för avsikt att eftersträva vinst, de bedriver mer omfattande affärsverksamhet och är ofta multibranschbolag (t.ex. patientfakturerings som en del av ekonomitjänster, Monetras tolkningstjänster i Uleåborg). In house-bolagen riktar via Hilma konkurransutsättningar direkt till regionala och lokala företag.

Betänkande Reservation 1

Regleringen om anknutna enheter

Den största ändringen jämfört med nuläget är att 15 § i upphandlingslagen ändras så att det föreskrivs om ett krav på minimiinnehav på 10 procent i anknutna enheter. I fortsättningen kan en ägare göra anskaffningar hos en anknuten enhet endast om ägarens innehav i bolaget överstiger 10 procent. Det är viktigt att bibliotekens informationssystemtjänster och vattentjänstverken utgör ett undantag från kravet på innehav i den slutliga propositionen, till skillnad från utkastet till proposition. I fråga om avfallshanteringen förblir situationen oklar, eftersom avsikten är att föreskriva om undantaget i fråga om avfallshanteringen först i samband med reformen av avfallslagen, som är under beredning. Vid utskottsutfrågningarna har till exempel kommunala utvecklings- och turismsamarbetsbolag framfört att avgränsningen även borde omfatta dem.

När det gäller hälso- och sjukvårdstjänsterna föreslås längre övergångstider för genomförandet av ändringen än inom andra sektorer, vilket är ett viktigt undantag trots att helheten ändå medför betydande merarbete och kostnader för välfärdsområdena. Enligt flera bedömningar kommer förändringen att ta minst fem år, under vilken tid löpande övergångskostnader uppstår. Dessa beräknas uppgå till miljarder euro.

Den föreslagna ändringen av bestämmelserna om anknutna enheter hänför sig till fall som framkommit för några år sedan där de anknutna enheternas verksamhet inte till alla delar uppfyllde kraven i upphandlingslagen. Det mest kända fallet var det så kallade Sarastia-avgörandet, där marknadsdomstolen i ett ärende som inletts genom Konkurrens- och konsumentverkets upphandlingstillsyn meddelade ett avgörande enligt vilket Sarastia inte var en anknuten enhet till välfärdsområdet på grund av avsaknad av bestämmande inflytande. Det kan således konstateras att man redan med den nuvarande lagstiftningen har kunnat ingripa i missbruk — och också har gjort det.

Vi anser att kravet på en minimiägarandel på 10 procent är skadligt och därmed onödigt och föreslår i denna reservation att det helt slopas. Detta är mer ändamålsenligt än de avgränsningar som regeringen redan har gjort och som ytterligare har föreslagits i yttranden och utlåtanden till utskottet. Under utskottsbehandlingen har det inte heller kunnat presenteras några grunder för varför minimiägarandelen ska vara just 10 procent.

Konsekvenser för kommunernas och välfärdsområdenas verksamhet

Det föreslagna kravet på minimiinnehav bedöms ha flera konsekvenser som till och med avsevärt försvårar kommunernas och välfärdsområdenas verksamhet, i synnerhet små kommuners. Det är sannolikt att det föreslagna kravet på minimiinnehav nästan inte alls ändrar de stora kommunernas verksamhet, men att små kommuner som ligger längre bort från tillväxtcentrum försätts i en ohållbar situation där de inte kan köpa de tjänster de behöver för att fullgöra sina uppgifter, vare sig av anknutna enheter eller på marknaden. Å andra sidan är det möjligt att ägarna till anknutna enheter själva börjar producera de tjänster de behöver. Då uppfyller den föreslagna ändringen inte ens regeringsprogrammets mål att förbättra effektiviteten inom den offentliga sektorn eller stärka den regionala livskraften och förutsättningarna för företagande. Då anknutna enheter konkurrensutsätter och upphandlar de tjänster som kommunerna och välfärdsområdena behöver på marknaden för deras räkning, kan det föreslagna kravet på minimiinnehav på 10

Betänkande Reservation 1

procent leda till att dessa upphandlingar endast överförs till kommunerna och välfärdsområdena själva. Då ökar propositionen inte mängden tjänster som upphandlas på marknaden, utan i första hand ökar den administrativa bördan för den offentliga förvaltningen och kostnaderna för den. Kostnaderna betalas i sista hand av skattebetalarna. Kommunernas kostnader ökar genom tvångsprivatiseringar och tvångsinköp. Kommunerna kan därefter inte längre reglera sina egna kostnader, eftersom den privata aktören dikterar priserna. Kommunerna har byggt upp kostnadseffektiva servicekoncept tillsammans med in-house-bolagen.

Kostnaderna för reformen mångdubblar kostnaderna för stödtjänster för många små och medelstora kommuner. Det är en ekonomisk börda som har en direkt inverkan på den basservice som kommuninvånarna får. Enligt Kommunförbundets uppskattningar uppgår kostnaderna för reformen till minst 450—600 miljoner euro. Kostnaden är betydande i förhållande till sparmålen inom den offentliga sektorn under innevarande årtionde. Detta återspeglas direkt i ett tryck att höja inkomstskatten i små kommuner med upp till flera procentenheter.

Konsekvenserna av upplösning av anknutna enheter till följd av kravet på minimi innehav bedöms vara omfattande särskilt inom IKT och dataadministration, där de anknutna enheterna spelar en mycket stor roll. Förändringskostnaderna till följd av propositionen är väldigt stora för en del IKT-tjänster, och att byta från en applikation till en annan är inte i praktiken ett alternativ inom rimliga övergångstider. Lagändringen leder dessutom till ett kompetensunderskott, eftersom tjänster som tidigare producerats som gemensam upphandling och den kompetens som behövs för dem till exempel inom dataskydd måste splittras och upphandlas på nytt kommunvis. Även till dessa delar gäller de största konsekvenserna uttryckligen mindre kommuner, som också kan bedömas ha den allra svagaste förmågan att hantera konsekvenserna. Äventyrad cybersäkerhet kan ses som en särskild risk och de anknutna enheterna har en central roll i beredskapen inför risken. Propositionen kan till dessa delar medföra betydande negativa ekonomiska och funktionella effekter för den offentliga sektorn och utsätta kommunernas och välfärdsområdenas verksamhet för dataintrång och cyberattacker. Också brist på tjänsteproducenter och kompetens kan medföra negativa effekter och systemsårbarheter för en lång tid framöver.

Kommunernas viktigaste uppgifter efter social- och hälsovårdsreformen har varit att tillhandahålla bildningstjänster och stärka livskraften. Stärkandet av den regionala livskraften baserar sig ofta på kommunernas gemensamma strategiska vilja att stärka regionens näringsliv, turism, företagets tillväxt, investeringarna och innovationsverksamheten, och för att uppnå dessa mål har kommuner i flera regioner bildat gemensamma utvecklingsbolag. Den föreslagna ändringen av ägarkravet i upphandlingslagen gäller även kommunernas närings- och utvecklingsbolag samt turismsamarbetsbolag och försvårar därmed avsevärt kommunernas livskraftsarbete och splittrar fungerande samarbetsstrukturer.

Övergångstiderna är för korta

De övergångstider som föreslås i propositionen är fortfarande för korta, trots att övergångstiden för vissa upphandlingar hos anknutna enheter i anslutning till hälso- och sjukvårdstjänster har förlängts till den 1 juli 2029. Övergångstiderna ska överlag vara minst 3 år och minst 5 år i fråga om anknutna enheter som producerar hälso- och sjukvårdstjänster som direkt upprätthåller liv och hälsa, sådana centraliserade tjänster inom den specialiserade hälso- och sjukvården som anges i

Betänkande Reservation 1

hälso- och sjukvårdslagen eller informationssystem för produktion av dessa tjänster. En kort övergångsperiod leder också till att upphandlande enheter konkurransutsätter samma tjänst/produkt samtidigt. Det finns inte nödvändigtvis tillräckligt med anbudsgivare för alla, upphandlingar blir utan anbud, priserna stiger och det finns risk för att det på grund av efterfrågan uppstår utmaningar för genomförandet av avtal. Samma fenomen sågs när välfärdsområdena inledde sin verksamhet.

Propositionen bedöms ge välfärdsområdena kostnadseffekter som inte ska beaktas separat i områdenas finansiering. Eftersom det i propositionen inte föreslås några ändringar i välfärdsområdenas lagstadgade uppgifter, är det inte fråga om en sådan ändring i uppgifterna enligt 9 § i lagen om välfärdsområdenas finansiering (617/2021) som på förhand ska beaktas i områdenas icke-öronmärkta finansiering från och med ikraftträdandeåret.

Det är märkligt att finansministeriet, som har det samlade ansvaret för de offentliga finanserna, inte gör någon konsekvensbedömning av lagprojektet, eftersom det är ett ärende som beretts av arbets- och näringsministeriet.

Vidare har frågan om eventuella ersättningsskyldigheter till följd av förtida uppsägning av tidsbundna avtal förblivit öppen under utskottsbehandlingen. Risken för betydande avtalsviten och skadeståndsansvar för kommuner och andra offentliga aktörer är stor vid uppsägning av tidsbundna avtal, och en övergångstid på fyra år är i många fall otillräcklig i detta avseende. Ingångna tidsbundna avtal borde undantas från lagens tillämpningsområde, om uppsägning av avtalet skulle få oskäligen konsekvenser eller om uppsägningen är förenad med betydande ekonomiska risker.

Välfärdsområdena och social- och hälsovårdstjänsterna

Välfärdsområdena är med stöd av 19 § i grundlagen och lagen om ordnande av social- och hälsovård skyldiga att trygga tillräckliga social- och hälsovårdstjänster samt att upprätthålla tillräcklig egen tjänsteproduktion. Ur social- och hälsovårdens synvinkel är de metoder som föreslås i propositionen inte proportionerliga i förhållande till målen, utan de äventyrar tjänsternas kontinuitet, patient- och klientsäkerheten och tillgodoseendet av välfärdsområdenas lagstadgade organiseringsansvar. Många sakkunniga som utskottet hört, inklusive finansministeriet och social- och hälsovårdsministeriet, har framfört stark kritik mot propositionen.

Social- och hälsovårdstjänsterna lämpar sig endast i begränsad utsträckning som marknadsnyttigheter. En del av tjänsterna förutsätter beredskap dygnet runt, bra integration i det övriga servicesystemet samt beredskap för störningar under normala förhållanden och för undantagsförhållanden. Dessa särdrag har inte beaktats tillräckligt i förslaget till upphandlingslag.

Anknutna enheter inom social- och hälsovården har en viktig roll i samarbetet mellan välfärdsområdena och i uppnåendet av målen för social- och hälsovårdsreformen. Under finansministeriets styrning har välfärdsområdena uppmuntrats till samarbete bland annat för att förbättra kompetensen och öka förhandlingskraften samt för att uppnå fördelar på grund av ökade

Betänkande Reservation 1

volymer och koncentrerade investeringar. De anknutna enheterna i bolagsform har i praktiken möjliggjort detta samarbete. Den nu föreslagna begränsningen i upphandlingslagen, enligt vilken den upphandlande enheten ska äga minst 10 procent (15 § 2 mom.), kan tvinga välfärdsområdena att avstå från fungerande, gemensamt ägda servicestrukturer utan att det i praktiken finns motsvarande tjänster tillgängliga på marknaden. I fråga om flera kritiska social- och hälsovårdstjänster, till exempel specialiserad sjukvård, laboratorietjänster och vissa IKT-system, finns det inga fungerande marknader. Det finns en risk att regeringens förslag leder till att fungerande strukturer splittras och stordriftsvinster försvinner, kvaliteten på och tillgången till tjänster försämras och försörjningsberedskapen och patientsäkerheten äventyras. Exempel på välfungerande viktiga in-house-strukturer i välfärdsområdena är ledprotessjukhuset Coxa och Hjärtsjukhuset, vilka ägs av flera välfärdsområden.

Enligt propositionen ska ändringen av anknutna enheter träda i kraft under en övergångsperiod på drygt ett år, den 1 juli 2027. Dessutom föreslås en längre övergångstid (ändringen träder enligt förslaget i kraft den 1 juli 2029) för sådana anknutna enheter vars huvudsakliga syfte är att producera lagstadgade hälso- och sjukvårdstjänster som direkt upprätthåller liv och hälsa eller sådana centraliserade tjänster inom den specialiserade hälso- och sjukvården som anges i hälso- och sjukvårdslagen eller informationssystem för produktion av dessa tjänster. De övergångstider som föreslås i propositionen är i väsentliga avseenden för korta. Välfärdsområdena har självstyrelse, och den nu föreslagna ändringen i 15 § i upphandlingslagen påverkar i betydande grad välfärdsområdenas rätt att själva besluta hur verksamheten och tjänsterna ska ordnas. Det krävs tillräckliga grunder för att ingripa i självstyrelsen, men några sådana grunder anges inte i propositionen.

Höjning av gränsen för extern försäljning

Undantag från kravet på minimiägarandel kan göras i fråga om anknutna enheter som bildats för att i allmänt intresse producera en avgränsad och lagstadgad tjänst eller informationssystem som direkt anknyter till produktionen av denna och vars årliga omsättning understiger en miljon euro (15 § 8 mom. i upphandlingslagen). Finansministeriet föreslog under remissbehandlingen att omsättningsgränsen fastställs till 20 miljoner euro, eftersom Konkurrens- och konsumentverket bedömer att merparten av omsättningen för anknutna enheter uppstår i de cirka 20 största anknutna enheterna och att den egna produktionen i anknutna enheter vars omsättning är mindre än 20 miljoner euro bara utgör 12 procent av alla anknutna enheters egen produktion. En omsättningsgräns på 20 miljoner euro hindrar således inte nyttan av kravet på en minimiägarandel på tio procent. Faktum är dock att bolag måste ges möjlighet att växa för att kunna betjäna bättre och mer kostnadseffektivt, och gränsen borde därför vara högre.

Den gräns för extern försäljning som tillämpas på anknutna enheter är redan nu exceptionellt låg i en EU-jämförelse, det vill säga fem procent av omsättningen och 500 000 euro per år (15 § 1 mom. i upphandlingslagen). Kravet på en minimiägarandel på tio procent tillsammans med den låga gränsen för försäljning till utomstående leder till att en del av välfärdsområdenas centrala och kritiska tjänsteproducenter förlorar möjligheten att delta i konkurrensutsättningar. Till exempel skulle Fimlab, som tillhandahåller laboratorietjänster, inte kunna delta i anbudsförfaranden som ordnas av sina delägare med mindre ägarandelar. De laboratorietjänster som finns i anslutning till universitetssjukhusen och som baserar sig på specialkompetens och

Betänkande Reservation 1

beredskap dygnet runt finns inte heltäckande eller alls tillgängliga på den konkurrensutsatta marknaden. Det kan enligt sakkunnigbedömningar orsaka omedelbara allvarliga problem särskilt vid diagnostisering och behandling av cancersjukdomar, där specialtjänsterna inom patologi, hematologi och cancergenetik samt anknyttande undersökningar har centraliserats och graderats mellan centralsjukhusen och universitetssjukhusen på grund av de knappa expertresurserna. Flera av de sakkunniga som utskottet har hört har föreslagit att gränsen för extern försäljning höjs till de 20 procent som EU tillåter utan något maximibelopp, och detta förslag stöder vi i denna reservation.

Tjänsteanvändarnas ställning

Av upphandlingslagens paragrafer betonas serviceanvändarnas ställning endast i 12 kap. 108 § om social- och hälsovårdstjänster, som nu föreslås bli upphävd. Social- och hälsoorganisationernas takorganisation SOSTE Finlands social och hälsa rf har lyft fram detta betydande missförhållande i sitt sakkunnigyttrande till social- och hälsovårdsutskottet. Därför föreslår social- och hälsovårdsutskottet att ekonomiutskottet i samband med den nu aktuella propositionen bedömer om det vore möjligt att bevara regleringen i upphandlingslagens 108 § eller flytta den till någon annan lag till den del som den inte överlappar med annan reglering som gäller social- och hälsovård. Vi anser detta vara mycket viktigt och föreslår i denna reservation en ändring i saken.

Till exempel vid upphandling av långvarig boendeservice för äldre eller personer med funktionsnedsättning ska den upphandlande enheten bestämma kontraktens längd och övriga villkor så att de inte får oskäligen eller oändamålsenligt följder för serviceanvändarna. Därför konstaterar SOSTE Finlands social och hälsa rf i sitt yttrande att det största problemet med upphandlingen av social- och hälsovårdstjänster under årens lopp har varit att de upphandlande enheterna koncentrerat sig på genomförandet av upphandlingsförfarandena och de anknyttande formaliteterna, medan serviceanvändarnas behov ägnas mindre uppmärksamhet. I propositionen motiveras strykningen av paragrafen med att paragrafens innehåll överlappar med bestämmelserna i 3 kap. i lagen om ordnande av social- och hälsovård. Regleringen i fråga innehåller dock krav som gäller välfärdsområden och tjänsteproducenter samt serviceavtal, och den tar inte upp kvalitetsfaktorer i fråga om de tjänster som upphandlas. Vi anser det vara nödvändigt att kundernas behov beaktas i upphandlingslagstiftningen.

Kommunernas självstyrelse

Det nu föreslagna kravet på ett minimiinnehav på 10 procent innebär ett direkt ingrepp i den kommunala självstyrelse som tryggas i 121 § i grundlagen. Propositionen kan inte lägga fram övertygande argument för att det föreslagna kravet på innehav ska kunna ses som godtagbart, nödvändigt och proportionerligt. I propositionen kan man inte heller visa att just kravet på ett innehav på 10 procent är nödvändigt för att uppnå propositionens i sig godtagbara mål och inte heller bedöma varför de inte kan nå genom metoder som i mindre grad begränsar den kommunala självstyrelsen. Det föreslagna kravet på innehav behandlar i och för sig alla kommuner jämlikt, men de faktiska konsekvenserna är särskilt betydande för små och medelstora kommuner och leder därför till ojämlikhet mellan invånarna i olika kommuner. Det är problematiskt att den försämrade jämlikheten mellan kommunerna och deras invånare inte beror

Betänkande Reservation 1

på val inom det kommunala beslutsfattandet, utan enbart på att lagstiftaren fastställer ett krav på ett innehav på 10 procent.

Kommunernas utvecklingsbolag

Utvecklingsbolagen är icke-vinstdrivande organisationer som ägs och finansieras av kommunerna och som utvecklar livskraften i regionen, och de flesta av dem verkar inom flera kommuners områden. Även om det finns färre än tio ägarkommuner, är aktieinnehavet ofta ojämnt fördelat enligt kommunernas ekonomiska bärkraft och i en del kommuner mindre än 10 procent. Efter att social- och hälsovårdstjänsterna överfördes till välfärdsområdena har kommunens grundläggande uppgifter koncentrerats till bildnings- och livskraftsarbete. Över hälften av kommunerna i Finland utför livskraftsarbetet via ett eller flera kommunägda utvecklingsbolag med ställning som anknutna enheter, medan det i resten sköts genom kommunens näringsväsende. Utvecklingsbolag som ägs av flera kommuner, ibland i landskapsomfattande skala, fungerar som effektiva plattformar för regionens livskraftsarbete, eftersom näringslivet inte följer kommungränser. Regeringens krav på en minimiägarandel på 10 procent försvårar livskraftsutvecklingen genom att begränsa kommunernas möjligheter att använda gemensamma utvecklingsbolag som livskraftsmotorer i naturliga funktionella samarbetsområden. I den strama kommunalekonomiska situationen skulle vissa mindre kommuner kanske inte alls ha möjlighet att avsätta resurser för livskraftsarbetet. Flera av kommunernas livskraftsbolag föreslår i sina yttranden att de bör undantas från kravet på en ägarandel på 10 procent. Samma situation gäller de regionala turistorganisationer som ägs av kommunerna. Kraven på ägarandel undergräver det regionala samarbetet, ökar överlappande arbete och kostnader samt försvagar utvecklingen och marknadsföringen av turismen. I denna reservation föreslås det att kravet på en ägarandel på 10 procent slopas helt och hållet.

Mathållning och ordnande av måltidstjänster

Kravet på en minimiägarandel på 10 procent i anknutna enheter äventyrar ett kostnadseffektivt och högkvalitativt ordnande av måltidstjänster. Privata tjänsteproducenter saknar kompetens för att producera särskilda offentliga tjänster. Sjukhusmaten är ett utmärkt exempel på detta. På sjukhus produceras många specialdieter för patienter, och de tillagas för hand som individuella portioner, skräddarsytt för varje patient. Kostnaderna är höga, vilket minskar kapitalplaceringarnas förväntningar på avkastning. Många små kommuner har inte längre egna kök efter att in-house-bolag har inlett verksamhet inom välfärdsområdena, vilket gör ordnandet av tjänsterna dyrt och svårt om ett krav på en minimiägarandel på 10 procent införs. Kravet försvårar också ordnandet av måltidstjänster inom välfärdsområdena. I många kommuner har välfärdsområdena små enheter som erbjuder vård dygnet runt och vars måltidstjänster sköts av ett regionalt in-house-bolag. Kostnaderna för mathållningen stiger om välfärdsområdet inte längre kan vara delägare i den regionala anknutna enheten med en lägre ägarandel. Ordnandet av offentliga måltidstjänster är lagstadgad verksamhet och en viktig del av förutsättningarna för bland annat social- och hälsovårdstjänster. Vi anser att en omfattande privatisering av måltidstjänsterna försvagar beredskapen för undantagssituationer och försörjningsberedskapen inom mathållningen. Städning och avfallshantering är också livsviktiga funktioner i kristider.

Betänkande Reservation 1

Förslag

Vi föreslår

att riksdagen i övrigt godkänner propositionen enligt betänkandet men att lagförslag 4 stryks och lagförslag 1 godkänns med ändringar. (Reservationens ändringsförslag)

Reservationens ändringsförslag

1. Lagen om ändring av lagen om offentlig upphandling och koncession

I enlighet med riksdagens beslut

upphävs i lagen om offentlig upphandling och koncession (1397/2016) 107 § och 109–115 §, av dem 114 § sådan den lyder delvis ändrad i lag 499/2021,

ändras 2 § 1 och 2 mom., 4 § 32 punkten, 15 § 16 mom., 58 § 1 mom. 6 punkten, 60 § 1 mom. 7 punkten, 65 § 2 mom., 75 § 1 mom., 78 §, det inledande stycket i 80 § 1 mom., 80 § 2 och 5 mom., 81 § 1 mom. 11 punkten, 82 § 1 mom., 88 § 4–7 mom., 92 § 2 mom., rubriken för 11 kap., 99 §, 100 § 1 mom., 101 §, rubriken för 102 §, rubriken för 103 §, 105 § 2 mom., 124 § 1 mom. 11 punkten, 125 § 1 mom., det inledande stycket i 136 § 1 mom., 136 § 2 mom. 5 punkten, det inledande stycket i 141 § 1 mom., 146 § 2 mom. 2 punkten, 150 § 1 mom. samt 154 § 3 mom.,

av dem 60 § 1 mom. 7 punkten, det inledande stycket i 80 § 1 mom. och 88 § 4 mom. sådana de lyder i lag 499/2021 samt 101 § sådan den lyder delvis ändrad i lag 499/2021, och

fogas till 4 § en ny 33 punkt, ~~till 15 § ett nytt 2 mom., varvid de nuvarande 2–5 och det ändrade 6 mom. blir 3–7 mom., till 15 § ett nytt 8 mom.,~~ till 65 § ett nytt 3 mom., till 71 § ett nytt 4 mom., till 81 § 1 mom. en ny 12 punkt, till 100 § ett nytt 3 mom., till lagen en ny 101 a §, till 105 § ett nytt 3 mom., till 106 § ett nytt 2 mom. samt till 124 § 1 mom. en ny 12 punkt som följer:

2—4 § (kuten TaVM)

15 §

Upphandling hos enheter anknutna till den upphandlande enheten

Denna lag tillämpas inte på upphandling som den upphandlande enheten gör hos anknutna enheter. Med anknutna enheter avses enheter som är formellt fristående från den upphandlande enheten och självständiga med tanke på beslutsfattandet. En förutsättning är dessutom att den upphandlande enheten självständigt eller tillsammans med andra upphandlande enheter utövar ett bestämmande inflytande över den anknutna enheten på samma sätt som över sina egna verksamhetsställen och att den anknutna enheten bedriver högst 20 procent av sin affärsverksamhet tillsammans med andra aktörer än de upphandlande enheter som utövar ett bestämmande inflytande över den. I enheter anknutna till upphandlande enheter får inte finnas annat kapital än de upphandlande enheternas kapital.

(2 mom. utsel.)

**Betänkande
Reservation 1**

(nytt 7 mom. utesl.)
(8 mom. utesl.)

58—154 § (som i EkUB)

Ikraftträdande

(1 mom. som i EkUB)
(2—4 mom. utesl.)
(5 mom. som i EkUB)

Helsingfors 27.5.2026

Timo Harakka sd
Miapetra Kumpula-Natri sd
Matias Mäkynen sd

Betänkande Reservation 2

Reservation 2

Motivering

Centerns grupp i ekonomiutskottet föreslår att den nu aktuella revideringen av upphandlingslagen förkastas och att ärendet bereds på nytt. Revideringen av upphandlingslagen bör alltså återföras till ny beredning.

Reformens mål att öka konkurrensen för att effektivisera tjänsteproduktionen så att den blir mer kostnadseffektiv och för att öka den regionala livskraften är i och för sig värda att understödja.

De åtgärder i propositionen som faktiskt främjar konkurrensen i offentliga upphandlingar är motiverade och sakliga. Sådana är till exempel kravet på marknadsundersökning, vilket främjar kvalitativa konkurrensutsättningar, men tröskelvärdet på 10 miljoner euro för detta är oerhört högt och utesluter betydande upphandlingar.

Även regleringen om förnyad upphandling i situationer där endast ett anbud lämnas kan uppmuntra upphandlande enheter att på förhand bereda konkurrensutsättningar så att de lockar så många anbud som möjligt. Enligt Konkurrens- och konsumentverkets undersökning kan ett enda tilläggsanbud sänka upphandlingspriserna vid upphandlingar med ett anbud med upp till 9 procent av upphandlingens värde.

Likaså välkomnas allmänt förslaget om uppdelning av upphandlingar, eftersom det förbättrar små och medelstora företags och mikroföretags möjligheter att delta och nå framgång i offentliga upphandlingar.

Dessa och andra motiverade ändringar som bland annat ökar säkerheten bör beaktas också vid den fortsatta beredningen av reformen, även om den ändring som regeringen nu föreslår i upphandlingslagen förkastas.

I denna reservation behandlas även annan vägledning för den nödvändiga fortsatta beredningen av lagreformen.

Vid en helhetsbedömning riskerar de mål som regeringen har ställt upp för reformen av upphandlingslagen att stanna vid politisk reklam och tomma ord och leda till ett motsatt slutresultat.

Konkurrensen kommer inte att öka på grund av marknadsbrist. Åtminstone små kommuners kostnader kommer att stiga avsevärt. När den administrativa bördan ökar tilltar ineffektiviteten, och den regionala livskraften försvagas när små kommuner förlorar förutsättningarna för serviceproduktion.

Av de cirka 700 yttrandena och utlåtandena utdömde nästan alla propositionen, särskilt på grund av de svaga konsekvensbedömningarna. Kritiken delades bland annat av samtliga ministerier.

Betänkande Reservation 2

Det kategoriska kravet på en ägarandel på 10 procent är lagpaketets största problem

Det centrala problemet i propositionen är det i regeringsprogrammet inskrivna kravet på en minimiägarandel på 10 procent för användning av anknutna enheter samt den korta övergångstid som är kopplad till detta. Detta utgör ett betydande hot särskilt mot små kommuners ekonomi, tjänsteproduktion och mot cybersäkerheten i ett bredare perspektiv än enbart små kommuner.

Enligt Centern är det helt otillräckligt att ekonomiutskottet i sitt betänkande, i likhet med grundlagsutskottet (GrUU 17/2026 rd) och förvaltningsutskottet (FvUU 9/2026 rd) enbart konstaterar att det i propositionen hade varit motiverat att granska förslagets konsekvenser för olika typer av kommuner mer ingående än vad som gjorts. Vid en så omfattande lagändring borde konsekvenserna ha bedömts grundligt redan under beredningen.

Det är inte heller tillräckligt att utskottet föreslår ett uttalande om att genomförandet av regleringen särskilt ska följas med avseende på hur den påverkar skötseln av kommunernas lagstadgade uppgifter och tillgången till tjänster. De funktionella problemen riskerar nämligen att realiseras redan innan en sådan uppföljning hinner genomföras.

Som även framgår av utskottets betänkande konstateras det i sakkunnigyttrandena att det föreslagna kravet på en minimiägarandel på tio procent i praktiken inte påverkar möjligheterna att utnyttja anknutna enheter i de kommuner vars ägarandel i den anknutna enheten uppgår till minst tio procent. Däremot måste anknutna enheter som har fler än tio ägare och anknutna enheter som har färre än tio ägare men i vilka en eller flera ägare har en ägarandel på mindre än tio procent reagera på reformen.

I propositionen hänvisas det till Konkurrens- och konsumentverkets utredning, enligt vilken de omedelbara negativa konsekvenserna av ändringen i synnerhet hänför sig till små upphandlande enheter på längre avstånd från större stadsregioner och upphandlande enheter inom sektorer där marknaden är outvecklad och tillhandahållandet av tjänster bundet till tid och plats. I vissa sakkunnigyttrandena anses det sannolikt att det enda återstående alternativet för ett flertal små kommuner längre bort från tillväxtcentra är att de själva börjar producera de tjänster som de behöver och som de inte längre kan upphandla hos anknutna enheter eller för vilka det inte finns någon alternativ leverantör på marknaden.

Det är dock anmärkningsvärt att både stora städer och små kommuner anser kravet på ägarandel vara ogrundat och skadligt. Lagändringen tvingar fram en upplösning av omfattande och kostnadseffektiva bolagsbaserade samarbetsorganisationer som tillhandahåller stödtjänster till kommuner och välfärdsområden inom bland annat IKT, mathållning, löneutbetalning och tvättertjänster.

Stora anknutna enheter måste splittras upp och då går stordriftsfördelar förlorade. Konsekvenserna av ändringarna drabbar hårdast små och avlägsna kommuner som inte har resurser att konkurransutsätta tjänsterna eller som inte hittar alternativ på marknaden.

Betänkande Reservation 2

Enligt Konkurrens- och konsumentverkets bedömning är det sannolikt att de största ägarna kvarstår som ägare i anknutna enheter, medan de minsta ägarna tvingas avstå från sitt ägande och söka alternativa lösningar för sin tjänsteproduktion.

Det föreslagna kravet på ett minimi innehav på 10 procent innebär ett betydande ingrepp i den kommunala självstyrelse som tryggas i 121 § i grundlagen.

Regeringens krav på 10 procent minimi innehav grundar sig inte på någon evidensbaserad kunskap eller EU:s krav, utan på den samlingspartistiska regeringens godtycke.

Sarastia- och Tiera-fallen, där man bröt mot bestämmelserna om konkurrensutsättning, används som motivering till att införa ett krav på minimi innehav, trots att fallen redan lett till korrigeringar. Behovet av ändring i upphandlingslagen har alltså delvis motiverats med situationer som redan under lagberedningen visade sig strida mot gällande lag, och bolagen på marknaden har redan vidtagit åtgärder med anledning av detta.

Ändringskostnaderna till följd av reformen uppgår till 450—600 miljoner euro, vilket drabbar särskilt små och medelstora kommuner. Också i övrigt och särskilt i det nuvarande läget för den offentliga ekonomin är det ohållbart att använda en sådan summa för omställningskostnader, när det inte finns något tvingande behov av att införa ett nytt krav på en minimi ägarandel på 10 procent.

Regeringen har även underlåtit att beakta att den verksamhet som nu delvis önskas flyttas till marknaden i praktiken redan köps på marknaden. Dessutom utgör servicebehovet hos de stora ägare som förblir delägare i anknutna enheter volymmässigt en stor del av den totala omsättningen.

För de små kommuner som faller utanför kan detta enligt vissa bedömningar innebära att endast 50—150 miljoner euro av de nuvarande anknutna enheternas omsättning faktiskt överförs till marknaden, eftersom de största och volymmässigt mest betydande ägarna förblir kvar som ägare. Enligt propositionen uppgår de offentliga upphandlingarna till cirka 38 miljarder euro per år. Den andel av detta som överförs till marknaden till följd av att minimi ägarandelen i anknutna enheter ändras skulle vara mycket liten i förhållande till detta.

Detta ökar inte konkurrensen på marknaden på ett avgörande sätt, men orsakar de ovan beskrivna stora omställningskostnaderna, eftersom befintliga upphandlingsbolag måste styckas upp eller deras ägarstruktur annars omorganiseras.

I propositionen hänvisas det till en reform av avfallslagen som senare ska lämnas till riksdagen och där det fastställs ett undantag i förhållande till upphandlingslagen. Detta ökar kommunernas ovisshet i en situation där ingenting garanterar att det planerade förslaget till ändring av avfallslagen kommer till riksdagen och hinner behandlas före utgången av valperioden, varefter det förfaller. Tillvägagångssättet är ett exempel på dålig lagberedning.

Särskilt problematisk är produktionen av kritiska eller strategiska tjänster som inte längre skulle kunna produceras i dagens anknutna enheter, som inte berörs av strikta krav på minimi ägarandel.

Betänkande Reservation 2

Sådana tjänster är till exempel ekonomi-, löne- och personalförvaltning, inklusive upphandlande enheters egen personaluthyrning, juridiska tjänster, upphandlingstjänster samt IKT-tjänster.

I propositionen föreslås en kort övergångstid på ungefär ett år (enligt huvudregeln fram till 30.6.2027 och inom hälso- och sjukvården fram till 2029). Övergångsperioden bör vara klart längre, till exempel 3 år.

Överkommunala turist- och näringsbolag riskerar att hamna i svårigheter

I utskottets betänkande, som beretts under ledning av regeringspartierna, konstateras att det i några sakkunnigyttranden föreslås att tillämpningsområdet för undantagsbestämmelsen utöver höjningen av omsättningsgränsen utvidgas till att omfatta icke-vinstdrivande allmännyttiga tjänster, så att bland annat kommunala och regionala utvecklingsbolag samt bolag för främjande av turism som fungerar som anknutna enheter omfattas av undantaget.

Kravet på en minimiägarandel på tio procent tillämpas inte på anknutna enheter som har inrättats på grund av allmänt intresse för att producera endast en avgränsad och lagstadgad tjänst eller informationssystem med direkt anknytning till produktionen av en sådan tjänst. Ett ytterligare krav är att en sådan anknuten enhets omsättning inte får överstiga en miljon euro per år och att ett sådant tjänsteavtal som ingåtts med en anknuten enhet får vara i kraft i högst fyra år.

I stället för att genomföra nödvändiga ändringar i undantaget nöjer sig regeringspartierna dock i betänkandet med att hänvisa till arbets- och näringsministeriets tilläggsutredning av den 12 maj 2026 och konstatera att tillämpningsområdet för den föreslagna undantagsbestämmelsen har avsetts vara snävt, så att den möjliggör användning av små anknutna enheter i begränsade fall, såsom i anknutna enheter som har inrättats för bibliotekstjänster och anskaffning av biblioteksmaterial, där den anknutna enhetens verksamhet inte äventyrar marknadens funktion.

Enligt Centern borde allmännyttiga bolag, såsom livskraft- och turistbolag, undantas från kravet på ägarandel i upphandlingslagen, och landskapsomfattande allmännyttiga bolag som stöder tillväxt borde särskilt skyddas. I regeringsprogrammet utlovades att en minimiägarandel som beaktar det allmänna intresset ska fastställas för anknutna enheter. Det allmänna intresset har inte beaktats i det schablonmässiga kravet på en ägarandel på 10 procent.

Turism

Kravet på en ägarandel på 10 procent kan försvaga verksamheten vid till exempel Visit Finland och regionala turistorganisationer och därigenom utvecklingen och marknadsföringen av den finländska turistnäringen. I Finland finns cirka 20 regionala turistorganisationer. De samlar kommuner, turistföretag och andra regionala aktörer i samarbete. Turistföretagen är inte konkurrenter till organisationen Visit Finland, utan det är fråga om ett samarbetspartnerskap.

Små kommuner skulle falla bort från de gemensamma turistbolagen, varvid de regionala samarbetsstrukturerna bryts sönder. Samtidigt försvinner kopplingen till det riksomfattande Visit Finland-systemet.

Betänkande Reservation 2

Som även konstateras i ekonomiutskottets betänkande har i synnerhet mikro- och småföretag i praktiken inte längre möjlighet att marknadsföra sina tjänster lika brett eller att samarbeta med Visit Finland utan stöd av regionorganisationerna.

Näringsbolag

Utvecklingsbolagen är icke-vinstdrivande organisationer som ägs och finansieras av kommunerna och som utvecklar livskraften i regionen, och de flesta av dem verkar inom flera kommuners områden. Över hälften av kommunerna i Finland utför livskraftsarbetet via ett eller flera kommunägda utvecklingsbolag med ställning som anknutna enheter, medan det i resten sköts genom kommunens näringsväsende.

Enligt flera sakkunnigyttranden fungerar dessa utvecklingsbolag, som ägs av flera kommuner och rentav omfattar hela landskapet, som effektiva plattformar för regionens livskraftsarbete.

Utvecklingsbolagen samarbetar redan nu med privata tjänsteproducenter i företagsutvecklingen genom att förmedla och även köpa deras tjänster. Lagförslagets mål att öka upphandlingen på marknaden främjas inte genom att inkludera utvecklingsbolagen i kravet på en ägarandel på 10 procent.

Till följd av det strama kommunalekonomiska läget skulle vissa mindre kommuner kanske inte alls ha möjlighet att avsätta resurser för livskraftsarbetet.

Kravet på ägarandel bör åtminstone inte tillämpas på närings- och turistbolag när de sköter allmännyttiga uppgifter och inte konkurrerar på marknaden.

Social- och hälsovårdstjänster

Tillämpningsområdet bör även omfatta ett undantag så att kravet inte tillämpas på sådana anknutna enheter som producerar social- och hälsovårdstjänster som hör till de upphandlande enheternas organiseringsansvar, och i synnerhet inte specialiserad sjukvård. Detta möjliggör även i fortsättningen ett ändamålsenligt och kostnadseffektivt samarbete i aktiebolagsform mellan välfärdsområdena vid produktion av dessa lagstadgade tjänster. Det möjliggör till exempel upphandling av protesoperationer från Coxa eller tjänster från Hjärtsjukhuset utan krav på en ägarandel på 10 procent.

I sakkunnigyttranden uttrycktes oro över att kravet på en minimiägarandel i anknutna enheter kan äventyra patientsäkerheten, eftersom det för närvarande inte finns något utbud på marknaden för laboratorietjänster, blodcentralsverksamhet och krävande specialiserad sjukvård dygnet runt eller med tillräcklig svarstid.

Inte heller dessa farhågor har regeringen tagit på allvar. Det är inte heller i detta avseende det tillräckligt att ekonomiutskottet enbart anser det vara viktigt att följa ändringsförslagets konsekvenser för social- och hälsovårdssektorn, eftersom risken för problem är uppenbar redan under uppföljningstiden.

Betänkande Reservation 2

Konkurrens- och konsumentverkets resurser

Om upphandlingslagen innehåller vissa undantag från kravet på en ägarandel på 10 procent, behövs det ett förfarande för att fastställa dessa undantag. Till exempel skulle Konkurrens- och konsumentverket behöva en undantagskanal, som också måste tilldelas resurser. Det förutsätter att verkets kompetens kompletteras. Konkurrens- och konsumentverket skulle bevilja undantag från upphandlingslagens krav, eftersom marknadsbrist eller bolagets allmännyttiga roll förekommer inom sektorer såsom specialiserad sjukvård, där någon marknad inte finns.

Konkurrens- och konsumentverket anser dock inte att det är ändamålsenligt, resursmässigt förnuftigt eller ens möjligt att verka som en separat tillståndsmyndighet för regleringen om anknutna enheter i upphandlingslagen och i enskilda fall på förhand ta ställning till marknadsbristsituationer eller verksamhetens eller uppgiftens allmännyttighet.

Verket utövar tillsyn över efterlevnaden av upphandlingslagen, och innehållet i tillsynen över offentliga upphandlingar definieras i upphandlingslagen och dess förarbeten. För närvarande är syftet med tillsynen över upphandlingar i första hand att ingripa i direktupphandlingar som genomförts helt i strid med lagens bestämmelser och som inte alls har annonserats, samt i andra allvarliga förfarandemässigt grovt felaktiga eller diskriminerande upphandlingar som kan jämföras med direktupphandlingar. Tillsynen sker i praktiken i efterhand.

Beviljande av undantag skulle kräva omfattande utredningar och noggranna bedömningar av undantagens konsekvenser. Verket har varken resurser eller kompetens för en sådan förhandsprövning av undantagstillstånd. Konkurrens- och konsumentverket påpekar också att förutsättningarna för undantag, såsom allmännyttighet, i så fall måste definieras exakt redan i lagen. Det är inte ändamålsenligt att ge verket prövningsrätt i fråga om förutsättningarna.

Verkets resurser och kompetens måste alltså stärkas till följd av den nya och från tidigare uppgifter avvikande uppgiften. Det kräver ytterligare beredning.

Alternativt bör man avstå från en procentuell minimiägarandel och bereda en laghelhet utan ett sådant krav.

Lägre tröskel för marknadsundersökning

För upphandlingar som överstiger tio miljoner euro föreskrivs en skyldighet att genomföra en analys där upphandlingsmodellens lämplighet bedöms och kostnader förutses. Det är motiverat att göra en sådan analys, och den kan göras vid beredningen av upphandlingen i samband med marknadsundersökningen och andra riktlinjer som hänför sig till upphandlingen.

I praktiken föreslås det i propositionen att bestämmelserna om marknadsundersökning i 65 § i upphandlingslagen ändras så att det föreslagna 2 mom. formuleras så att det i praktiken inte förpliktar de upphandlande enheterna till någonting. Det är snarare fråga om informationsstyrning som har lyfts upp på lagnivå.

Betänkande Reservation 2

Det är vid nästan varje upphandling klokt att göra en marknadsundersökning, men i synnerhet stora upphandlingar bör utföras med största omsorg. Marknadsundersökningen är en väsentlig del av en omsorgsfull upphandlingsprocess.

Med hjälp av en god undersökning kan upphandlaren till exempel undvika uteslutande villkor, planera upphandlingen så att den är attraktiv för en större krets av anbudsgivare och tidslägga upphandlingen så att den är lockande för leverantörerna.

Marknadsundersökning är ett gott sätt att öka konkurrensen, men inte det enda. Skyldigheten att göra en undersökning tvingar i sig inte heller till att beakta den information som inhämtats vid kartläggningen.

Bestämmelsen om marknadsundersökning bör vara exakt i stället för bara utgöra vag styrning, eftersom den förpliktar den upphandlande enheten att göra något för att fullgöra en lagstadgad skyldighet.

Den nedre gränsen för marknadsundersökning kunde sänkas från föreslagna 10 miljoner euro till exempelvis 1 miljon euro.

Cybersäkerheten måste tas på allvar

Om propositionen godkänns är den en betydande säkerhetsrisk, särskilt i det nuvarande geopolitiska läget och med tanke på den snabba utvecklingen inom AI.

Även i ekonomiutskottets betänkande konstateras det att enligt förvaltningsutskottets utlåtande (FvUU 9/2026 rd) och vissa sakkunnigyttranden är det föreslagna kravet på minimiägarandel i anknutna enheter utmanande och försvagar sannolikt nivån på cybersäkerheten till följd av fragmentering av servicestrukturen, sårbarheter i övergångsskedet samt en försvagning av kompetens och kapacitet. Dessutom ökar kostnaderna och riskerna i fråga om tillgången till tjänster åtminstone initialt, särskilt när det gäller kontinuerliga cybersäkerhetstjänster såsom övervakning dygnet runt.

Enligt Centern är det inte tillräckligt att ekonomiutskottet i sitt betänkande enbart anser det vara mycket viktigt att konsekvenserna av förslaget för cybersäkerhetens nivå och genomförande följs noggrant. Cybersäkerheten får inte äventyras, utan dess säkerställande måste tas på allvar generellt och i synnerhet i detta geopolitiska läge och när den tekniska utveckling medför snabba omvälvningar. Cybersäkerheten får inte äventyras på grund av regeringens ideologiska projekt.

Propositionens konsekvenser för tjänster inom IKT och dataadministration är de allra mest kritiska. Situationen är allvarlig, eftersom samhällsviktig infrastruktur är beroende av datanät. Anknutna enheter producerar omfattande helheter av IKT-tjänster och tjänsterna kan inte ersättas på marknadsvillkor inom skäligen tid.

Splittringen ses som en betydande cybersäkerhetsrisk särskilt i övergångsfasen, då systemen och tjänsteleverantörerna måste bytas ut, nya konkurrensutsättningar göras och fungerande avtal

Betänkande Reservation 2

hävas. I sakkunnigbedömningarna har just byten av tjänsteleverantör identifierats som tidpunkter då sårbarheter, felaktiga konfigurationer och attacker är mest sannolika.

I flera yttranden betonas att kommunerna och små upphandlande enheter inte har tillräcklig kompetens för att självständigt konkurransutsätta och övervaka krävande cybersäkerhets- och IKT-helheter.

Det är också oroväckande att små kommuner inte nödvändigtvis har egen cybersäkerhetspersonal, utan ansvaret kan spridas på personer som inte har ingående teknisk sakkunskap i cybersäkerhetsfrågor.

En enskild kommun eller ens ett medelstort välfärdsområde har inte resurser att konkurrera om de bästa IKT-arkitekterna eller cybersäkerhetsexperterna. Genom att koncentrera tjänsterna till en gemensamt ägd anknuten enhet säkerställs upphandlingskompetens inom IKT-området och annan kritisk kompetens, systemens kompatibilitet och hanteringen av cybersäkerheten.

Lagförslaget bedöms också öka beroendet av stora internationella IKT-aktörer, om små och medelstora kommuner inte kan vara självständiga köpare. Detta kan inskränka den nationella beslutanderätten i cybersäkerhetsfrågor och öka sårbarheten i krissituationer om tjänsterna, datahanteringen och kompetensen koncentreras till aktörer utanför Finlands gränser.

Sakkunniga anser också att konsekvenserna för IKT-systemen inom social- och hälsovården är ett särskilt allvarligt problem, eftersom känsliga patientuppgifter behandlas i dem och avbrott eller dataläckor direkt kan äventyra patientsäkerheten.

Flera av dem som lämnat yttranden anser att övergångstiderna i lagförslaget är otillräckliga med tanke på cybersäkerheten

Cybersäkerheten får inte äventyras.

Mathållning

Lagförslaget och särskilt den föreslagna ägarandelen på tio procent som gäller anknutna enheter kommer att ha allvarliga och kostsamma konsekvenser för ordnandet av kommunala funktioner och till och med för försörjningsberedskapen när det gäller den livsmedelsförsörjning som kommunerna ordnar.

Även om propositionens syfte är att öka konkurrensen och att åstadkomma besparingar, är konsekvenserna särskilt för kommunerna de helt motsatta. Den ökar kostnaderna men inte konkurrensen och försvagar särskilt små livsmedelsproducenters möjligheter att i fortsättningen erbjuda sina produkter till kommunernas måltidstjänster.

Propositionen motsvarar inte de mål för bestämmelserna om den offentliga livsmedelsupphandlingen som den parlamentariska styrgruppen ställt upp. Principerna för god upphandling bör göras mer förpliktande i upphandlingslagen, så att de inte förblir enbart mål. Lagen bör styra upphandlande enheter så att upphandlingarna av livsmedel och måltidstjänster

Betänkande Reservation 2

iakttar hållbara och lagenliga produktionssätt. Inhemska och utländska produkter måste behandlas lika genom att av båda förutsätta samma produktionssätt, vilket också stärker försörjningsberedskapen. Dessutom bör kvaliteten vara det primära kriteriet vid upphandlingarna, eftersom kvalitetskriterier utan tydlig bindande verkan lätt får ge vika för priset.

Kravet på en minimiägarandel på 10 procent skulle till exempel gälla cirka 20 cateringbolag som ägs gemensamt av kommuner och välfärdsområden. Fördelarna med reformen är oklara och står inte i proportion till den arbetsmängd och de kostnader som omstruktureringen av tjänsterna medför.

Små kommuner drabbas särskilt mycket av den föreslagna regleringen. Det är inte klokt eller nödvändigtvis ens möjligt för en liten kommun att tillhandahålla måltidstjänsterna ensam. En begränsning av ordnandet av tjänsterna via anknutna enheter hindrar de volymfördelar som centralisering medför. Att anlita lokala cateringbolag garanterar också att närproducerade och ekologiska livsmedel används och upphandlas i stor omfattning. Om en liten kommun på grund av den ändring som gäller anknutna enheter tvingas avstå från sitt nuvarande sätt att ordna tjänsterna, syns det omedelbart i vardagen i skolorna, småbarnspedagogiken och äldreomsorgen.

Enbart ägararrangemangen, för att inte tala om övrig omorganisering av tjänsterna, leder till avsevärda ekonomiska konsekvenser i kommunerna. Aktieinnehavet utgör en betydande kostnadspost särskilt i anknutna enheter med betydande egendom eller balansvärde. Sådan egendom är bland annat de köksinvesteringar som gjorts runtom i Finland för att säkerställa cateringbolagens regionala verksamhet. För att möjliggöra ägararrangemangen tvingas kommunerna ansöka om tilläggsfinansiering i form av lån och andra finansieringslösningar som i det nuvarande ekonomiska läget inte annars skulle behövas.

Även Hyvil, som representerar välfärdsområdena, förhåller sig kritiskt till propositionen och anser det nödvändigt att kommunerna ersätts för de kostnader som propositionen medför. Dessutom konstaterar Hyvil att om regeringen genomför den nu planerade ändringen, det vill säga kravet på en minimiägarandel i anknutna enheter, blir det betydligt svårare att regionalt ordna måltidstjänsterna. Ordnandet av måltidstjänsterna är en del av välfärdsområdenas beredskap och försörjningsberedskap och kräver särskild kompetens och näringskunskap för att kunna beakta specialkost. Det är därför möjligt att välfärdsområdet ordnar måltidstjänsterna i egen regi, om det inte går att ordna dem via en egen anknuten enhet. Det medför stora ändringskostnader men ger inte upphov till någon ny marknad.

Lokalt tillhandahållna måltidstjänster är en del av den finländska försörjningsberedskapen. Det är ytterst viktigt att särskilt beakta livsmedelsupphandlingarna som en del av försörjningsberedskapen och beredskapen. Lokala kök tryggar leveranssäkerheten för mat också under undantagsförhållanden. När en offentligt ägd cateringtjänst levererar mat till pensionärer och barn på olika institutioner, är det fråga om produktion i industriell skala med 15 000—40 000 matportioner varje dag.

Betänkande Reservation 2

Lagstiftningen blir mer komplicerad

Upphandlingslagen baserar sig på EU:s upphandlingsdirektiv, som kommissionen för närvarande ser över. Det finns starka önskemål om ändringar i upphandlingsdirektivet, och ändringarna kommer att ha direkta konsekvenser för den finska upphandlingslagstiftningen. Tidpunkten för den förändring i användningen av anknutna enheter som regeringen nu föreslår är besvärlig i förhållande till förslaget till ändring av direktivet. Kommissionen kommer att lägga fram sitt utkast till direktiv i juni 2026. Det är oändamålsenligt att besluta om en betydande ändring i den nationella upphandlingslagen just när innehållet i direktivet håller på att klarna.

Som resultat av Europeiska kommissionens offentliga samråd om revideringen av upphandlingsdirektiven konstaterades att upphandlingsbestämmelserna bör förenklas och förtydligas. Även Europeiska revisionsrätten har bedömt att målet i upphandlingsdirektivreformen 2014 att förenkla och förkorta upphandlingsförfarandena inte har nåtts. Även riksdagen har fäst uppmärksamhet vid behovet av att förenkla upphandlingslagstiftningen. Den nu aktuella propositionen främjar inte dessa mål utan leder till ökad och mer komplex reglering.

Avslutningsvis

Det centrala problemet i propositionen är det i regeringsprogrammet inskrivna kravet på en minimiägarandel på 10 procent för användning av anknutna enheter samt den korta övergångstid som är kopplad till detta. Detta utgör ett betydande hot särskilt mot små kommuners ekonomi, tjänsteproduktion och mot cybersäkerheten i ett bredare perspektiv än enbart små kommuner samt mot ett kostnadseffektivt livskraftssamarbete.

Eftersom kravet på minimiägarandel utgör den centrala frågan i lagändringen och inte kan godtas av de många skäl som behandlats ovan, bör hela lagförslaget återföras till statsrådet för ny beredning.

Förslag

Vi föreslår

att riksdagen förkastar lagförslag 1–4.

och att riksdagen godkänner fyra uttalanden. (Reservationens förslag till uttalanden)

Reservationens förslag till uttalanden

1. Riksdagen förutsätter att regeringen bereder lagförslagen om upphandlingslagen på nytt så att konkurrensen i enlighet med målet för revideringen av upphandlingslagen faktiskt ökar, bland annat genom att effektivisera serviceproduktionen och göra den mer kostnadseffektiv samt genom att stärka den regionala livskraften.

**Betänkande
Reservation 2**

2. Riksdagen förutsätter att regeringen bereder lagförslaget om en reform av upphandlingslagen på nytt utan krav på en ägarandel på tio procent i anknutna enheter.

3. Riksdagen förutsätter att regeringen bereder en behövlig proposition genom vilken den nedre gränsen för bestämmelserna om marknadsundersökning sänks till en miljon euro och samtidigt bedömer behovet av att skärpa beaktandet av marknadsundersökningen när upphandlingen genomförs.

4. Riksdagen förutsätter att regeringen i den nya beredningen säkerställer cyber- och informationssäkerheten.

Helsingfors 27.5.2026

Hilkka Kemppi cent
Timo Mehtälä cent

Betänkande Reservation 3

Reservation 3

Motivering

I propositionen föreslås det ändringar i lagen om offentlig upphandling och koncession samt i lagar som har samband med den. Syftet med propositionen är att öka effektiviteten i offentliga upphandlingar, förbättra marknadernas funktion, stärka små och medelstora företags möjligheter att delta i anbudsförfaranden samt effektivisera användningen av offentliga medel. Målen är värda att understödja. Ett lyckat genomförande av offentliga upphandlingar är viktigt både med tanke på den offentliga ekonomin, tjänsternas användare och välfungerande marknader.

Regleringen om anknutna enheter

Den reglering om minimiägarandel i anknutna enheter som ingår i propositionen är i många avseenden problematisk. I propositionen föreslås det att en upphandling hos en anknuten enhet i regel ska förutsätta en ägarandel på minst 10 procent. Målet att begränsa användningen av anknutna enheter i situationer där det finns fungerande privat tjänsteutbud på marknaden är i sig förståeligt. Det valda medlet är dock alltför schablonmässigt och beaktar inte i tillräcklig grad särdragen hos olika sektorer, kommuner, välfärdsområden och regionala samarbetsstrukturer.

Den omfattande användningen av anknutna enheter beror inte enbart på upphandlande enheters strävan att undvika konkurrensutsättning. Enligt sakkunnigyttrandena har utvecklingen också delvis styrts av tidigare nationell reglering, som är betydligt strängare än direktivets gräns för försäljning till utomstående. Det har lett till att även upphandlande enheter som använder tjänster i liten omfattning har blivit ägare till anknutna enheter.

Det är motiverat att ingripa i missbruk av anknutna enheter. Detta kan dock i första hand göras genom att stärka tillsynen, bedömningen av det faktiska bestämmande inflytandet och ägarstyrningen. Konkurrens- och konsumentverkets tillsyn har en central roll när det gäller att identifiera och ingripa i missbruk av ställningen som anknuten enhet. Samtidigt måste ägarstyrningens betydelse stärkas i kommuner och andra upphandlande enheter, så att bestämmande inflytande i anknutna enheter förverkligas i praktiken och inte stannar vid en formell nivå.

Revideringen av EU:s upphandlingsdirektiv

Tidpunkten för propositionen är problematisk. Upphandlingslagen baserar sig på EU:s upphandlingsdirektiv, som kommissionen för närvarande ser över. Kommissionens utkast till direktiv väntas bli färdigt redan sommaren 2026. Det är inte ändamålsenligt att nationellt genomföra en så betydande och vittsyftande ändring i ett läge där innehållet i EU-regleringen just håller på att ändras, eftersom en direktivreform kan få direkta och betydande konsekvenser för den nationella upphandlingslagstiftningen.

Betänkande Reservation 3

Specialiserad sjukvård

Propositionen är särskilt problematisk med tanke på den specialiserade sjukvården. Inom den specialiserade sjukvården är användningen av anknutna enheter inte en sedvanlig fråga om administrativa stödtjänster, utan hänger samman med patientsäkerhet, vårdkedjornas funktion, koncentration av specialkompetens och samarbetet mellan välfärdsområden. I propositionen konstateras det att de anknutna enheterna har en etablerad och central roll i produktionen av lagstadgade tjänster, såsom den specialiserade sjukvårdens kliniska kärnfunktioner, och i ordnandet av tjänster som kräver specialkompetens och beredskap och som koncentrerats till universitetssjukhusen.

Trots detta beaktar propositionen inte i tillräcklig grad den specialiserade sjukvården eller det faktum att det för många tjänster inte finns några ersättande privata marknader — och sannolikt inte heller kommer att uppstå några. De särdrag som är förknippade med kliniska kärnfunktioner inom den specialiserade sjukvården, diagnostik, bilddiagnostik, laboratorietjänster, specialkirurgi och andra samarbetsstrukturer som är nödvändiga med tanke på patientsäkerheten måste beaktas bättre. Dessa funktioner bör inte underställas en schablonmässig ägarandelsgräns på ett sätt som kan äventyra kontinuiteten i vården eller öka riskerna i samband med välfärdsområdenas organiseringsansvar.

Cybersäkerhet

Även ur cybersäkerhetssynpunkt är propositionen bristfällig. Kommunernas, välfärdsområdenas och andra offentliga aktörers tjänster är starkt beroende av informationssystem, vars driftsäkerhet och säkerhet utgör en del av samhällets kritiska infrastruktur. Cybersäkerheten kan inte behandlas som en vanlig marknadstjänst. Det handlar inte bara om medborgarnas dataskydd och informationssäkerhet, utan ytterst om nationell säkerhet.

Särskilt små kommuner har i praktiken inte möjlighet att på egen hand säkerställa den kompetens, personalresurser och de strukturer som upprätthållandet av cybersäkerhet förutsätter. I propositionens konsekvensbedömningar konstateras det att de anknutna enheterna i fråga om IKT-infrastruktur och IKT-tjänster har en avgörande roll för att trygga kontinuiteten i kundernas funktioner och att IKT-infrastrukturen och IKT-tjänsterna med tanke på cybersäkerheten utgör en helhet som inte enkelt kan delas upp. Fragmentering av tjänster kan skapa nya säkerhetsluckor, öka sårbarheten och särskilt försvaga små kommuners förmåga att möta de växande cybersäkerhetskraven.

Därför måste särskild uppmärksamhet fästas vid IKT- och cybersäkerhetstjänsterna. Främjandet av marknadens funktion får inte leda till att den offentliga sektorns förmåga att skydda sina informationssystem och trygga kontinuiteten i de kritiska tjänsterna försvagas.

Främjande av turismen

Propositionen beaktar inte heller i tillräcklig utsträckning särdragen i främjandet av turismen. De regionala turistorganisationerna, Visit Finland, de regionala utvecklingsbolagen och andra gemensamma kommunala eller regionala utvecklings- och marknadsföringsbolag för turismen

Betänkande Reservation 3

konkurrerar i princip inte med turistföretagen, utan samlar aktörerna i regionen till gemensam marknadsföring, internationalisering och utveckling av turismen. På så sätt skapar de tvärtom förutsättningar för privata turistföretags tillväxt och för regionernas livskraft.

I den internationella turistmarknadsföringen uppstår genomslagskraft genom att resurserna samlas till tillräckligt stora och identifierbara helheter. Enskilda kommuners separata verksamhet splittrar resurserna, ökar den administrativa belastningen och leder till överlappande upphandlingar.

Det nu föreslagna kravet på en minimiägarandel på 10 procent styr utvecklingen i motsatt riktning. Det kan fragmentera främjandet av turism på kommunnivå, försvaga de regionala turistorganisationernas genomslagskraft och försvåra tillträdet till internationella marknader.

Avslutningsvis

Syftet med de ändringsförslag som läggs fram i denna reservation är att mer precist avgränsa kravet på en minimiägarandel på 10 procent i anknutna enheter till de situationer där regleringen syftar till att förbättra marknadernas funktion, samt att samtidigt förebygga onödiga skador på samarbetsstrukturer som är nödvändiga med tanke på det allmänna intresset. De föreslagna ändringarna beaktar också bättre situationer där marknadsmässiga alternativ endast finns i begränsad omfattning eller inte alls.

Den föreslagna övergångsperioden för ikraftträdandet av bestämmelserna om anknutna enheter är otillräcklig. Propositionens konsekvenser kan i många avseenden vara oförutsebara och leda till betydande merkostnader för kommunerna eller välfärdsområdena.

Propositionens mål att öka konkurrensen och effektivisera användningen av offentliga medel är välkomna. Dessa mål får dock inte främjas på ett sätt som försvagar de samarbetsstrukturer som är nödvändiga med tanke på patientsäkerheten, cybersäkerheten eller den regionala livskraften. Regleringen om anknutna enheter ska ingripa i missbruk och arrangemang som faktiskt skadar marknaden, men samtidigt måste den identifiera situationer där samarbete vid upphandlingar är antingen nödvändigt eller tjänar det allmänna intresset utan att i onödan hämma marknadsverksamheten.

Förslag

Jag föreslår

*att riksdagen godkänner lagförslagen enligt betänkandet men 15 § och ikraftträdandebestämmelsen i lagförslag 1 med ändringar (**Reservationens ändringsförslag**),*

*och att riksdagen godkänner två uttalanden. (**Reservationens förslag till uttalanden**)*

Betänkande Reservation 3

Reservationens ändringsförslag

1. Lagen om ändring av lagen om offentlig upphandling och koncession

---

15 §

Upphandling hos enheter anknutna till den upphandlande enheten

---

Utöver vad som föreskrivs i 1 mom. är en förutsättning för användning av en anknuten enhet **som drivs i aktiebolagsform** att den upphandlande enhetens ägarandel i den anknutna enheten är minst 10 procent, ~~till vilken räknas ägarandelen i den anknutna enhetens moderbolag samt i den anknutna enhetens dotter- och intressebolag.~~

Denna lag tillämpas inte på situationer där en anknuten enhet som är en upphandlande enhet gör en upphandling hos en upphandlande enhet som **ensam** utövar ett bestämmande inflytande över den eller hos en annan anknuten enhet som samma upphandlande enhet utövar bestämmande inflytande över.

Den förutsättning för användning av en anknuten enhet som föreskrivs i 2 mom. tillämpas inte på sådana anknutna enheter som har inrättats på grund av allmänt intresse för att producera endast en avgränsad ~~och lagstadgad~~ tjänst eller **sådana** informationssystem med direkt anknytning till produktionen av en sådan tjänst **som inte är av industriell eller kommersiell art**. En sådan anknuten enhets omsättning får inte överstiga ~~en~~ **15 miljoner** euro per år. Ett sådant tjänsteavtal som ingåtts med en anknuten enhet får vara i kraft i högst fyra år.

Ikraftträdande

Denna lag träder i kraft den 20 . Lagens 75 § 1 mom. och 125 § 1 mom. träder dock i kraft först den 1 oktober 2026.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2025. Lagens 75 § 1 mom. och 125 § 1 mom. träder dock i kraft först den 1 oktober 2026.

Bestämmelserna i 15 § 2 mom. tillämpas från och med den 1 juli **2028**. Det momentet tillämpas dock först från och med den 1 juli **2030** på sådana anknutna enheter vars huvudsakliga syfte är att producera lagstadgade hälso- och sjukvårdstjänster som direkt upprätthåller liv och hälsa eller sådana centraliserade tjänster inom den specialiserade hälso- och sjukvården som anges i hälso- och sjukvårdslagen (1326/2010), eller informationssystem för produktion av dessa tjänster.

Oberoende av den förutsättning för anlåtande av en anknuten enhet som föreskrivs i 15 § 2 mom. i denna lag får den upphandlande enheten fram till den 30 september **2027** ingå nya tidsbundna avtal som avses i nämnda paragraf med sin anknutna enhet. Giltighetstiden för dessa avtal får vara högst ett år.

Om den förutsättning för användning av en anknuten enhet som föreskrivs i 15 § 2 mom. inte uppfylls, får den upphandlande enheten till och med den 30 juni **2028** utnyttja kontrakt som den ingått med sin anknutna enhet före ikraftträdandet av denna lag. Den upphandlande enheten ska säga upp sådana kontrakt så att de upphör senast den nämnda dagen. Om en uppsägning av ett

Betänkande Reservation 3

kontrakt skulle ha exceptionellt oskäligen följd eller en uppsägning av ett kontrakt är förenad med betydande ekonomiska risker, kan kontraktet dock av tvingande hänsyn till det allmänna intresset sägas upp så att det upphör senast den 30 juni 2031. Den upphandlande enheten ska senast den 30 september 2027 göra en anmälan om ett sådant kontrakt till Statskontoret. Statskontoret publicerar uppgifter om anmälningar på sin webbplats.

På upphandlingsförfaranden som inletts före denna lags ikraftträdande och som var anhängiga vid ikraftträdandet tillämpas de bestämmelser som gällde vid ikraftträdandet.

Reservationens förslag till uttalanden

1. Riksdagen förutsätter att genomförandet av regleringen följs särskilt med avseende på hur den påverkar cybersäkerheten och att statsrådet vid behov förelägger riksdagen en korrigerande proposition för att trygga cybersäkerheten.

2. Riksdagen förutsätter att regeringen säkerställer att tjänsterna inom den specialiserade sjukvården tillhandahålls inom alla välfärdsområden, vid behov genom att lämna en ny proposition till riksdagen.

Helsingfors 27.5.2026

Oras Tynkkynen gröna

Betänkande Reservation 4

Reservation 4

Motivering

Upphandlingslagen fastställer på vilka villkor kommuner och välfärdsområden kan köpa produkter och tjänster. För närvarande möjliggör upphandlingslagen upphandlingar utan konkurrensutsättning hos kommunens eller välfärdsområdets egna anknutna enheter, det vill säga så kallade in-house-bolag. I propositionen föreslås det att 15 § i upphandlingslagen ändras så att en förutsättning för att använda det egna bolaget i fortsättningen är att kommunens eller välfärdsområdets ägarandel i bolaget uppgår till minst tio procent. I propositionen föreslås det också att gränserna för anknutna enheters försäljning till utomstående harmoniseras till högst fem procent och högst 500 000 euro av in-house-bolagens omsättning. Dessutom skärps lagstiftningen så att upphandling av anknutna enheter kan göras endast när det är totalekonomiskt mer fördelaktigt än de alternativ som finns på marknaden eller när någon annan omständighet av centralt allmänt intresse inverkar. Syftet med regeringens proposition är alltså att öka privata företags möjligheter att delta i offentliga anbudsförfaranden.

För närvarande erbjuder cirka 2 700 in-house-bolag kommuninvånarna till exempel måltidstjänster, it-tjänster, tekniska lösningar, fastighetservice eller andra stödfunktioner. Propositionen innebär att dessa fungerande upphandlingskedjor måste avvecklas, vilket kommer att märkas i de tjänster som invånarna i kommunerna och välfärdsområdena får.

Enligt förslaget fogas till upphandlingslagen och försörjningslagen dessutom en bestämmelse enligt vilken en lagakraftvunnen dom för grovt bokföringsbrott och för vissa miljöbrott utgör en obligatorisk grund för uteslutning av en anbudsgivare. Därför föreslås det också att straffregisterlagen ändras. Dessutom ska de upphandlande enheternas rätt att få uppgifter om byte av underleverantörer och resurser, när obligatoriska eller av prövning beroende grunder för uteslutning kan tillämpas på dem, förtydligas.

Med undantag för bestämmelserna om brott är regeringens proposition med förslag om upphandlingslagen mycket problematisk. Propositionen fortsätter en lång historia av utläggnings- och privatiseringspolitik inom den lokala förvaltningen i Finland. De förändringar som görs i effektivitetens namn kommer i praktiken att medföra betydande ekonomiska kostnader och andra problem vid ordnandet av offentliga upphandlingar. Propositionen undergräver kommunernas och välfärdsområdenas grundlagsfästa självstyrelse och möjlighet att besluta om sin ekonomi. Därtill beaktas inte riskerna för arbetstagarnas rättigheter i tillräcklig utsträckning, och propositionen utesluter i sin nuvarande form inte heller tvivelaktiga aktörer från offentliga upphandlingar i detta avseende.

Propositionen om upphandlingslagen fortsätter den ideologiska linjen med utläggningar och privatisering

Regeringens proposition fortsätter en lång utveckling där lokalförvaltningen har utsatts för utläggningstryck i effektivitetens namn. Sedan 1990-talet har staten utökat kommunernas uppgifter, reglering och tillsyn samt strävat efter att koncentrera ordnandet av tjänster till större

Betänkande Reservation 4

kommuner, samarbetsområden och regionala strukturer. Reformerna har motiverats bland annat med hållbarhetsunderskott, effektivitet och produktivitet, men följden har varit att den kommunala självstyrelsen och den lokala valfriheten har begränsats. Kommunerna har också ålagts att bidra till att stärka den offentliga ekonomin, vilket till exempel har inneburit nedskärningar i statsandelarna. Kommunerna har kraftigt styrts till att dämpa kostnader och reformera serviceproduktionen genom beställar-utförarmodeller, servicesedlar, samservice och digitala tjänster. Kommunerna har också länge, på ideologiska grunder, styrts till att konkurransutsätta och bolagisera sina tjänster. Med tiden har kommunerna övergått till en allt mer nätverksbaserad serviceproduktion, där tjänster konkurransutsätts och produceras i samarbete med andra kommuner, privata företag och den tredje sektorn.

Under de senaste åren har kommunerna och välfärdsområdena lagt ut verksamhet på affärsverk och kommunägda aktiebolag. Kommunernas egen serviceproduktion sker numera ofta i form av in-house-bolag. Som Kommunförbundet påpekar i sitt yttrande är den grundläggande orsaken till den nuvarande omfattande användningen av anknutna enheter de nationella begränsningar som tidigare införts i regleringen om anknutna enheter. Att den nationella gränsen för försäljning till utomstående har fastställdes till 5 procent i stället för upphandlingsdirektivets 20 procent har lett till att även upphandlande enheter som använt tjänster i liten omfattning under de senaste åren har blivit ägare till anknutna enheter. Denna utveckling var förutsebar redan när den exceptionellt låga gränsen för försäljning till utomstående fastställdes.

Lagförslaget kommer att medföra stora ekonomiska kostnader för kommunerna och välfärdsområdena

Även om lagändringarna i propositionen motiveras med effektivitet, kommer de i praktiken att medföra betydande ekonomiska kostnader redan på kort sikt. Bedömningarna av eventuella besparingar på lång sikt vilar på mycket osäker grund.

Reformen medför betydande merkostnader för välfärdsområdena och kommunerna. Genomförandet av ändringen i fråga om anknutna enheter på det sätt som föreslås i 15 § i upphandlingslagen innebär i praktiken antingen företagsomstruktureringar som medför merkostnader, överföring av verksamheten till egen verksamhet eller anskaffning av tjänster på marknaden, om detta är möjligt. Fackförbundet JHL bedömer att hela lagförslaget höjer kommunernas och den offentliga sektorns kostnader med minst 600 miljoner euro och i värsta fall med upp till 3 miljarder euro. Kostnader uppstår bland annat genom avveckling av befintliga tjänster, ny konkurransutsättning, marknadskartläggningar, fler upphandlingar, aktieaffärer, avtalsändringar samt överlappande personal- och avtalskostnader under omställningsfasen. Att ta tillbaka utlagd verksamhet i egen regi skulle på lång sikt kunna vara det ekonomiskt mest fördelaktiga alternativet för kommuner och välfärdsområden, men i nuläget är detta realistiskt möjligt endast för de allra mest välbärgade.

Den föreslagna ändringen kommer att orsaka särskilt betydande ekonomiska förluster och problem för mindre kommuner, som saknar ekonomiska förutsättningar att producera tjänster själva eller att uppnå den minimiägarandel i in-house-bolag som föreslås i lagförslaget. Kommunerna har olika resurser, behov och möjligheter att producera tjänster. Därför varierar också användningen av anknutna enheter i tjänsteproduktionen kraftigt. I synnerhet små och

Betänkande Reservation 4

perifert belägna kommuner hamnar till följd av förändringen i en svår situation på grund av både kompetensbrist och en svag marknadssituation. Små kommuner kämpar redan nu med ekonomiska utmaningar, och reformen förvärrar situationen ytterligare.

I ekonomiutskottets betänkande medges att kravet på en minimiägarandel i anknutna enheter kan medföra utmaningar för ordnandet av tjänster i små kommuner som är belägna långt från tillväxtcentra. Trots problemets omfattning konstateras det i betänkandet endast att genomförandet av regleringen bör bevakas särskilt med avseende på hur den påverkar kommunernas förmåga att ändamålsenligt sköta sina lagstadgade uppgifter och tillgången till tjänster samt att de problem som uppdragas vid uppföljningen bör åtgärdas. Enbart ett uttalande om att följa situationen är helt otillräckligt, eftersom propositionen till denna del kunde ha ändrats till exempel så att kravet på en minsta ägarandel på tio procent inte tillämpas på de minsta kommunerna.

I reservationens ändringsförslag till 15 § i upphandlingslagen föreslår jag att kravet på en minimiägarandel på tio procent slopas och att gränsen för anknutna enheters försäljning till utomstående höjs till de 20 procent som upphandlingsdirektivet tillåter. Denna ändring lindrar det ekonomiska trycket på kommunerna och välfärdsområdena och ökar möjligheterna att ordna tjänsteproduktionen.

Propositionens konstitutionella och andra rättsliga problem

Propositionen undergräver också kommunernas och välfärdsområdenas grundlagsfästa självstyrelse och möjlighet att besluta om sin ekonomi. Det föreslagna kravet på en minimiägarandel på tio procent för anknutna enheter är av betydelse även med tanke på den kommunala självstyrelse som tryggas i 121 § i grundlagen och den jämlikhet som tryggas i 6 § i grundlagen. Som konstaterats har det föreslagna kravet på minimiägarandel en betydande inverkan på kommunernas och välfärdsområdenas faktiska förutsättningar att fullgöra sina skyldigheter samt på deras organiseringsansvar och sätt att producera tjänster.

Enligt grundlagsutskottets etablerade utlåtandep Praxis kan konsekvenserna av ett lagförslag som påverkar kommunernas självstyrelse inte bedömas enbart allmänt och nationellt på hela kommunsektorns nivå, utan effekterna bör också granskas kommunvis, separat för varje kommun. Med tanke på propositionens konsekvenser är det väsentligt att inse att kommunerna skiljer sig avsevärt åt i fråga om storlek, geografiskt läge, ekonomisk struktur och marknadsförhållanden. Konsekvenserna av den föreslagna begränsningen är störst i kommuner vars ekonomiska situation redan är svår och vars faktiska möjligheter att besluta om sin ekonomi redan nu är minst. Propositionens negativa konsekvenser drabbar särskilt mindre kommuner. Den föreslagna regleringen kan i värsta fall leda till att kommunernas lagstadgade tjänster och uppgifter avbryts eller genomförs bristfälligt.

I propositionen hänvisar regeringen till att kommunerna även fortsättningsvis själva kan avgöra om de producerar tjänsterna själva, upphandlar dem hos anknutna enheter eller annars i samarbete med andra kommuner, eller upphandlar dem på den fria marknaden efter konkurrensutsättning. I verkligheten gäller detta inte för sådana små kommuner som saknar ekonomiska förutsättningar att producera tjänster själva eller att uppnå den föreslagna minimiägarandelen i anknutna enheter.

Betänkande Reservation 4

Dessa kommuners beslutanderätt är endast skenbar. Kommunerna kan också vara belägna på i områden där det inte finns någon marknad där de tjänster som behövs kan upphandlas förmånligt. För sådana kommuner kan det föreslagna kravet på minimiägarandel i anknutna enheter, jämfört med den nuvarande regleringen, orsaka betydande ekonomiska förluster och ytterligare begränsa deras självständiga beslutanderätt över den egna ekonomin.

Den mycket låga gräns för in-house-bolagens försäljning till utomstående, som infördes 2016 och som ligger långt under EU-regleringen, har gett upphov till den nuvarande situationen där kommuner och välfärdsområden äger gemensamma bolag med mycket små ägarandelar. I den konstitutionella bedömningen är det av betydelse att den tidigare ändringen var mer begränsad och behandlade kommuner av olika storlek på samma sätt. Den nu aktuella propositionen behandlar däremot kommuner av olika storlek och deras invånare på olika sätt. Den tvingar en betydande del av kommunerna att fatta beslut som äventyrar självstyrelsen särskilt i små kommuner.

Offentlig upphandling, samhällsansvar och arbetstagarnas ställning

De ändringar som regeringen föreslår är också förenade med betydande risker för arbetstagarna. Att tvinga ut tjänster på marknaden har tidigare orsakat problem inte bara för kommunernas ekonomi utan också till exempel för tjänsternas kvalitet och arbetstagarnas anställningsvillkor. Generellt sett ökar priskonkurrens mellan tjänsteproducenter trycket att sänka kostnader genom att pressa löner och arbetsvillkor. Propositionen i sin nuvarande form öppnar för villkorshopping och kan leda till en avsevärd försämring av arbetsvillkoren för arbetstagare som är anställda i kommunägda bolag.

Otillräcklig hänsyn till sociala kriterier i offentliga upphandlingar ökar risken för arbetsrelaterat utnyttjande, särskilt i långa underleverantörskedjor och i företag som använder inhyrd arbetskraft. Underleverantörskedjor kan försämma arbetsförhållandena, säkerheten i arbetet och kvaliteten på tjänsterna. Det bör därför vara förbjudet att använda enbart det billigaste priset som urvalskriterium. Utöver frågor som rör arbetsförhållanden försvagar konkurrens som bygger enbart på priset incitamenten att utveckla verksamheten och skapa innovationer. I propositionen ges de upphandlande enheterna också för stor prövningsrätt i fråga om huruvida anbudsgivarna ska lämna uppgifter om sina underleverantörer.

Upphandlingslagens 77 § bör ändras så att anbudsgivare vid tjänste- och byggupphandlingar alltid ska uppge underleverantörer samt användning av inhyrd arbetskraft. Detta skulle säkerställa att obligatoriska uteslutningsgrunder kan bedömas för alla aktörer som deltar i genomförandet av avtalet. Dessutom bör de obligatoriska uteslutningsgrunderna utvidgas till att som bindande även gälla upphandlingar som understiger EU-tröskelvärdena, så att företag och företagsledare som gjort sig skyldiga till brott effektivare kan hindras från att delta i offentliga upphandlingar.

Om målet verkligen är mer ansvarsfull offentlig upphandling bör uteslutningsgrunderna dessutom kompletteras med de brott som avses i regeringens proposition HE 21/2026 rd och som ännu behandlas i riksdagen, nämligen ocker i arbetslivet och grovt ocker i arbetslivet. Även arbetsbrott riktade mot arbetstagarnas företrädare bör läggas till som obligatoriska

Betänkande Reservation 4

uteslutningsgrunder i 80 § 2 mom. Förslagen om ändringar i 77 och 80 § i upphandlingslagen ingår i reservationens ändringsförslag.

Upphandlingslagen bör också kompletteras med ett särskilt villkor om iakttagande av minimivillkoren i arbetslagstiftningen och kollektivavtal även vid tjänsteupphandlingar som görs av andra än centralförvaltningsmyndigheter. För att stärka det sociala ansvaret och kvaliteten bör upphandlande enheter därtill ges rätt att i avtalen kräva arbetsvillkor som är bättre än minimivillkoren. I reservationens ändringsförslag föreslås det ändringar i 98 § i upphandlingslagen. Dessutom föreslås det att riksdagen godkänner ett uttalande som förpliktar statsrådet att utan dröjsmål lägga fram en proposition genom vilken grunderna för uteslutning enligt 80 § utvidgas till att gälla också upphandlingar som underskrider EU-tröskelvärdena.

Förslag

Jag föreslår

att riksdagen godkänner lagförslag 2—4 enligt betänkandet,

att riksdagen godkänner lagförslag 1 med ändringar, (Reservationens ändringsförslag) och

att riksdagen godkänner fyra uttalanden. (Reservationens förslag till uttalanden)

Reservationens ändringsförslag

1. Lagen om ändring av lagen om offentlig upphandling och koncession

I enlighet med riksdagens beslut

upphävs i lagen om offentlig upphandling och koncession (1397/2016) 107–115 §, av dem 114 § sådan den lyder delvis ändrad i lag 499/2021,

ändras 2 § 1 och 2 mom., 4 § 32 punkten, 15 § 1 och 6 mom. 58 § 1 mom. 6 punkten, 60 § 1 mom. 7 punkten, 65 § 2 mom., 75 § 1 mom., 77 § 1 och 2 mom., 78 §, det inledande stycket i 80 § 1 mom., 80 § 2 och 5 mom., 81 § 1 mom. 11 punkten, 82 § 1 mom., 88 § 4–7 mom., 92 § 2 mom., rubriken för 11 kap., 98 och 99 §, 100 § 1 mom., 101 §, rubriken för 102 §, rubriken för 103 §, 105 § 2 mom., 124 § 1 mom. 11 punkten, 125 § 1 mom., det inledande stycket i 136 § 1 mom., 136 § 2 mom. 5 punkten, det inledande stycket i 141 § 1 mom., 146 § 2 mom. 2 punkten, 150 § 1 mom. samt 154 § 3 mom.,

av dem 60 § 1 mom. 7 punkten, det inledande stycket i 80 § 1 mom. och 88 § 4 mom. sådana de lyder i lag 499/2021 samt 101 § sådan den lyder delvis ändrad i lag 499/2021, och

fogas till 4 § en ny 33 punkt, ~~till 15 § ett nytt 2 mom., varvid de nuvarande 2–5 och det ändrade 6 mom. blir 3–7 mom., till 15 § ett nytt 8 mom.,~~ till 65 § ett nytt 3 mom., till 71 § ett nytt 4 mom., till 81 § 1 mom. en ny 12 punkt, till 100 § ett nytt 3 mom., till lagen en ny 101 a §, till 105 § ett nytt 3 mom., till 106 § ett nytt 2 mom. samt till 124 § 1 mom. en ny 12 punkt som följer:

Betänkande Reservation 4

2 §

(Som i EkUB)

4 §

(Som i EkUB)

15 §

Upphandling hos enheter anknutna till den upphandlande enheten

Denna lag tillämpas inte på upphandling som den upphandlande enheten gör hos anknutna enheter. Med anknutna enheter avses enheter som är formellt fristående från den upphandlande enheten och självständiga med tanke på beslutsfattandet. En förutsättning är dessutom att den upphandlande enheten självständigt eller tillsammans med andra upphandlande enheter utövar ett bestämmande inflytande över den anknutna enheten på samma sätt som över sina egna verksamhetsställen och att den anknutna enheten bedriver högst 20 procent av sin affärsverksamhet tillsammans med andra aktörer än de upphandlande enheter som utövar ett bestämmande inflytande över den. I enheter anknutna till upphandlande enheter får inte finnas annat kapital än de upphandlande enheternas kapital.

~~Utöver vad som föreskrivs i 1 mom. är en förutsättning för användning av en anknuten enhet att den upphandlande enhetens ägarandel i den anknutna enheten är minst 10 procent, till vilken räknas ägarandelen i den anknutna enhetens moderbolag samt i den anknutna enhetens dotter- och intressebolag.~~

Denna lag tillämpas inte på situationer där en anknuten enhet som är en upphandlande enhet gör en upphandling hos en upphandlande enhet som ensam utövar ett bestämmande inflytande över den eller hos en annan anknuten enhet som samma upphandlande enhet utövar uteslutande bestämmande inflytande över.

~~Den förutsättning för användning av en anknuten enhet som föreskrivs i 2 mom. tillämpas inte på sådana anknutna enheter som har inrättats på grund av allmänt intresse för att producera endast en avgränsad och lagstadgad tjänst eller informationssystem med direkt anknytning till produktionen av en sådan tjänst. En sådan anknuten enhets omsättning får inte överstiga en miljon euro per år. Ett sådant tjänsteavtal som ingåtts med en anknuten enhet får vara i kraft i högst fyra år.~~

**Betänkande
Reservation 4**

58 §

(Som i EkUB)

60 §

(Som i EkUB)

65 §

(Som i EkUB)

71 §

(Som i EkUB)

77 §

Underentreprenad

Anbudsgivaren ska i sitt anbud ange vilken del av kontrakten som den avser lägga ut på tredje part eller utföra med hyrd arbetskraft, samt vilka underleverantörer som föreslås. Ett sådant meddelande begränsar inte den huvudsakliga anbudsgivarens ansvar för att genomföra upphandlingen.

Vid byggentreprenadkontrakt och tjänsteupphandlingar ska den upphandlande enheten senast då fullgörandet av upphandlingskontraktet påbörjas kräva att den valda anbudsgivaren uppger namn på, kontaktuppgifter till och lagliga företrädare för sina underleverantörer som deltar i byggentreprenaderna eller tjänsterna, i den mån de är kända vid den tidpunkten. Den valda anbudsgivaren ska under upphandlingskontraktets giltighetstid även meddela ändringar i fråga om underleverantörerna och ändringar i nämnda uppgifter.

78 §

(Som i EkUB)

80 §

Obligatoriska grunder för uteslutning

Den upphandlande enheten ska genom sitt beslut utesluta en anbudssökande eller anbudsgivare ur anbudsproceduren, om den upphandlande enheten fått kännedom om att anbudssökanden eller anbudsgivaren, en ledamot i dess förvaltnings-, lednings- eller tillsynsorgan eller en person som är behörig att företräda, fatta beslut om eller kontrollera anbudssökanden eller anbudsgivaren,

Betänkande Reservation 4

genom en lagakraftvunnen dom som framgår av straffregistret dömts till straff för något av följande brott:

Den upphandlande enheten ska genom sitt beslut utesluta en anbudssökande eller anbudsgivare ur anbudsförfarandet, om den upphandlande enheten fått kännedom om att en ledamot i anbudssökandens eller anbudsgivarens förvaltnings-, lednings- eller tillsynsorgan eller en person som är behörig att företräda, fatta beslut om eller kontrollera anbudssökanden eller anbudsgivaren genom en lagakraftvunnen dom som framgår av straffregistret dömts för grovt bokföringsbrott enligt 30 kap. 9 a § i strafflagen, arbetarskyddsbrott enligt 47 kap. 1 §, arbetstidsbrott enligt 47 kap. 2 §, diskriminering i arbetslivet enligt 47 kap. 3 §, ockerliknande diskriminering i arbetslivet enligt 47 kap. 3 a §, **kränkning av arbetstagarrepresentants rättigheter enligt 47 kap. 4 §**, kränkning av arbetstagares organisationsfrihet enligt 47 kap. 5 §, anlitande av utländsk arbetskraft som saknar tillstånd enligt 47 kap. 6 a §, grov miljöförstöring enligt 48 kap. 2 § eller grovt naturskyddsbrott enligt 48 kap. 5 a § i den lagen.

En anbudssökande eller anbudsgivare får inte uteslutas ur ett anbudsförfarande, om

1) mer än fem år har förflutit sedan den lagakraftvunna domen för ett brott som avses i 1 eller 3 mom. eller en försummelse som avses i 4 mom. gavs, eller

2) mer än tre år har förflutit sedan den lagakraftvunna domen för ett brott som avses i 2 mom. gavs.

81 §

(Som i EkUB)

82 §

(Som i EkUB)

92 §

(Som i EkUB)

98 §

Särskilda villkor för upphandlingskontrakt

Den upphandlande enheten kan ställa särskilda villkor för fullgörande upphandlingskontraktet förutsatt att villkoren är kopplade till föremålet för upphandlingen på det sätt som avses i 94 §. Villkoren får omfatta ekonomiska och sociala hänsyn, innovations-, miljö- och sysselsättningsrelaterade hänsyn eller hänsyn som gäller anställningsvillkor vid upphandlingen. Särskilda villkor för upphandlingskontrakt ska anges i upphandlingsannonsen, inbjudan att förhandla eller förfrågningsunderlaget.

Till ett upphandlingskontrakt mellan en upphandlande enhet och den anbudsgivare som vunnit anbudsförfarandet ska fogas ett villkor enligt vilket det i de i Finland utförda arbeten som ingår i

**Betänkande
Reservation 4**

upphandlingskontraktet ska följas åtminstone de minimivillkor för ett anställningsförhållande som enligt finsk lag och bestämmelserna i kollektivavtalen ska iakttas i likartat arbete.

**Betänkande
Reservation 4**

Nationella förfaranden, social- och hälsovårdstjänster samt andra särskilda tjänsteupphandlingar

(Som i EkUB)

99 §

(Som i EkUB)

100 §

(Som i EkUB)

101 §

(Som i EkUB)

101 a §

(Som i EkUB)

102 §

(Som i EkUB)

103 §

(Som i EkUB)

105 §

(Som i EkUB)

106 §

(Som i EkUB)

124 §

(Som i EkUB)

125 §

(Som i EkUB)

136 §

Betänkande Reservation 4

(Som i EkUB)

141 §

(Som i EkUB)

146 §

(Som i EkUB)

150 §

(Som i EkUB)

154 §

(Som i EkUB)

Denna lag träder i kraft den 20 . Lagens 75 § 1 mom. och 125 § 1 mom. träder dock i kraft först den 1 oktober 2026.

~~Bestämmelserna i 15 § 2 mom. tillämpas från och med den 1 juli 2027. Det momentet tillämpas dock först från och med den 1 juli 2029 på sådana anknutna enheter vars huvudsakliga syfte är att producera lagstadgade hälso- och sjukvårdstjänster som direkt upprätthåller liv och hälsa eller sådana centraliserade tjänster inom den specialiserade hälso- och sjukvården som anges i hälso- och sjukvårdslagen (1326/2010), eller informationssystem för produktion av dessa tjänster.~~

~~Oberoende av den förutsättning för anlitan­de av en anknuten enhet som föreskrivs i 15 § 2 mom. i denna lag får den upphandlande enheten fram till den 30 september 2026 ingå nya tidsbundna avtal som avses i nämnda paragraf med sin anknutna enhet. Giltighetstiden för dessa avtal får vara högst ett år. Om den förutsättning för användning av en anknuten enhet som föreskrivs i 15 § 2 mom. inte uppfylls, får den upphandlande enheten till och med den 30 juni 2027 utnyttja kontrakt som den ingått med sin anknutna enhet före ikraftträdandet av denna lag. Den upphandlande enheten ska säga upp sådana kontrakt så att de upphör senast den nämnda dagen. Om en uppsägning av ett kontrakt skulle ha exceptionellt oskäligen följder eller en uppsägning av ett kontrakt är förenad med betydande ekonomiska risker, kan kontraktet dock av tvingande hänsyn till det allmänna intresset sägas upp så att det upphör senast den 30 juni 2030. Den upphandlande enheten ska senast den 30 september 2026 göra en anmälan om ett sådant kontrakt till Statskontoret. Statskontoret publicerar uppgifter om anmälningar på sin webbplats.~~

På upphandlingsförfaranden som inletts före denna lags ikraftträdande och som var anhängiga vid ikraftträdandet tillämpas de bestämmelser som gällde vid ikraftträdandet.

Reservationens förslag till uttalanden

1. Upphandlingslagen har under de senaste åren blivit ett centralt verktyg för utläggning och privatisering av offentlig serviceproduktion på ett sätt som ökar kostnaderna för kommuner och välfärdsområden och inte motsvarar lagens syfte, bland annat när det gäller användningen av offentliga medel. Riksdagen förutsätter att regeringen omedelbart

Betänkande Reservation 4

vidtar åtgärder för att vända den privatiserings-, bolagiserings- och utläggningsutveckling som riktas mot den lokala förvaltningen i en mer hållbar riktning som stärker den offentliga serviceproduktionen och den lokala självstyrelsen.

2. Riksdagen förutsätter att regeringen utan dröjsmål lämnar en proposition till riksdagen genom vilken kravet på en minimiägarandel på tio procent i anknutna enheter slopas i upphandlingslagen och gränsen för anknutna enheters försäljning till utomstående höjs till de 20 procent som upphandlingsdirektivet tillåter.

3. Riksdagen förutsätter att regeringen utan dröjsmål lämnar riksdagen en proposition genom vilken upphandlingslagen revideras så att skyldigheterna i fråga om underleverantörer och inhyrd arbetskraft blir heltäckande och precisa, att arbetsvillkor och arbetslagstiftning beaktas starkare i upphandlingar samt att arbetsbrott beaktas mer heltäckande i upphandlingslagens uteslutningsgrunder.

4. Riksdagen förutsätter att regeringen utan dröjsmål lämnar riksdagen en proposition genom vilken de obligatoriska grunderna för uteslutning enligt upphandlingslagen utsträcks till att gälla också upphandlingar som underskrider EU-tröskelvärdena.

Helsingfors 27.5.2026

Johannes Yrttiaho vänst